
 H Y M N O -
 R V M R E C O G N I -
 T I O P E R A N T O N I V M
 N E B R I S S E N . C V M A V -
 R E A I L L O R V M E X P O -
 S I T I O N E .

*

I M P E R I A L I
 C u m p r i u i l e g i o .

1549.

RECOGNITIO

✻ Aelij Antonij Nebriffensis

Grammatici recognitio Hymnorum

ad Salmanticensis Academiae Senatuum sapientif-
simum, Foeliciter.

I vestris in me beneficijs P. C. quæ fuerunt mihi ipsa varietate meorum tēporum vel in prosperis rebus meis iucunda, vel grata in aduersis, par ac mutua voluntas reddere tur, nullū esset opus ab ingenio meo profectum, quod non vestro potissimū nomine in vulgus exiret. Sed me huius rei cupidum prohibuit partim meus pudor, qui nihil adhuc videbar elaborasse, quod esset dignum ornatissimo isto ordine: partim quod intelligebam studia mea plerisque vestrum fore ingrata, nonnullis etiam suspecta & inuisa. Itaque continui meipsum, ne qua in re dū vellem obseruantiam & pietatē meam erga vos declarare, molestus atque odiosus essem. Nunc verò cū esset mihi in animo dare operam, quemadmodum nonnulli codices ex sacris & Ecclesiasticis literis deprōpti quā emendatissimi imprimantur, quos auditoribus meis legendos proponerem, auspicatusque essem ab Hymnorum volumine, quod erat tum mendis, tum carminum confusione deprauatū, visum est hunc laborē meum splendidissimo nomini vestro dedicare. Non quod me existimem ex alieno opere sola præfatione aliquam bonam gratiam à vobis aucupari, sed vt censure atque iudicio vestro subijcerem hanc emendationem meam, in quam sum ausus nonnulla errata, quæ per omnes libros passim reperiuntur, ad lineam veritatis reducere. Quod si intellexero sapientiæ vestræ singulari hos labores meos esse non iniucundos, neq; à me frustra susceptos, aggrediar deinceps aliud opus, quod sit & ingenij mei virib⁹, & autoritate vestra magis dignū. Sed cuiusmodi sint errores, quos in hoc volumine deprehenderim, beui demonstrabo. Est in principio operis mendum, quod libri omnes vno consensu arripuere: & quod nemo est (si modò purgatam habeat aurem) qui non fateatur esse vitium manifestarium

stadium in loco illo. Nos morte victa liberet, pro quo ego iurarem ab autore carminis fuisse scriptum, liberat: cum ordo ipse & contextus orationis hoc desideret. Nam hortatur nos, ut torpore somni excusso, ad orationem Dominico die surgamus, quo & mundus est conditus, & Christus resurgens, nos morte victa liberavit. Nam liberat, hoc loco eo modo positum est, pro liberavit, quo in .iij. Vergilij positum est: Omnis humo fumat Neptunia Troia. quod Servius exponit pro fumavit. Neque enim putamus aut optamus, ut liberet nos morte victa, cum verborum series sit inconsequens, sed adduximus causam cur nobis tali die surgendum sit, hoc est, quod Christus resurgens morte victa nos liberavit: quod & alio loco Ecclesia canit, Qui mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparavit. Prima namque hymni pars narrativa est, secunda vero deprecativa, cum subditur, iam nunc paterna claritas. In eodem praeterea hymno, & in alijs emendavimus pro paraclyto penultima breui, paraclyto, penultima longa, & in eadem accentu acuto.

In sequenti hymno, Iesu labentes respice, pro labentes labantes reposuimus ex ratione carminis, quae in secundo versu habet Iambum: quare non labentes cum primam labor laberis producat: sed labates a labo labas, quod primam breuiat. Quod & Mamotrectus adnotavit.

Quod vero sequitur, Si respicis lapsos cadunt, contrarium dicitur ei, quod petimus, quare legendum potius, si respicis lapsus cadunt, id est cessant, & tolluntur. sunt autem lapsus, loca lubrica, ad cadendum obnoxia: Verg. ij. Aeneid. Pedibusque rotarum subijciunt lapsus.

Est praeterea in quarto hymno scriptum: Pellat languore, pro quo debere scribi angore ex ratione carminis facile apparet. Nam quemadmodum in apparatu diximus, Carme est Sapphicum: quod constat Trocheo, Spodeo, Dactylo & duobus Trocheis. Ex quo fit ut quamquam sensus indifferenter angore & languore possit accipere, ratio tamen carminis nullo modo languorem admittat. Quod si dixerit quispiam rectius saluti (quam tribui petimus) languore, quam angorem opponi: Possem ego respondere poetam citius fuisse transgressurum leges elegantiae, quam carminis: sed potius illud placet, angorem recte positum esse hoc loco

R E C O G N I T I O

- co: cū non multum distet à languore: cū sit angor (quē admodum Cicero definiuit Tusculanarū quæstionū lib. quarto) Aegritudo premens, languor verò aegritudo crucians.
- In hymno, Somno refectis artub⁹ lucis labefcat munere, lege tu labafcat pro labefcat, quia (vt in superioribus diximus) laboraberis, à quo est labefco labescis, primam producit, labo labas, à quo est labasco. is. primam breuiat, quod hoc in loco desideratur: quia Iambus est necessarius in secundo loco.
- In hymno, Splēdor paternæ gloriæ. Casus fœcundet asperos: lege tu, casus secūdet asperos, id est secūdos & prosperos faciat: non fœcundos, id est fertiles & copiosos, quod esset cōtrariū ei, quod petimus. quum præsertim syllaba repugnet, quæ in secundo loco debet constituere Iambum.
- In hymno, Telluris ingens cōditor, propullis atq; molestis. Ex eadem ratione emēdauius pulsis aquæ molestijs, vt stet versus, habeatq; in secunda sede Iambum. Nā moles aquæ prohibet terram esse stabilem.
- In hymno, Nox & tenebrę & nubila rebusq; iam color redit, sic legendum est, non calor, vt pleriq; omnes codices habent ex lēctione originali ipsius Prudentij & ratione contextus: quia luce adueniente omnia recipiunt suum colorem, qui per noctis tenebras vidēri nō poterat, dicēte Vergilio: Et rebus nox abstulit atra colorem.
- Nox atra rerum contegit terræ colores: sic est legendum, non calores, vt statim diximus, in plerisq; codicibus legi: non repugnante ratione carminis, sed sensu & mente auctoris.
- In hymno, Vox ecce clara intonat, ab æthere Christ⁹ promicat. lege æthra, vt stet ratio carminis, quæ nō recipit Anapestū in tertio loco: cū præsertim idem propè significat æthra q̄ ether.
- In hymno, O gloriosa domina, legēdum fœmina non domina, tum è lēctione antiqua, tum ex ratione carminis, quod habere debet in tertio loco Iambum, aut Spondæum, non Pyrrhichium. Et in eodem, pro lactasti sacro vbere, lege, tu lactas sacro vbere, ex eadem ratione carminis.
- In hymno, Lustra sex, qui iam peracta, Agn⁹ in cruce leuat, lege Agnus in crucis leuatur immolādus stipite. Vt sit ordo, agn⁹ leuatur immolandus in stipite crucis, & stet versus, qui aliās claudicaret: q̄ debet habere trochaū necessariò in tertia sede.

In

- In hymno, Sanctorum meritis. Calcarunt omnia. Legendum est calcarunt hominum: quoniã aliã nō staret versus, qui debet habere Dactylum in secũdo loco, Ex veteri librorũ lectione.
- In hymno, Rex gloriose martyrũ. Qui respuentes terrena. castiga tu terrea: quia debet esse Iambus in quarta sede, neque potest recipere longam in penultima syllaba.
- In hymno, Ilte confessor. Hodie lætus, legendum hoc die lætus. Ut sit Trochæus in primo loco, & non Pyrrhichius, si hodie legatur. qui (vt diximus) non recipit Spondæum, vel Trochæum in quarto loco.
- In hymno, Iesu corona virginum. Quem mater illa cõcepit. Legendum concipit, vt sit præsens pro præterito, & stet versus.
- In hymno, Virginis proles, Legit secreta scãdere celi, pro eo qd' esse debuit sacrata scãdere coeli. Nam cũ secreta primã producat, esset Spondæus in quarto loco, cũ debeat esse Trochæus.

✚ Quid sit Hymnus, & vnde Carmen dicatur.

- ¶ Hymnus interpretatur canticum, siue laus diuina: ab hymno: quod Græce est propriè Deos laudare: vnde Hymniferi dicuntur hymnos portantes.
- ¶ Carmen, à canendo dici volunt: quod metris scriptum est: quasi Canimen. Carmen dicitur vnum, vel duo, vel plures versus. Tota Aeneis carmen Heroicum appellatur, & carmen Bucolicum dicimus.
- ¶ Carmen potiùs à carminando: hoc est deducendo lanam siue linum dicitur. Deducere nanque lanam, siue linum, & huiusmodi: est nendo, aut carpendo extenuare. Iuena. Qui solet obliquo lanam deducere ferro. Columella per prætranslationẽ de carmine dixit, Perides tenui deducite carmina filo. & Ouidi. Ad mea perpetuum deducite tempora carmen. Vergil. in Bucolic. deductum ducere carmen: quod Seruius exponit, id est tenue. vt sit translatio à lana: quæ ducitur in tenuitatem: vnde & carmen à carpendo siue carminando dictum est. Ouid. i. de Ponto: Vt tamen ipse vides ductor deducere versum. Macro. lib. vj. Vergilius (inquit) deductum carmen pro tenui & subtili posuit eleganter. Pomp. in Attellana: Vocem deducas oportet, vt mulieris videantur verba. Afranius, Pauculis verbis respondit tristi voce deducta. Carmen cacemtrum, dicitur à Grammaticis malè mensuratum: quod in syllabarum quantitate peccat.
- ¶ Carmen quandoque dicitur incantatio, vt illud, Carmina de cælo possunt deducere lunam.
- ¶ Carmen famosum dicitur libellus infamatorius. ff. de testam. l. Is. Si quis (inquit) ob carmen famosum damnatur, Horat. ij. sermo. In quem condiderit si quis mala carmina, ius est.

Sequitur Prologus

Hymnorum.

Hymnus dicitur laus Dei cum cantico. Quatuor fuerunt principales autores, qui hymnos cōposuerunt, scilicet Gregorius, Prudentius, Ambrosius, & Sedulius. Sed quidā vir prudens nomine Hilarius, videns illos multos hymnos composuisse, dignum duxit quosdam in vnum colligere: & compendiosē componere breuem & vtilem tractatum: in quo omnes hymni vtiliores maximè essent. Prima intentio fuit describere illos, qui cantantur in prima feria, & sic deinceps secundū ordinem. Vtilitas maxima est: vt perlecto libro cognitionem habeamus vnitatis & Trinitatis. Supponitur theoricā: id est diuinā contemplationi.

¶ Sed quia mētionem fecimus de feria videamus quid sit feria, Feria est solennis dies. Beatus enim Syluester vidēs Hebræos dicentes prima sabbathi, secunda sabbathi, & sic deinceps: Similiter videns Gentiles nomina suorum Deorum vel stellarum posuisse, vt dies Lunæ, dies Martis &c. noluit imitari mores & festam eorum, scilicet Hebræorum & Gentilium. Sed loco huius inuenit hoc nomen feria. Sed in fine septimanæ seruauit sabbathum, quod fecit ad figuram: quia sabbathum interpretatur requies. Et nos per totam hebdomadam, id est per totum spatiū vitæ nostræ, quod currit spatio septem dierum, debemus laborare: & niti summo conamine, vt perueniamus ad requiē & ad æternam beatitudinem. Vnusquisq; hymnus habet suam materiam. In illis qui sunt de nocte accipit materiam ipsum tempus, id est significationem ipsius temporis, scilicet, vt expellat à nobis tenebras ignoratiæ & vitiorum: & informet nos virtutibus, & sancti Spiritus charitate. In illis verò qui sunt de die, accipit materiam ipsum lumen: & vult deprecari Deum, vt quēadmodum illuminat nos sua claritate & splendore solis in corpore, sic illuminet nos sancti Spiritus gratia in mente.

¶ Antonius

✠ Antonius Nebriss. in vnūquodq; hymnorum genus.

¶ Carmen est dimetrum Iambicum archilochium monocolon orthometrum, Quod canitur ad horas nocturnas certis quibusdam diebus Dominis. Hortatur Christi fideles, vt excusso nocturni temporis somno, surgāt petitori admisi peccati veniā, & futuri p̄seruationem, & immortalis vitę beatitudinē.

PRimo dierum omnium
Quo mūdus extat cōdit⁹,
Vel quo resurgens Conditor
Nos morte victa liberat.

Pulsis procul torporibus
Surgamus omnes ocyūs:
Et nocte quæramus pium,
Sicut prophetam nouimus.

Materia huius hymni est cōmendatio Dñici diei: & commendatum per partes. Hæ sunt partes: quod mūdus fuit cōditus eodem die quo Christus resurrexit: & per hęc cōmendationem beatus Gregorius vult ob Dominici diei apicē, monēre nos ad honorem ipsius de lecto mane surgere: & Deum quærere. Dominicus dies meritō & cum discretionē omnium dierū primus dicitur: quia dicitur primus respectu omnium creaturarum.

Tertius dicitur respectu resurrectionis Domini: quia tertiā die resurrexit. Octauus dicit respectu octauæ diei: quia in die octaua oēs resurgere debemus ad eternā vitam. Et ideo quæramus in Dñico die, quo Christus resurrexit, ipsum Christum: vt à morte vitiōrū ad vitā & gaudium sempiternū resurgamus in die iudicij: quo bona bonis, mala malis reddentur. Descensus fiat ad literā. Ego dico Dominicum diem maiorē esse alijs oibus: quia mundus fuit conditus: & Christus resurrexit eodem die: ergo habet primatū super alios. Ergo maior est alijs diebus. Locus est à partibus sufficiēter enumeratis vel à positione antecedētis.

¶ O fratres, omnes (surgamus in primo dierū omnium) id est in Dominica die (ocyūs). i. citius quā in alijs diebus (quo) scilicet Dominico die (mundus extat cōditus). i. factus (vel) pro & (quo die cōditor). i. Creator oim creaturā: iam (morte victa). i. destructa: quia Christus moriēdo mortē nostrā. s. eternam destruxit: & vitam resurgēdo reparauit: & sic (resurgēs nos liberat). i. liberauit ab inferno vel à potestate diaboli. Surgamus dico (à nostris torporibus). i. peccatis & vitijs: & non solum modò surgamus: sed quæramus per obseruationem mandatorum (pium). i. Deum: in hac nocte (sicut nouimus prophētā). s. David Deum quæsisse, sicut ipse ait: Media nocte surgebam ad consistendum tibi &c. Iterum: Lauabo per singulas noctes &c. Vnde in Homilia beati Gregorij legitur de quodam: qui postquam aliquantulum soporis corpori suo dedisset, extra mediam noctem surgebat: & vigilans perorabat: qui tandiu hoc fecit: donec facta est vox de cælo à Domino dicens: Peccatum tuum dimissum est tibi.

✠ ANTONIVS NEBRISSEN. liberat non liberet, vt in omnibus libris scriptum reperies ratione ipsius ordinis & orationis contextus, quod tempus præteritum desiderat. Nam liberat pro liberauit positum est, vt superius in autoris præfatione vidēri licet.

EXPOSITIO HYMNOR.

Surgamus, in quā & q̄ram^o piū vt au
diat nras pces. i. orationes pro vita
tādis vitijs & q̄rendis virtutibus (por
rigat suā dextrā). i. auxiliū (vt nos ex
piatos). i. absolutos & purgatos (fordi
bus). i. à vitijs, vel à fordib^o vitiorum
(reddat sedibus polorum). i. cœlorum

Nostras preces vt audiat,
Suamq; dextram porrigat:
Vt expiatus fordibus
Reddat polorum sedibus.

¶ Reddat, in quā, nos polorū sedibus
vt muneret, supple nos (beatis donis)
i. donis cœlestib^o (qq;). i. q̄cūq; (psalli
mus). i. canim^o (ei). f. Dño (quietis ho
ris). i. horis noctis (in sacratissimo tē
pore) quo Christus resurrexit: tēpore

Vt quiq; sacratissimo
Huius diei tempore
Horis quietis psallimus,
Donis beatis muneret.

dico (hui^o diei). f. Dñicæ. vel (muneret in sacratissimo tēpore hui^o diei). i. in die
iudicij, qui dicit sacratus, quia i bi bona bonis: mala malis reddent. Sed quia su
periora per nos habere nequim^o: vertit se nūc ad filiū, & monet nos: q̄ p̄cemur
ipsum, quatenus oīs libido, oīs macula: & alia mala facta à nobis remoueant.

¶ Iam postulamus te nūc ò paterna
claritas affatim). i. abundanter (vt li
bido) id est luxuriā & mala cōcupi
scentia, libido dico (fordidans) corpo
ra nōstra (& oīs actus noxius) id est
nociuus: id est omne malū opus (ab
sit). i. longē sit remotum: nē animatum corpus fordescat. Affatim aliquando cū
vnico. f. scribitur, & est compositum ex a & fabile: quasi abundē & non dicibili
ter significet, & correpta antepenultima: si verò scribatur cum duplici. ff. signifi
cat faciūde, & antepenultimā pducit.

Iam nunc paterna claritas
Te postulamus affatim,
Absit libido fordidans:
Omnisq; actus noxius.

¶ Et ideo te postulam^o (nē foeda sit)
id est sordibus plena (vel lubrica) id
est labilis ad luxuriam (compago no
stri corporis) id est coniunctio nostri
corporis & animæ: quæ tunc dicitur
foeda, quando caro præest virtuti: &
ratio est pulchra: quādo prædomina
tur corpori, vel deprececur vt caro subeat menti (per quam) scilicet compagi
nem (crememur) anima & corpore) id est cruciemur (acrius) id est valde acri
ter (ignibus). i. doloribus (auerni) id est inferni. Auernus dicitur ab a, quod est
sine, & ver veris, quod est delectatio quasi sine vere. i. sine delectatione. Auernus est locus in inferno, vbi est semper ignis: in quo impij cremabuntur, qui in
hac vita per immunditiam exarserunt.

Nē foeda sit, vel lubrica
Compago nostri corporis,
Per quam auerni ignibus
Ipsi crememur acrius.

Additio. Auernus, lacus est Cāpaniæ prope Baias Plutoni dicatus: vbi
introit^o ad inferos patere credebatur: & dicitur quasi sine aui
bus: hoc est auiibus inaccessus ob grauitatem odoris. Lucretius lib. vj.
Principio: quod Auerna vocant: non nomen id q̄b re
Impositum est: quia sunt auiibus contraria cunctis.

Ob hoc redemptor quæsumus, ¶ Et quia timemus nè ignib⁹ creme
 Vt probra nostra diluas, mur (ò redemptor quæsum⁹). i. rogam⁹
 Vita perennis commoda & cū desiderio quarim⁹ (ob hoc). i.
 Nobis benignè conferas. i. peccata: quæ probrant: id est vitu-
 perant & maculant animam & corpus (& conferas). i. concedas nobis (commo-
 da) id est vitia perpetua (perennis vitæ) id est æternæ gloriæ.

¶ Quò pro vt (exules) nos peregrini à cœlesti patria (actu). i. operatione car-
 nis: quæ admodū qui est alienus à
 Quò carnis actu exules patria dicitur exul & peregrinus. i. longè
 Effecti ipsi cœlibes, remot⁹ à priā: sic & nos per opa vitio-
 Vt præstolamur cernui, sa & peccā effimur exules à cœlesti
 Melos canamus gloriæ. i. facti (cœli-
 bus). i. vitam virtuosam & cœlestem
 mus & speramus (nos, inquam, cernui). i. inclināti & oculos sursum tenentes: ad
 Dominum (canamus). i. proferamus (melos). i. cantum ore & corde (gloriæ). i.
 ad honorē tuæ laudis. Bene enim cantant qui à bonis operibus non cessant.

¶ O pijsime q̄ piasti. i. mūdasti nos
 à vitijis (pater). i. ò creator & autor
 Presta pater pijsime, oim rerū & (ò vnice). i. ò Christe fili
 Patriq; compar vnice, Dei viui: vnice dico (cōpar). i. æqua-
 Cum Spiritu paraclêto, lis secūdū diuinitatē (pātri). i. omni-
 Regnās per oē sæculū. amen. potētī: in pugillo cœlū & terrā conti-
 nēti (tu dico) (regnans cum Spiritu pa-
 raclêto) id est cōsolatore (per omne sæculū. i. ante oia sæcula (p̄sta). i. dona no-
 bis ea: quæ supra orauimus (amen). i. sine defectu. sine initio, & sine fine.

¶ A N T Ò N. Amen, Septuaginta interp. verterunt in geneto, hoc est fiat. A-
 quila verò in pistomenos. id est fideliter, verbum ex fide deductum.

¶ Carmen est, quale illud, Primò dierum. Canitur ad laudes ma-
 tutinas certis quibusdā dieb⁹ Dñicis. Et quia luce aduētante
 gallus canit, alludens ad illud, quod Iesus post tertiū galli can-
 tum Petrum respexit: cōdonationem peccatorum precatur.

A Eterne rerum conditor ¶ Materia huius hymni est commen-
 Noctem diēq; qui regis, datio & laudatio altissimi Dei oim
 Et temporum das tempora, cōditoris: qui ætern⁹ est. i. sine initio
 Vt alleues fastidium. & sine. Et distingue: quid distat inter
 æternum, perpetuū, sempiternū, tēpo-
 rale. Aeternū est qd' caret principio

& sine vt Deus. Perpetuū habet principiū cum tēpore & nō habebit finem: vt
 anima. Sēpiternum est, quod nec habuit principium sub tempore: nec habebit
 finem sicut æternum. Tēporale est, quod incipit cū tēpore & habet finē: vt cor-
 pus nostrū. Cōstrue (Aeternæ rerū cōditor). i. factor. Cōditor nomē est verbale

V. O. EXPOSITIO HYMNOR.

quod cōponitur à do quod propriè significat abscondo: quasi in vnũ interiorẽ lo-
cũ do. Verg. Scãdunt rursus equum: & nota cōduntur in aluo. Ponitur tñ aliqñ
pro cōstruo quasi simul do. Salust. Urbẽ Romã: sicuti ego accepi, cōdi dere atq;
initio habuẽre Troiani. Significat etiã repono. Plin. Formicæ cōdunt æstate fru-
ctus, quibus hyemẽ fruãtur. Ponit etiã pro cōpono. idẽ Pl. Opus condidit ppe-
tuo oibus legendũ. Aliqñ etiã pro recõdo ac sepelio: vnde sepulchrũ, cõditoriũ
appellat. Pl. Post cõditũ monumento corpus. Idem, Tam rara in amicis fides,
tam parata obliuio mortuorum, vt ipsi nobis debeamus cõditoria cõstruere, o-
mniaq; hæredũ officio præsumere. A cõdo dicitur cõditio, sed scribit sine. c. quæ
est quædã dispositio & veluti sors fortunarũ tẽporũ & etiam rerum. Cicero: O
miserã cõditionẽ administrandi cõsulatus. Aurelius: Ea tẽporum conditio erat,
vt nè cõqueri quidẽ de iniurijs fas esset. (qui regis) .i. disponis & gubernas (no-
ctẽ) id est peccatorem vel diabolum (& qui regis diem) .i. iustum (& das tẽpora)
.i. diuersitates (tẽporũ) .i. spatiorũ huius vitæ (vt alleues fastidiũ) .i. remoucas
laborẽ nostrũ. Fastidiũ à verbo fastidio fastidis deriuatur quod significat cũ fa-
stu quodã cõtẽno: fastus enim significat superbiam siue elationẽ cũ quadã ia-
stãtia verborũ & est quartæ declinationis. fastus autem secundæ declinationis
est liber fastorũ. Aeterni Dei sapiẽtia vt hominis subleuaret fastidia, tẽpora mira
delectatione variauit. Nam si semper nox esset: homo deficeret & periret torpo-
re & inertia propter tenebras: & si semper dies esset, miser homo nimis laboris
studio affectus etiã periret. Et ideo Dñs misertus nostris: diei & noctis spatium
posuit & æternum, & tẽporibus tempora dedit subeũtia. Et nota q; quemad-
modũ anni sunt quatuor partes vel quatuor tempora: eodem modo homo
constat ex quatuor elementis.

¶ Præco diei) .i. Ioannes, vel (præco
diei) .i. Christi (iam sonat) .i. nuntiat
(diem) .i. Christũ, præco dico (perui-
gil noctis profundẽ) .i. inferni pro-
fundi (nocturna lux) .i. Ioannes, qui
ante lucẽ surrexit: vt luceret hoĩbus

Præco diei iam sonat

Noctis profundẽ peruigil,
Nocturna lux vianibus
A nocte noctem segregans.

qui erãt in tenebris huius mũdi (viãtibus) .i. volẽtibus ire ad Christũ (& segre-
gans noctem à nocte) .i. peccatũ à peccatore: quia quos vult assumit: quos vult
in suo finit errore. Vel aliter cõstrue (Præco) .i. Dñs noster: qui est premiũ suis
(diei) .i. patris (iam sonat) .i. manifestat euangelicã prædicationem per prædi-
catorum suos: ipse dico (peruigil) .i. cognoscẽs (noctis profundæ) culpam. & (no-
cturna lux) supple lucet (viãtibus) .i. præsentĩ Ecclesia, quæ lucet in huius mun-
di tenebris: & (segregans noctem) .i. discernẽs vnamquãq; animã peccatricem
agentem poenitentiam de commissis (à nocte) .i. ab illa peccatrice anima: quæ
ex toto corde Deum reliquit: ita quod non vult eam venire ad poenitentiam.

¶ Hoc excitatus lucifer) id est quo
Domino prædicante vel Ioãne (luci-
fer) .i. verus p̄dicator lucẽ diuinẽ gra-
tiæ ferẽs alijs, excitatus, inquã (soluit
polũ caligine) .i. animam fidelem ab
omni nigredine vitiorum: & (hoc ois

Hoc excitatus lucifer,
Soluit polum caligine.
Hoc omnis errorum cohors
Viam nocendi deserit.

erronū).i.exercitus maligni diaboli(deserit).i.relinquit. Desero eñ est idē q̄
relinquo:quasi nō ampli⁹ hæreo. Teren. Si deseris nos tu:perimus. Hinc deser-
tum locū appellam⁹ inhabitatū,quasi ab hoibus derelictū (viā nocēdi).f. Iēsu
excitāte & peccator currit ad portū. i. ad Christū: vt ibi req̄scat. & vires bonæ
operationis ibi resumat, & p̄cone canēte oīs deceptio diaboli, vel exercit⁹ ei⁹ dī
luat. Vel chorus. i. cōuēticulus erronū. i. h̄reticorū deserit viā suā. i. maledictā
sectā (nocēdi). i. faciēdi alijs nocumentum vel impedimentū. Etiā corus aliqñ
est ventus flans aduersus Aquilonem, qui à Græcis vocatur argestos, sine, h.

**Hoc nauta vires colligit,
Pontiq; mitescunt freta,
Hoc ipsa petra Ecclesiæ
Caenante culpam diluit.**

scat & vires bonę operationis recolligat. Cōstruc (Nauta). i. nauis ductor (colli-
git vires). i. virtutes (hoc). f. Deo (q̄) pro &, ipso Christo (freta). i. ebullitiones
vitorū (pōti). i. hui⁹ mūdi (mitescūt). i. māfuefcunt, & hoc. f. per Christū ipsum
(petra Ecclesiæ). i. Petrus qui est fundamentū Ecclesiæ (diluit canendo). i. flen-
do & pœnitendo (culpam). f. trinæ negationis: quia ter negauit Dominum.

**Surgamus ergo strenuē,
Gallus iacentes excitat,
Et somnolentos increpat,
Gallus negantes arguit.**

in peccatis permanentes: quia sicut ille qui dormit, vagus & ineptus est ad o-
mne opus: sic anima in peccatis manens inanis efficitur Deo. & (gallus arguit)
id est repræhendit (negantes) id est nolentes surgere de peccatis.

**Gallo canente spes redit,
Aegris salus refunditur,
Mucro latronis conditur,
Lapsis fides reuertitur.**

vt mucro cadunt homines, & cruciant animam æternaliter: & sic gallo canen-
te (fides lapsis reuertitur) quod factum est in Petro.

**Iēsu labantes respice
Et nos videndo corrige.
Si respicis, lapsus cadunt,
Fletuq; culpa soluitur.**

videndo) id est miserendo (corrige) id est castiga nos (si respicis) id est misereris.
(lapsos)

¶ Sicut nauta p̄ nimio dolore noctis
fatigatus tēdit ad portū, vt ibi recolligat
vires aliquātulum requiescēs: sic
anima fatigata in nimio labore vitio-
rū & peccatorū tendit ad portū. i. ad
Christū per cōfessionē: vt ibi requie-

¶ Et quia gallus. i. Christus vel præ-
dicator nos excitat ad bene agendum
(surgam⁹). f. à peccatis (strenuē). i. fe-
stinatē (gall⁹ excitat). i. cōmouet ad
pœnitētiā (iacentes). f. in peccato
lapsos vel existentes, & (gallus incre-
pat). i. redarguit (sommolentos) id est

¶ Gallo canēte). i. p̄dicatore prædicā-
te (spes redit). i. fiducia recuperandi
salutē reddit (& salus). i. vita æterna
(refundit). i. largitur per pœnitētiā
(ægris). i. peccatorib⁹ (mucro latro-
nis conditur). i. infidiæ diaboli, quæ

¶ Et quoniam gallo canēte spes re-
dit. O Iēsu Saluator mūdi (respice). f.
misericordia tua (labentes) in pētis.

¶ AN T O. Labantes non labentes
enēdat ex ratione carminis, quod pri-
ma breuis est. & lapsus, non lapsos,
quod est cōtrariū ei qd' petimus. (nos
(lapsos)

EXPOSITIO HYMNOR.

(lapsos).i. labentes: quia à peccatis resurgent (peccata cadunt).i. delenti (q;) pro & (culpa).i. peccatum (soluitur).i. purgatur (fletu).i. lachrymarum gemitu.

Additio. Fletuq; culpa soluitur. melius diceret: fletuq; culpa vertitur: id est commutatur in veniam.

¶ Et peccata cadunt (si respicis).i. remittuntur: ideo (O tu lux) id est o tu Christe qui es lux mundi, Ioan. 1. illuminas nostras mentes (refulge sensibus).i. illumina nostras mentes (& discute).i. remoue (somnia mentis).i. peccatu & tor

porè nostrum: & hoc ad honorem tuum scilicet (vt nostra vox sonet) id est laudet (te) id est nomen tuum. o Christe (primu) id est maxime (& psallamus).i. applaudamus (ore) scilicet voce & corde (tibi).i. ad honorem tui.

Tu lux refulge sensibus,
Mentisq; somnum discute,
Te nostra vox primu sonet:
Et ore psallamus tibi.

¶ Carmē est Sapphicū hendecasyllabum orthometrum monocōlon tetrastrrophō. Canitur ad horas nocturnas certis quibusdam diebus Dominicis. Hortatur Christianos ad laudes diuinas, vt consequamur vitam æternam.

¶ In hoc hymno nos hortando admonet Gregorius: vt quā diu in hoc mundo laboramus: nē nocti, id est peccato subditi simus, sed cum omni studio pro executione bonorum operum vigilemus: quia si vigilia nostra fidei Deo intendendo fuerit prouida: ad aures Dei procul dubio perueniet. Materia huius hymni est lau-

datio nominis Dei: & ipsi totis viribus decantare laudes & hymnos. intentio, vt surgamus de vitijs & adhæreamus virtutibus. Distinguiamus ergo sic (O fratres nos omnes surgentes nocte) id est de peccato (vigilemus) id est perseueremus in Dei laude (semper) id est sine fine (in psalmis) id est in bonis operibus (meditemur) id est perseueremus vigilando (& canamus) id est persoluamus (Domino) id est Saluatori nostro (dulciter).i. suaviter (hymnos).i. laudes. s. (totis viribus) id est animo & corpore. Vigilare enim debemus sine fine: quia nescimus quando veniet Dominus, an mane, an sero, an media nocte. Noctē dixit quia de nocte venit Dominus. s. in nubib;. i. in velamine carnis: quia fuit quasi nox: quando incarnatus fuit de beata Virgine: quia Deitas latebat in carne: & ideo nocte. i. in hac presenti vita vigilare debemus: & non tota nocte dormire: quia in nocte venit Dominus. Vnde dicitur: Vigilate: quia nescitis diem neq; horam. Et ideo vigilemus in prosperis & in aduersis: non desidentes aut bona opera interrumpentes & omittentes lassemur: sed iugiter & indefesse Deo seruamus. Vnde non qui inceperit: sed qui perseuerauerit vsque in finem, saluus erit. Inchoata enim virtus non proficit: nisi ad finem perducatur.

NOCTE surgentes vigilemus omnes.

Semper in Psalmis meditemur, atq;

Viribus totis Dño canamus

Dulciter hymnos.

Ut pio Regi pariter canentes,
Cū suis factis mereamur aulā
Ingredi cœli, simul & beatam
Ducere vitam.

Præstet hoc nobis Deitas beata
Patris ac patri pariterq; sancti
Spiritus, cui⁹ roborat in omni
Gloria mundo.

¶ Canamus hymnos, vt nos (canentes). i. laudes persoluentes (pio Regi) i. Christo (pariter). i. corpore & anima mereamur ingredi aulam cœli. i. regnum æternæ beatitudinis (& ducere). i. habere simul vitā æternā: vel beatam, id est puram vel sanctam.

¶ Dixi, quod debem⁹ canere pio Regi: vt mereamur cœli ingredi ianuā (Deitas beata). i. Deus vnus. s. pater & filius & Spiritus sanct⁹ (pset). i. donet nobis oib⁹ (hoc). i. ea q̄ suprà ora

uimus (gloria cui⁹). i. laus cuius Deitatis (roborat). i. resonat. Verg. Ilius: Reboāt syluæq; & magnus Olympus (in omni mūdo). i. vbicunq; vnde dicit, Quicquid in mūdo fit, per ipsi⁹ fabricatio nē fit. s. Domini: per quē Deū & in quo sunt oīa. Omnia enim illi soli famulantur. Cœlum & terram ego implebo, dicit Domin⁹.

¶ Carmen est, quale illud, nocte surgentes. Canitur ad laudes matutinas certis quibusdam diebus Dominicis. Christianos excitat sub lucem, vt Dei misericordiam implorent.

Ecce iam noctis tenuatur vmbra:

Lucis aurora rutilās coruscatur.

Viribus totis rogemus oēs

Cunctipotentem.

¶ Materia hui⁹ hymni est miseratio Christi, & cōtinuatur hymno superi⁹ dicto sic, qui surreximus nocte: id est de peccato cauendo. Nox deponitur & ecce dies appropinquat: quia sicut illi⁹ gallo canēte in nocturnis horis iter disponit agere. i. inchoat. sic ille,

qui in nocte hui⁹ mūdi ad cœlestia ire desiderat, gallo canēte. i. prædicatore prædicare surgit, & iter incipit per bonam operationem. Construe (Ecce vmbra). i. ignorantia vel obscuritas (noctis) id est diaboli (iam tenuat) id est annihilatur (aurora lucis). i. Christus patris cognitio. Aurora ab aura dicitur: quia tunc aer incipit splendescere. Aura enim splendore significat. Verg. Dis odor vnde auri per ramos aura refullit. Horatius: Tua retardet. aura maritos. Hinc aurū deducitur propter splendore eiusdem metalli. Aliquē etiam aura pro vëto ponitur. Verg. At illi dulcis compositis spirabat crinibus aura. Ponitur etiā pro afflatu & fauore. Idem. Nunc quoq; iam nimū gaudens popularibus auris (rutilans) id est splendorem emittens (coruscatur). i. splendet. Vnde Verg. Pennisq; coruscant. i. splendent. Et nota, quod sicut aurora depellit noctem: sic Christus deuicit diabolu, quia Christus est princeps nostræ humanitatis (aurora) id est Christus: quasi aureum colorem habens: quia coruscatur: ideo (rogemus omnes) id est deprece-mur. Rogitare, verbum est frequentatiuum a rogo rogas. & significat frequenter & cum attentione rogare (viribus totis) id est cum omnibus viribus animæ & corporis (cunctipotentem) quia omnia in sua potestate sunt.

¶ Ut Deus

EXPOSITIO HYMNOR.

¶ **Vt Deus noster miseratus** nostri. f. **Vt De^o noster miseratus omnē**
 quia miserando nos redemit: (pellat). i. Pellat angore: tribuat salutē:
 remoueat (omnē angorem). i. omnē Donet & nobis pietate patris
 peccatu. Laguor propriē est idē quod Regna polorum.
 torpor & inertia. Vnde Cic. Nihil au Præstet hoc nobis &c.
 tē magis cauēdu est, q̄ nē quis lāguo-
 ri se desidiatq; dedat. Et pellēdo pec-
 catū (tribuat salutē). i. vitam corporis & animæ: quia per Dei gratiā nō proprijs
 meritis vita dat. (donet ergo nobis pietate patris). i. ipsius misericordia (salutē)
 i. incolumitatē. aliq̄ tū salus ponitur pro remedio: Verg. Vna salus vicis nullā
 sperare salutē. Inde veniūt salutaris, salutaris, & saluber: vel magis v̄itatē salu-
 bris, quod præber sanitatem: vnde aërem, cibum, potū, locū, multa q̄, huiusmodi
 dicimus salutaris, salutaris & salubria (regna polorum) id est aulam cœlorum.
 ¶ **ANTONIVS.** Pellat angorem sic legēdum est, non languorē ex ratione
 carminis, quod facillē apparet. est enim angor autore Cicerone in .iij. libr. Tu-
 sculan. quæstio. Aegritudo premens. (Pellat, inquam, angorem) id est corporis
 & animæ cruciatū siue angustia. ¶ Præstet hoc nobis &c. vt in fine huius tertij.

¶ **Carmen est, quale illud, primò dierum. Canitur hora**
 diei prima orto iam sole. Monet nos petere à Deo gra-
 tiam, vt per totum diem abstinemus nos à peccatis,
 vt possimus illum rectiùs laudare.

¶ **Materia huius hymni est depreca-** **I** **Am lucis orto sydere**
 tio ad Dominum vt (orto sydere). i. Deum precemur supplices:
 Christo, dignetur nos segregare à vi- Vt in diurnis actibus
 tijs: & nos inducēdo virtutibus repel- Nos seruet à nocentibus.
 lat superbiā & nos faciat humiles, &
 quoniam umbra noctis. i. peccatum
 recessit à nobis: ideo lux vera: id est Christus, corporibus nostris inhalitet. Con-
 strue sic (sydere iam lucis orto). i. Christo nato: qui refulsit in mundo sicut sol
 iustitiæ: qui redimendo eripuit nos de tenebris & umbra mortis. id est a pecca-
 to (nos supplices) id est humiles (precemur Deum) id est valde oremus apud
 Deum (vt in diurnis actibus) id est assiduis bonis operibus (seruet nos à nocenti-
 bus) id est custodiat & protegat nos à peccatis & omnibus aduersis.
 ¶ **Dico vt nos seruet à nocentibus**
 gratia Christi (refrenans) id est com- **L** **inguam refranans temperet,**
 pescens linguam, & temperet eam (nē **N** **ē litis horror insonet.**
 horror litis) id est contentio vel sedu- **V** **isum fouendo contegat,**
 ctio diaboli (insonet) id est in nostra **N** **ē vanitates hauriat.**
 corda sonet (visum fouendo conte-
 gat) id est nutriendo & regulando cō-
 cupiscentias nostras: & visum sic protegat & dirigat (nē vanitates hauriat) id
 est nē videamus ea quæ videnda non sunt. Et non solū visus oculorum sit
 mundatus

DE TEMPORE. " FO. VIII.

mundatus: sed etiam cordis: vt gaudium vanitatis non hauriamus: & in delectationibus & concupiscentijs non gaudeamus. Vnde Dominus ait: Non mihi pot sunt viuere, qui non sunt mortui mundo. Aestimamus enim temerè: si Deo & mundo volumus perfrui. Et alibi. Non est conuentio Christi ad Belial. Diabolus enim & Deus non bene conueniunt: nec in vna sede morantur. Et Deus in euangelio: Nemo potest duobus dominis seruire: Deo scilicet & mammonæ. id est pecuniæ malæ acquisitæ & diuitijs. & nota, quòd inter amorem Dei & huius mundi est hæc differentia, quòd amor huius mundi in principio dulcis esse videtur: sed finem habet amarum. Vnde Ecclesiastes: Nouissima autem eius amara, sicut absinthium. Amor Dei ab amaritudine incipit: sed vltima eius dulcedine plena sunt. Hæc est salutaris mansio: scilicet Deus: hæc sunt tabernacula iustorum: in quibus vox lætitiæ & exultationis sonat semper: vbi beati habitabunt: cuius decorem propheta concupiuit: cuius habitationem optauit, cuius desiderio flagrauit.

Sint pura cordis intima:
Absistat & vecordia:
Carnis terat superbiam
Potus cibiq; parcitas.

Ios eius: quia nisi habeamus parcitatem cibi & potus, omnia in contrarium supra dicta nobis euenient: nec poterimus refrænare linguam nostram, nec nostra intima erunt pura, sed fordida: & horror litis eis associabitur. & sic per hæc & cætera mala condemnabimur.

Vt cum dies abscesserit:
Noctemq; fors rederit:
Mundi per abstinentiam
Ipsi canamus gloriam.

id est peccatum nos per abstinentiam vitiorum (mundi) id est presentis sæculi purificat: (canamus gloriam) scilicet sempiternam (ipsi) id est Deo. Et quia nox recessit & dies venit. referamus gloriam Deo: & hoc iure.

Deo patri sit gloria:
Eiusq; soli filio:
Cum spiritu paracæto:
Et nunc & in perpetuū. Amē.

(i. cōsolatore. Spiritus sanctus dicitur cōsolator. i. aduocatus primus. ideo quia discipulorum corda: quæ fuerunt mœsta de morte Christi reddidit consolationi: (& nunc) i. in presenti (& in perpetuum) i. sine fine. Amen.

¶ Intima cordis sunt pura. i. munda à mala cogitatione (& vecordia). i. stultia, quæ fecit hominē vecordem esse (absistat) id est absit à nobis procul (q.) pro & (parcitas). i. abstinentia cibi & potus (terat) id est minuat (superbiam carnis). i. peccatum & stimu-

¶ Ut cum dies (abscesserit). s. à nobis per mala opera (q.) pro & (fors). i. diuina dispensatio, vel fors. i. diabolus: vel sol per sui absentiam (rederit nocte). i. peccatū. quia nil aliud est dies: quæ illuminatio solis per aërem, vel aër sole percussus: (noctem, inquam)

¶ Referamus gloriam Deo & hoc iure dico: quia tot & tanta contulit nobis, quia peccatum pœcbit, & à morte liberauit nos, & ad vltimum nos in filios collocauit & suscepit. (Gloria) i. laus sit Deo patri (q.) pro & (eius soli filio) i. vnico Iesu Christo. & hoc (cum Spi-

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Carmen est, quale superius canitur hora diei tertia. Quia vt Actuum capite. 2. scribitur, Spiritus sanctus sub specie ignis diffusus est in Christi discipulos. Itaque & nos petimus, vt inflammati charitate Deum & proximos amemus.

¶ Materia huius hymni est deprecatio sancti Spiritus: vt dignetur in pectora nostra descendere. quam scilicet deprecationem facimus in hora tertia. In hora tertia peccauit Adam in paradiso, propter quod peccatum inde eiectus

est: ideo Spiritui sancto facimus hanc orationem: vt sicut ab Adam per suggestio nem separatus est: ita per eius correctione nostro pectori ingeri dignetur. Et sicut inflammauit Apostolos hora tertia: sic dignetur ingeri in cordibus nostris vel infundi, vt mereamur Deum verè laudare: & hoc est (O sancte Spiritus) tu dico (promptus). i. paratus a dperquirendū & consolandum (qui es vnus vel vnum. i. vnus substantiæ (patri cum filio) dignare (ingeri). i. infundi nobis (nūc) i. adhuc: sed iam dico tu (Spiritus) refusus nostro pectori). i. vt infundas nobis Spiritum sanctum: vel simus repleti te Spiritu sancto, vt consequamur remissionem peccatorum. vel (vnus aut vnum patri cum filio) in essentia vel in potestate.

¶ ANTONIUS NEBRISSEN. Vnum patri cum filio: non vnus: nam genus neutrum in diuinis dicit substantiam: vnus vero vel vna in genere masculino aut femine dicit personam: vt filius est vnum cum patre: non tamen vnus. Et filius est alius à patre: non tamen aliud.

¶ Os & lingua pertinent ad corpus: mēs verò ad animā: & sensus ab utroque procedit: & similiter eodem modo pertinet Spiritus sanctus ad vtrumque. scilicet ad patrem & filium: qui ab utroque procedit. Et tamen non tres Dij, sed vnus est Deus. Et nota, quòd in sole tria sunt, scilicet sphaera, claritas, & calor. Sphaera solis naturaliter splendens est & calens. Summus pater naturaliter sapiens est & amans. Sphaera solis & splendor & calor non sunt tres soles, sed vnus sol. Summus pater & sapientia & amor eius non sunt tres Dij, sed vnus est Deus. In sphaera solis ignea patrem intelligere debemus, in splendore filium, in calore Spiritum sanctum (Os, lingua,) id est corpus (& mēs) id est, anima (sensus) id est vterque, scilicet corpus & anima (vigor) id est virtus (personae) id est eredant, vel confiteantur (confessionem) id est Trinitatem. scilicet patrem & filium & Spiritum sanctum esse vnum Deum (charitas). i. amor Dei & proximi (flammeat) i. ardeat in nobis (igne) supple sancti Spiritus (ardor) sue charitatis (accendat) id est illuminet (spirituali amore (proximos) id est amorem Dei desiderantes.

¶ Praesta pater, quod reliquum est, in fine hymni Primò dierum, exposuimus.

¶ Carmen

NVnc sancte nobis Spiritus
Vnum patri cum filio *vnum*
Dignare promptus ingeri,
Nostro refusus pectori:

Os, lingua, mens, sensus vigor,
Confessionem personent,
Flammeat igne charitas,
Accedat ardor proximos.

Praesta pater pijsime &c.

¶ Carmen est, quale superius. Canitur hora diei sexta, quo tempore est maximus diei calor. Itaq; temporis occasio ne petit temperari in nobis choleram, quæ est iræ sedes.

Rector potens, verax Deus, **¶** Materia huius hymni semitur per
 Qui temperas rerū vices, qualitates & diuersitates aëris & tempo
 Splendore mane instruis, ris: ex hoc. s. q. maximus calor solet ef
 Et ignibus meridiem. se aliqñ in meridie: & qñq, solet nocē
 re animæ & corpori. Vñ Deū rogare

debemus, vt in nobis extinguat flāmas vitiorū nostrorū: & tribuat nobis suā cha
 ritate in cordib⁹ nr̄is. Et nō solū hora tertia Deū rogare debemus: sed etiā sexta
 horam qua Adam eiectus fuit de paradiso per superbiam: vt, vnde per trāsgressio
 nē fuit eiectus: illuc redeamus per bonā operationē Christo annuente: qui cadē
 hora in cruce positus fuit. Otū (rector) qui regis omnia (potēs). i. qui potes oīa
 facere q̄ vis: quia manus tua potentia: & in ea omnis potestas & fortitudo (verax
 Deus) qui nunq̄ mentiris: quia tu ipse veritas es: & verax in verbis & promissis
 tuis quæ nunquā fallunt (qui temperas). i. qui mitigas (vices) id est vicissitudi
 nes rerum: & (instruis mane) id est incipientes bona opera facere (splendore So
 lis) id est lumine (& instruis meridiem ignibus). i. calore, scilicet charitate.

Extingue flammam litium **¶** Extingue flāmas litium). i. suffoca
Aufer calorem noxium, calores inūdanarum tērationum: vel
Confer salutem corporum, (extingue flāmas). i. mortifica in no
Veramque pacem cordium. bis flammam. i. ardorem libidinis: vel
 (litium). i. odiorū vel discordiarum:
 (aufer calorem). i. remoue amorem à
 nobis & appetitum (noxium). i. noxiarum rerum: quia tu bonus calor & Sol vi
 tæ aternæ (confer salutem) scilicet nobis (corporum). i. animarum (q̄) pro &
 (pacem cordium) id est animorum (veramq̄, pacem) id est non fictam.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur hora diei nona: cū Deus inuariabilis sit, dederit tamen tē poribus lucis varietatem: petit vt vesper, id est, finis vitæ nostræ sit lucidus & sine mētis perturbatione: vt in fide Christi moriētes, vitam æternam consequamur.

Rerum Deus tenax vigor, **¶** Materia huius hymni est, q̄ non so
 Immutus in te permanens, lu in hora sexta deprecandus & lau
 Lucis diurnæ tempora dādus est Deus: sed etiā in hora nona:
 Succesibus determinans: in qua Iesus Christus migravit de hoc mundo ad patrem: vt possimustran
 re de vitijs ad virtutes: & ad bonas

operationes. (O Deus tenax) a teneo tenes: quia omnia tenes sub potestate tua & pietate (vigor). i. virtus (rerum permanens in te immotus). i. non variabilis,
 B quia

EXPOSITIO HYMNOR.

quia nunquam in seipso mouetur (determinans) id est diuidens (tempora lucis diurnæ) id est quotidiana (succesibus). i. quibuslibet distinctionibus.

¶ Et quia hæc dicta facis (largire). i. concede (clarū vespere). i. finē nostræ vitæ & exitum (quò) pro vt (nr̄a vita nusquam decidat). i. non cadat in aliquo graui peccato (sed perennis gloria) supple illa, quæ sine fine existens (premium mortis sacræ, instet). s. nobis per remissionem peccatorum.

¶ **ANTONIVS.** instet, sensus est, quòd gloria perennis, appositione præmium mortis sacræ (instet). i. sequatur.

Largire clarum vespere
Quò vita nusquam decidat:
Sed premium mortis sacræ
Perennis instet gloria.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierū. Canitur hora vespertina commemorata lucis creatione, eiusq; officio instante nocte, per quam intelligimus peccatum ignorantiamq; . Petit gratiam, qua præmuniamur à peccatis, & optemus æterna.

¶ Materia huius hymni est inuocatio, quam facit beatus Gregorius ad Dñm: vt sicut pcepit mane iunctū vesperi vocari diem: ita audiat preces nostras: & cōmender diē Dominicū per opus, quod quotidie factum est & in eodem die: vt ibi: Fiat lux, & facta est lux. (O optime Creator lucis). i. filij tui, vel angelorum (proferens). i. tribuēs (lucem). i. filium tuum (dierū). i. Apostolorū tuorum, qui dies vocātur (parans originē). s. qñ dixit: Fiat lux. i. initium (nouæ Incis primordijs mundi). i. Apostoli, qui lux mudi interpretātur. Vnde dicitur: Vos estis lux: in ista vita illustrantes omnia: Vos estis sal terræ, condientes morū temperantiam: ipsi Apostoli pastores sunt populorum, omnia conferuantes.

Lucus Creator optime
Lucem dierum proferens,
Primordijs lucis nouæ
Mundi parans originem.

¶ Et tu (q pcepis mane iunctū vesperi vocari diē). i. diē & noctē, qui est dies naturalis, vnde dictū est: Factū est vespere & mane dies vn̄. vel aliter, tu q pcepis mane iunctum vesperi vocari (diē). i. Deitate iunctā carnī nr̄æ, quæ obscura est: vt vesperū (vocari diē). i. Christum, qui est verus Deus (terrū chaos) id est nox & peccatum & obscuritas vitierum (illabatur). i. cadit in nos, & ideo (audi preces). s. nostras (cum fletibus). i. cum desiderijs lachrymarum.

Qui mane iunctum vesperi
Diem vocari pcepis,
Tetrum chaos illabitur:
Audi preces cum fletibus.

¶ Dico audi preces nr̄as, & quare? (nē mens). i. aīa nr̄a sit ponderata (crimine). i. peccato vitiorū, & hoc est qd' dicit (nē mēs grauata). i. ponderosa vel oppssa (crimine). i. peccato (sit exul) id est alienata (munere). i. dono eter-

Nē mens grauata crimine
Vitæ sit exul munere,
Dum nil perenne cogitat,
Seseq; culpīs alligat.

na beatitudinis (vitæ).i. Christo, qui est vita (dum mens nihil perenne cogitat) id est perpetuum (sed alligat) id est illaqueat sese culpam vitiorum.

Cœlorum pulset intimum,
Vitale tollat præmium,
Vitemus omne noxium,
Purgemus omne pefsimum.

¶ Ergo & nos debem⁹ accipere Christum, vel æternam beatitudinē, & ut hoc fiat mens (pulset).i. inquirat (intimū cœlorū).i. Christū (tollat).i. acquirat (vitale pmiū).i. æternā beatitudinē, ergo (vitem⁹ oē noxiū).i. oē peccatū quātū ad corpus (purgemus oē pefsīmū).i. omne peccatū quātū ad animā.

Additio. Et nota quod omne pefsimum non dicitur Latine: teste Vallas: quia nunquam iungitur superlatiuo: sed positiuo & comparatiuo, ut omnis sapiens vel sapientior: ideoq; dicendum erat pefsimum quidque secundū medios Latini sermonis auctores.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur horis diei cōpletis. Implorans diuinam tutelam, petit nē per noctis infomnia lemuress mentibus nostris incurfantes occurrant.

TE lucis ante terminum
Rerū Creator poscimus,
Ut folita clementia
Sis præful ac custodia.

¶ Materia hui⁹ hymni est Deū deprecari in inceptione noctis, ut sicut deprecamur Deū in inceptione diei ut custodiat nos per totam diē: ita in inceptione noctis ut nos custodiat p totā noctē deprecamur (O rerū Creator poscim⁹).i. petim⁹ te (ante terminū lucis).i. anteq̄ de mūdo exeamus, vel anteq̄ dies recedat: (ut sis præful).i. custos, vel speculator, ac custodia: vel sis præful (ad custodiam).i. ad custodiendam animam.

Procul recedant somnia,
Et noctium phantasmata:
Hostemq; nostrum cōprime,
Nē polluantur corpora.

¶ Dico sis præful ad custodiam: ut (procul recedant somnia).i. logē sint a nobis & remotæ illusiones demonū vel prauę delectatiōes carnis: & (phantasmata noctiū).i. occultę deceptiōnes vel suggestiōnes & noctiū apparitiōnes. i. malignorum spirituum. Nox diuiditur in sex partes. s. sero siue vesper, conticinium, intēpestum, gallicinium, crepusculum, mane. Sero est quādo nox imminet, illud. s. tempus quod sequitur Solē occidentē, quod etiā vespertis dicitur ab illa stella post Solē oriente. Conticinium est hora, qñ homines cubitum pergunt. Intēpestum est qñ nihil operantur, & est communis hora quiescendi omnium, mediū tēpus inter gallicinium & conticinū. Gallicinium est quando galli emittunt voces. Crepusculum est qñ dubium est inter diem & noctem. Mane est quando aurora apparet, & (comprime nostrum hostem).i. diabolū vel carnem, (nē corpora nostra polluantur).i. malo vel corporali pollutione.

¶ Carmē est cacometrum, simile tamen dimetro Iambico. Canitur in quadragesima horis diei cōpletis. Petit nē per instātis noctis tenebras illudamur, & quietem nobis placitam tribui.

EXPOSITIO HYMNOR.

C Materia huius hymni est, quod deprecare debemus Deum: ut det nobis quietam noctem, & defendat a perfido hoste: & oculi sic somnum capiant quod cor semper ad Deum vigilet. (O Christe qui es lux)

f. angelorum & illuminator omnium sanctorum. Unde ipse dixit, Ego sum lux mundi (& dies). i. Christus, qui illuminat omnem diem & parat omnem lucem: cum autem mirabile sit: quia sicut Pater est lux, & Filius & Spiritus sanctus sit lux, non tamen tres luces, sed Pater & Filius & Spiritus sanctus una & inseparabilis est lux: sicut in hac dictione quod est lux; sunt tres literae & vnus sonus: cui ad significationem, ipse sicut in usulicet, addi vel minui non potest: sic quoque, cum tres personae sint, est vna Deitas, cui naturali ter addi vel minui nihil potest. Non enim Deus tres luces est, quia si verum effectum lux vna non esset: nam quicquid naturaliter diuidi potest in illa substantia, quae diuersitate patitur: non potest dici vnum: & (detegis). i. aperis (tenebras). i. veritatis (noctis). i. diaboli (quod) pro & (crederis lumen lucis). i. patris: tu dico (praedicans) id est permittens Apostolis (beatum lumen) id est Spiritum sanctum.

O sancte Domine. i. quod dominaris (precamur)

i. rogamus te. (defende). i. protege nos a vitijs: & ab insidiarioribus nostris. i. demonibus: qui ut leones rugientes circumuolant quarentes quem deuorent: ut ait Apostolus (in hac nocte). i. in praesenti vita & (requiescit nobis in te) id est requiescamus tecum in caelesti regno: & (tribue). i. concede (noctem quietam) id est tranquillam & securam.

Ne grauis somnus id est ne graue peccatum vel delectatio peccati (irruat) id est opprimat nos (nec hostis) id est diabolus (surrupiat) id est fraudulenter decipiat nos (nec caro) nostra (illi consentiens) scilicet diabolo in peccato (nos reos statuatur). i. faciat esse culpabiles tibi. i. Domino: quia Dominus noster es secundum naturam.

Quamuis dico, quod grauis somnus non irruat: tamen non dico quod oculi somnum non capiant, imo aliquantulum capiant: ut hi (oculi somnum capiant). i. aliquantulum capiant, ut corpus refocilletur (cor). i. mens (semper vigilet ad te) & o tu Domine (dextera tua). i. auxiliu tuum (pregat famulos). scilicet qui te diligunt.

Defensor noster aspice scilicet nos (& reprime insidiantes) id est demones qui semper insidiantur nobis: & quia maligni spiritus semper sunt parati insidiari nobis & nocere: & animas in

Christe, qui lux es & dies,
Noctis tenebras detegis.

Lucisque; lumen crederis
Lumen beatum praedicans,

Precamur sancte Domine,
Defende nos in hac nocte.
Sit nobis in te requies.
Noctem quietam tribue.

Ne grauis somnus irruat,
Nec hostis nos surrupiat,
Nec caro illi consentiens,
Nos tibi reos statuatur.

Oculi somnum capiant,
Cor ad te semper vigilet.
Dextera tua protegat
Famulos qui te diligunt.

Defensor noster aspice,
Insidiantes reprime,
Guberna tuos famulos:
Quos sanguine mercatus es.
gulari:

gulare: ideo petimus, vt Deus eos reprimat & restringat, nè nocere valeant. Est notandum q̄ maligni spiritus tres habet habitationes. s. in inferno, in aere, & in terra. Illi, qui in terra manent, diuiduntur in duabus partibus: & vocantur laruæ & larues: laruæ in nocte lædunt: larues autem in die. (guberna). i. rege nos tuos famulos (quos mercatus es). i. redemisti tuo sanguine. Et nota quod diu per peccatum serui fuimus: modo per Christum liberi facti sumus: quia nec auro corruptibili, sed proprio sanguine suo nos redemit.

**Memento nostri Domine
In graui isto corpore,
Qui es defensor animæ,
Adesto nobis Domine.**

¶ Et quia sumus redempti sanguine Domini: ideo non debemus voluptati nostrę satisfactionē facere, sed præceptis eius pro salute nostra nosmetipsos onerare & iugiter applicare. Vnde David: Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. (O Domine memento nostri in graui isto corpore)

re) id est corruptibili: qui es defensor animæ: ô tu Domine (adesto nobis) id est esto ad defensionem nostram.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad horas vespertinas feria secunda: Alludens ad illud Genes. i. quòd aquæ superiores ab inferioribus sunt distinctæ. Petit vt lumine fidei illustremur.

Immense cœli Conditor
Qui mixta nè confunderet,
Aquæ fluenta diuidens,
Cœlum dedisti limitem.

¶ Materia huius hymni est inuocatio quam facit autor: vt quemadmodum Christus aquas ab aquis in secunda die separauit, partem in terra reliquit & partem in cœlo attulit propter nimietatem aquæ: ideo quia terra confusa erat: & nè calor Solis dissi-

paret res mundanas: ita diuidat mentes nostras à malis operibus. Sed quæritur cur partem attulit in cœlum: & ad quid cœlum igneum est. Ignis leuis materiam est, & ideo si non interposuisset aliud elementum puta aquam, ignis totam terram leuiter combureret. Et si quæratur qualiter aquæ manent super ignem: Augustinus dicit, quod fortitudo ignis aquam coagulat & coarctat. Item quæritur, si cœlum mobile est & rotundum: quomodo aquæ manent sursum. Ambrosius dat hoc exemplū: quia multa corpora externis sunt rotunda, quæ internis sunt quadrata & sic potest esse cœlum. Cælestes nanque naturæ igneæ sunt. Vnde spiritus dicitur purus æther: quia rogos id est ignis. Vnde nisi vnda superioris & inferioris aquæ æthera siue ignem temperaret, totam terram incenderet & ruptam in puluerem disiparet. (O Christe Conditor immense) id est sine mensura (cœli, qui diuidens fluenta aquæ) id est aquarum cursus (nè confunderet mixta) scilicet super faciem terræ. i. confusionem faceret (cœlum dedisti limitem) id est terminum inter aquas superiores & inferiores.

EXPOSITIO HYMNOR.

¶ Tu dico firmās locum inter aquas cœlestes & aquas terrestres (cœlestibus). i. angelis vel aquis, & (simul riuulis terræ). i. fluminib^o vel peccatoribus (vt vnda). i. aqua (temperet flūmas). i. ignē firmamenti: nē flāmē difsipent (solum terræ). i. soliditatem.

Firmans locum cœlestibus,
Simulq; terræ riuulis,
Vt vnda flammās temperet,
Terræ solum nē disipent.

¶ O tu pijsime (infunde nunc). i. in p̄senti (donū perēnis gr̄æ). i. Spiritus sancti (nē error). i. idololatria, vel originale peccatum (vetus). i. antiquus (atterat) id est conterat nos (casibus nouæ fœdis) id est hærēsis vel diaboli; nouæ dicit: quia nullus alius peccauerat per originale peccatum.

Infunde nunc pijsime
Donum perennis gratiæ,
Fraudis nouæ nē casibus
Nos error atterat vetus.

¶ Fides. s. nostra (inueniat lucē tuā.

ō Christe) & inueniēdo (ferat iubar) id est splendorem (luminis) id est spiritus sancti, & ferendo inbar tribuat se nobis: (hæc) id est fides (terreat cuncta vana) id est cunctam prauitatem hærēticam (nulla falsā comprimant) id est depriment (hanc). s. h̄dem.

Lucem fides inueniat,
Hæc luminis iubar ferat,
Hæc vana cuncta terreat,
Hanc falsa nulla comprimāt.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierū. Canitur. ij. feria ad horas nocturnas. Hortatur nos, vt surgamus ad orationem, qua Deū cōfiteamur, & peccatorū veniā petamus.

¶ Materia huius hymni est, quod debemus surgere de lecto. i. de peccato: & deprecari Deum vt dimittat nobis peccata n̄ra. s. præsētia, præterita, & futura. Cū facimus inuocationem ad Deum patrem, sic debemus dicere: O

Somno refectionis artubus.
Spreto cubili surgimus,
Nobis pater canentibus,
Adeffe te deposcimus.

Deus pater (refectionis artubus somno). i. sensibus nostris repletis in mūdāna delectatione (surgamus spreto cubili). i. ipsa delectatione, quia postq̄ fuerint inembra nostra refocillata somno & reparata virtute, debemus cum indignatione spernere: & ad Dei seruitium festinare: & tunc Deus aderit nobis (deposcimus) i. deprecamur (te adesse). s. præsētem (nobis canentibus) id est laudantibus.

¶ Et ideo non solum corde: sed etiam lingua te deprecamur, ō Domine (lingua nostra concinat). i. laudet te (primū). i. maximē super omnia (ardor) id est amor mentis nostræ (ambiat) id est desideret te, & ad quidē tu san

Telingua primū concinat,
Te mentis ardor ambiat,
Vt actuum sequentium,
Tu sancte sis exordium.

cte pater sis exordium). i. principium nostrorum actuum sequentium: vt ois nostra actio à te semper incipiat: & per te incepta finiatur.

Cedant

Cedant tenebræ lumini,
Et nos diurno syderi,
Vt culpa (quam nox intulit)
Lucis labefcat munere.

id est euaneſcat (munere). i. gratia (lucis) id est Chriſti, vel Spiritus ſancti.
ANTONIVS. Labefcat, imò labafcat: nam labefco prima longa eſt, Labafco verò breuis: quod hoc in loco deſideratur, quia in ſecundo loco lambus eſt neceſſarius.

Precamur idem ſupplices,
Noxas vt omnes amputes,
Vt ore te canentium,
Lauderis in perpetuum.

Nos ſupplices). i. humiles (preca-
mur idem). i. illud, & ad quid? (vt am-
putes). i. auferas (omnes noxas) id eſt
omnia peccata & vitia, vt lauderis in
perpetuum ore canentium te.

Carmen eſt, quale illud, Primo dierum. Canitur feria. ij. ad lau-
des matutinas. Aduentante luce, filium, qui eſt ſplendor pa-
tris, deinde patrem ipſum multa petens, implorat.

Splendor paternæ gloriæ,
De luce lucem proferens,
Lux lucis & fons luminis,
Dies diem illuminans.

Materia huius hymni eſt patris &
filij & Spiritus ſancti credulitas, & q-
tantū pater ſit in filio: & filius in pa-
tre: & Spiritus ſanctus pcedēs ab v-
troq; & per hanc credulitatem roga-
mus (vt confirmet). i. conferat nobis ſuam gratiam: vt ſit nobis cibus & potus,
(O Chriſte qui eſ ſplēdor paternæ gloriæ). i. patris per quē glorificaris (profe-
rēs lucē). i. Spiritū ſanctū (de luce). i. de patre, vel (proferēs). i. manifefans (lu-
cem). i. teipſum æternam lucem veniētem in hunc mundū de luce paternæ (O
lux). i. filius (lucis). i. patris: & (fons). i. origo luminis vel Spiritus ſancti: tu di-
co dies (illuminās diē). i. illos quos prædicatione Apoſtolorū facis illuminari.

Verusq; Sol illabere,
Micans nitore perpeti,
Iubarq; ſancti Spiritus
Infunde noſtris ſenſibus.

Et tu ô Chriſte qui es (ver⁹ ſol illa-
bere). i. deſcēde (micās nitore perpeti). i. perpetuo lumine eterno (inſun-
de). i. mitte (iubar). i. ſplēdorē Spiritus
ſancti (nris ſenſibus). i. nris mētibus: &
non ſolū vocemus filiū, ſed te patrē.

Votis vocemus te patrem,
Patrem perennis gloriæ,
Pater potentis gratiæ
Culpam releget lubricam.

Et nō ſolū vocemus te filiū (ſed vo-
tis vocemus). i. precemur cum deſide-
rio: vocemus, in quā (te patrem perē-
nis gloriæ) id eſt perpetuæ: quia infi-
nita eſt: & vocemus, vt pater potentis
gratiæ (releget). i. reſtringat, vel mit-
tat in exilium (culpam lubricam) id

eſt libidinem, quæ facit hominem citò labi de bono ad malum.

EXPOSITIO HYMNOR.

¶ Dixi inuocemus: & quare? ut pater Informet actus strenuos,
 (informet). i. cōponat (act^o strenuos) Dentem retundat inuidi,
 i. honestos. s. bonas operationes (& retundat). i. frangat (dētem). i. fortitudinem (inuidi). i. diaboli, & quē admodum aliquis mordet escam: ita diabolus mordet & seducit Christianos operando mala in eis (& secundet). i. faciat prosperos (casus nostros asperos). i. castigando nos pijsimē faciat secūdare (donet nobis gratiam gerendi). i. patiendi eosdem casus asperos.

✚ AN T O. emendauit secundet: nam si legas fœcūdet, ut in hoc loco scriptū reperimus, cōtrarium esset ei, qd' petimus, sicut iam à principio annotatum est.

¶ Modò conuertit se ad fideles: quasi dicat: filius infundat in nobis iubar sancti Spiritus: & actus nostros dirigat & (gubernet mentem) id est animam nostram, (& regat) eam castam in fide catholica (fidei corpore) sanctæ Ecclesiæ, ut (fides nostra ferueat) id est ardeat (calore). i. charitatis vel amore Spiritus sancti (nesciat venena). i. hæreses (fraudis) id est diaboli.

Mentem gubernet & regat,
 Casto fideli corpore.
 Fides calore ferueat:
 Fraudis venena nesciat.

¶ Ut mens sit nescia fraudis (Christus sit nobis cibus). i. prædicatio Dei: quæ reficiat nos, id est mentes nostras, ut cibus reficit corpus: & hac comestione. i. prædicatione habeamus potum, id est fidem. Fides est charitas prædicationis (q;); pro & Christus sit cibus cœlestis (& fides). s. catholica sit noster potus (læti). i. alacres, vel hilares (bibamus sobriam ebrietatem). i. temperatam. s. infusionem Spiritus sancti: ut nos feruet à peccato. Et ebrietas Spiritus est sobria. i. temperata & modesta: quia homines inflammat amore Dei: & seruat ab amore peccati: quia sicut ille, qui est ebrius obliuioni tradit omnia: nec recordatur: sic qui plenus est Spiritu sancto vel gratia Spiritus sancti: omnia mundana obliuiscitur.

Christusq; nobis sit cibus,
 Potusq; noster sit fides,
 Læti bibamus sobriam
 Ebrietatem spiritus.

¶ Hic dies. i. præsens vita (læta trāseat) id est Christus adueniat ad nos (& pudor) id est castitas sit (ut diluculū) id est ut aurora luceat.

Lætus dies hic transeat:
 Pudor sit ut diluculum,
 Fides sit ut merities,
 Crepusculum mens nesciat.

✚ AN T O N I V S Nebris. (ut diluculū. alludit potiùs ad auroræ colorem purpureum: qui pudorem & pudicitiam significat: cuius custos est pudor siue rubor: fides sit velut merities: & ferueat amore Spiritus sancti sicut merities feruet: & (mens crepusculum nesciat) id est peccatum: quia crepusculum est lucis, id est dici finis, & noctis principium.

Aurora curfus prouehit:
Aurora totus prodeat,
In patre totus filius:
Et totus in verbo pater.

patre (& pater totus in verbo) id est in filio: quia totus vnus est Deus.

☩ Aurora) id est pater (prouehit curfus) id est ducit filium suum ad sui superiora (aurora prodeat). i. manifestetur totus in substantia Deitatis: quia filius in substantia Deitatis totus est in

☩ Carmen est, quale illud. Primo dierum. Canitur feria tertia ad nocturnas horas per noctis tenebras. Petit à Christo: quod est vera lux, ut ignorantia tenebras & somni desidia à nobis discutiatur.

☩ Confors paterni luminis,
Lux ipse lucis, & dies,
Noctem canendo rumpimus:
Assiste postulantis.

licet Christo, ipse Christus vitiore, id est peccatorum tenebras effugauit: & totum mundum illuminauit. O Christe (cōfors). i. æqualis, vel consocius eius nature: quia est pater: quia vnus est nomen patris & filij & Spiritus sancti (paterni luminis) tu, inquam, Christe confors luminis (tu ipse lux). i. filius lucis. i. patris: & dies dierum, vel omnium luminum (rumpimus noctem). i. peccatum (canendo) id est laudando te. Et ideo (assiste postulantis) te cum precibus.

☩ Materia huius hymni est resurrectio noctis: & sicut nos surgendo rumpimus noctem: ita Christus surgendo rupit mortem. i. vicit peccatum: vel sicut dies adueniens noctis umbram effugat, sic adueniente vero lumine, scilicet

Aufer tenebras mentium,
Fuga cateruas dæmonum,
Expelle somnolentiam,
Nè pigritantes obruat.

(pigritantes) id est in peccatis dormientes.

☩ Aufer tenebras) id est ignorantias mentium nostrarum (fuga cateruas dæmonum) id est turbas malignorum spirituum (expelle somnolentiam) id est anime pigritiam: nè illa somnolentia, id est peccatorum dormitio, vel negligentia (obruat) id est, præcipitet

Sic Christe nobis omnibus
Indulgeas credentibus,
Ut proficiat exorantibus,
Quod precipientes psallimus.

☩ Sic). i. taliter (ò Christe indulgeas) id est miserearis (omnibus credentibus nobis, ut quod precipientes). i. laudantes (psallimus ore) scilicet & corde (proficiat exorantibus) id est proficiat nobis deprecantibus.

☩ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad laudes matutinas feria. iij. Quia quemadmodum gallus nos à somno excitat, ita & Christus à socordia, Deinde Christi misericordiam imporat. Hic hymnus est Prudentij Clemētis ex libro, qui ab illo inscribitur Cathemerinon, id est per horas diei ad galli cantum.

EXPOSITIO HYMNOR.

Materia huius hymni est exhortatio Christi ad nos: vt surgamus à vitijs & adhæreamus virtutibus. p̄mittit exemplū alitis, i. galli. Sicut enim galli cātus nos excitat vel vocat ad diē veniētē:

sic Christus excitat mētes n̄ras & vocat nos per scripturas sacras ad opera virtuosā, p̄nuntiās q̄ in proximo est v̄turus, eius verō aduētus tēporis ignorat. Vnde bene dicit: Surgite & vigilate, quia nescitis diē neq; horam &c. (Ales). i. gal-lus (nuntius diē p̄cinit), i. p̄dicit (lucē). i. diē nobis propinquā (Christus excitator mentiū nostrarum (vocat nos ad vitam iam), i. iam ad se vocat nos.

Christus (clamat), i. vocat & p̄cipit nobis dicēs (auferte), i. relinquitē lectulos, dicēs (ō desides), i. pigri relin-quitē (lectulos ægros), i. carnalitatē vel corda v̄ra (sopore), i. p̄tō irretitam, aut inseq̄ uētes libidinem. Et vigilate (casti) nō petulātēs (recti) nō tortuosi (sobrii) nō ebrii. Et bene debetis facere hoc: quia ego (Christus iam p̄ximus sum) vobis. Vel secundū aham literam. O (casti) anima & corpore: & o (recti) verbo & opere (sobrii), i. temperati cibo & potu: vigilate: iam sum proximus.

Et quia Christus est proximus ō fratres (ciamus), i. vocem (Iesum) vos dico (stētes peantes), i. cū fletu rogātes illū (sobriē), i. cū sobrietate sine oī s̄c̄ditate (intēta supplicatio), i. assidua deprecatio (vetat cor mundū dormire), i. in aliquo mortali p̄tō manēre.

O tu Christe (discute), i. dissipa, vel (discute), i. diuide (somnia), i. peccatū vel diabolū, nē decipat (& tu rūpe) discutiendo (vincula noctis), i.

diaboli vel p̄nas inferni quā dicuntur nox: vt nos non decipiant (tu solue peccatum vetus), i. originale (& ingere), i. inmitte (nouū lumē), i. Spiritū sanctū q̄ dicit nouus: quia eiciendo à nobis vetera p̄cā, nos renouat lumine gratia.

Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad horas vespertinas feria tertia. Quo die, quia terra protulit herbā virentem, petit nostra peccata gratia vigore mundari.

Materia huius hymni est deprecatio, quā facimus, ad Deū: vt sicut Deus p̄ fecit cōlū & terrā, & diuisit superiora ab inferioribus, ita sua pietate n̄ra p̄cā dimittat: & sicut dedit terrā immobi-

bilē, vt faceret fructum gratum: ita faciat membra accepta bila ad fructificandum sibi. (O ingens Cōditor telluris), i. totius orbis (qui eruens), i. dandēs (solū mundi ab aquis), i. inferioribus & à superioribus (atq; pro &, dediti terram immo-

Ales dici nuntius
Lucē propinquā p̄cinit,
Nos excitator mentium,
Iam Christus ad vitam vocat.

Auferte clamat lectulos
Ægrotos sopore desides,
Castiq; recti, ac sobrii,
Vigilate: iam sum proximus.

Iesum ciamus vocibus
Flentes precantes sobriē,
Intenta supplicatio
Dormire cor mundum vetat.

Tu Christe somnum discute,
Tu rumpe noctis vincula,
Tu solue peccatum vetus,
Nouumq; lumen ingere.

Telluris ingens Conditor,
Mundi solum qui eruens
(Pulsis aquæ molestijs)
Terram dedisti immobilem:

immob-

immobilē, & hoc (pulsis molestijs). i. elemētis q̄ valde molesta erāt, dum inter se essent cōfusa. i. simul mixta. ¶ **A** N T O. Pulsis aq̄e molestijs, nō propulsis atq̄ molestijs, vt mendosē hucusq̄ legebatur, quod iam superius adnotatum est.

Vt germen aptum proferens,
 Fuluis decora floribus,
 Fœcunda fructu sisteret,
 Pastumq̄; gratum redderet.
Mentis perulæ vulnera,
 Munda vigoris gratia,
 Vt facta fletu diluat,
 Motusq̄; prauos atterat.
Iusis tuis obtemperet,
 Nullis malis approximet,
 Bonis repleri gaudeat,
 Et mortis actum nesciat.

¶ **V**illa terra. s. (pferēs). i. producēs (germē aptū). i. cōgruū hoībus (sisteret). i. permaneret (fœcunda). i. abundans & fertilis (fructu). s. acceptabili. Illa dico (decora). i. speciosa (fuluis floribus). i. rubeis & albis (q̄;) pro & (redderet gratū pastum). i. cibū acceptabilē tam hominibus q̄ pecudibus. ¶ **O** Christe (munda). i. purga (vulnera perulæ mētis). i. p̄tā vel flāmas aīæ peccatricis, & hoc (grā vigoris). i. Spūs sancti (vt diluat facta). i. emēdet p̄tā commissa (fletu). i. gemitu, (q̄;) pro & (atterat). i. auertat (prauos motus). i. refrēnet nros prauos actus.

¶ **E**t mēs illuminata (obtēperet iusis tuis). i. obediat mandatis tuis (& approximet). i. non accedat vel appropinquet (malis vllis) scilicet operibus: sed gaudeat impleri bonis operibus (& nesciat actum mortis) id est non cognoscat mortale peccatum, vel p̄nas inferni.

¶ **C**armē est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad horas nocturnas feria. iiii. Surgentibus per noctis somnum ad confitendum Christo, petit peccatorum condonationem.

Rerum Creator optime,
 Restorq̄; noster aspice,
 Nos à quiete noxia
 Mersos sopore libera.

¶ **M**ateria hui⁹ hymni est inuocatio ad Deū: vt dignē crimini⁹ nris ignoscere: vt sicut surgim⁹ de lecto & rūpimus noctē: sic Christus rūpat p̄tā (O optime creator oīm rerū & restor n̄r

aspice nos). i. libera nos (à quiete noxia) quia q̄ carnē oblectāt noxia sunt sanctæ animæ: nos dico (libera). i. redime (mersos). i. obrutos (sopore). i. peccato.

Te sancte Christe poscimus,
 Ignosce tu criminibus,
 Ad confitendum surgimus,
 Morasq̄; noctis rumpimus,

¶ **I**deo (poscimus). i. depcamur te: ô (sanctē Christe ignosce). i. parce culpis oībus. l. (ignosce criminibus) nris oīb⁹ (surgim⁹) de virtute in virtutē. s. cōfiteōdo p̄tā (& rūpimus moras). i. impedimenta (noctis). i. diaboli.

Mentes manusq̄; tollimus,
 Prophetam sicut nouimus,
 Nobis gerendum præcipit,
 Paulusq̄; gestis censuit.

¶ **T**ollim⁹). i. subleuamus (mentes). i. cogitationes (& manus). i. operationes (sicut nouimus p̄phetā). s. Dauid (qui p̄cipit). i. iubet (nobis gerēdum).

id est faciendum dicens: Media nocte &c. (Et Paulus censuit) id est scripturis suis indicauit dicens: Hora est nos iam de somno surgere (gestis) id est factis.

¶ **O** Deus.

EXPOSITIO HYMNOR.

¶ **O** Deus (vides malum quod gefsimus). i. fecimus: & ideo (pādimus occulta nostra). i. peccata. f. per confessionem (gemētes). i. fufpirates fundimus tibi preces, & ideo (dimitte). i. dona (quod peccaumus). i. deliquim⁹.

Vides malum, quod gefsimus,
Occulta noſtra pandimus,
Preces gementes fundimus,
Dimitte, quod peccaumus.

¶ **C**armen eſt, quale illud, Primo dierum. Canitur ad laudes matutinas feria quarta. Hymnus eſt Prudentij ex libro qui Cathemerinōn inſcribitur.

¶ **O** nox; i. diabole &c. Nox aliquā accipit pro ira, pro tēpore, pro diabolo, & pro obſcuritate, & ideo (ò tenebræ). i. ò peccata (& nubila). i. diſcordiæ hæreticorū (& turbida mundi). i. turbationes & ſeditiones (confuſa). i. permixta (diſcedite). i. recedite: quia ſicut nox diem: ſic peccata iuſtitiam: & diabolus Chriſtum fugit. Recedite, inquam, & bene debetis: quia (Chriſtus exiſtēs lux intrat) mentes fidelū (polus). i. corpus (albefeit). i. nitēſcit bonis operibus, quid dicam per ſingula? (Chriſtus venit). f. in corda noſtra.

Nox, tenebræ, & nubila,
Cōfuſa mūdi & turbida
Lux intrat, albefeit polus,
Chriſtus venit, diſcedite.

¶ **Caligo** terrę. i. obſcuritas noſtra (ſcindit). i. diuiditur, vel ſecreta hæreticorum: caligo dico (percuſſa ſpiculo Solis) aſpectu Chriſti. i. diuino verbo, & (color). i. vigor Spiritus ſancti qui receſſit propter præſentiam tenebrarum (iam redit) animabus noſtris (vultu nitentis ſyderis) id eſt ſplendore Spiritus ſancti, qui eſt verus Sol.

¶ **A** N T o. emendat etiam, color pro calor, vt plerique omnes codices habēt, vt ſuperiùs in præſata præſatione dictum eſt.

**Caligo terræ ſcinditur
Percuſſa Solis ſpiculo,
Rebusque iam color redit
Vultu nitentis ſyderis.**

¶ **O** Chriſte nouimus te ſolū Redētorē & illuminatorē (te) & non aliū (pura mente & ſimplici). i. ſine hypocriſi (quæ ſumus flendo) peccata (& canendo) id eſt laudando te (intēde) id eſt præbe aſſenſum, (noſtris precibus) id eſt intentionibus.

Te Chriſte ſolū nouimus,
Te mente pura & ſimplici
Flendo & canendo, quæ ſum⁹,
Intende noſtris ſenſibus.

¶ **Multa**. i. multæ virtutes (ſunt illita nobis). i. iūcta. l. vncta (fucus). i. falſis coloribus. Fucus dicit̄ falſus color, qui mixtus inter veros colores obſceſcat eos: quæ omnino (purgentur tua luce). i. tuo ſplendore, bene dico tua luce: quia ò tu Chriſte es lux (eoi ſyderis) id eſt Orientalis, ſcilicet patris: & ideo (illumina nos ſereno vultu) id eſt claritate Spiritus ſancti.

Sunt multa fucus illita,
Quæ luce purgentur tua,
Tu lux eoi ſyderis
Vultu ſereno illumina.

¶ **C**armen

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad horas vespertinas quarta feria, in qua Sol & Luna creati sunt. Itaq; illorum officia commemorat: petitque cor nostrum illustrari.

COeli Deus sanctissime,
Qui lucidū centrum poli
Candore pingis igneo,
Augens decoro lumine,

¶ Materia huius hymni est laus: quam consona voce. s. corde & opere tenemur Deo persolvere: ideo. s. quia ad utilitatem nr̄i oīa cōstruxit & fecit vt cœlum & terram & multa alia. Primò fecit cœlū & terrā: postea mare: quarta

ta die Solē & Lunā &c. Itē vt ad brauiū suæ remunerationis nobis pateat accessus præterita & præsentia dimittēdo peccata: nos ad sui amorē faciat peruenire. (O sanctissime Deus cœli q̄ pingis). i. decoras (lucidū poli centro). i. spatium, vel punctum poli, vel zodiacū per quē signa decurrunt: zodiū animal interpretatur: centrum est medietas spheræ. hic posuit centrum pro cœlo. i. partem pro toto (igneo candore) id est splendore, tu dico (augens decoro lumine) id est claritate, scilicet centrum poli cum pictura. s. claritate stellarum.

Quarto die qui flammeam
Solis rotam constituens,
Lunæ ministrans ordinem,
Vagosque cursus syderum.

¶ Tu qui cōstituēs rotis solis flāmcā) i. ardētē quarto die. Notandū est q̄ per quatuor dies mūdus sine sole permānsit. Prima die facta est angelica creatura. Secūda die cœlū & aēr. Tertia die terra & aqua. Quarta die Sol

& Luna. Quinta die pisces & aues. Sexta die animalia & homines. (Et tu es ministrans). i. tribuēs ordinē Lunæ (& vagos). i. varios (syderum cursus). i. stellarum motus: quia nō currūt cursu eodē semper stellæ: vel quantū ad planetas est vagus cursus. Alius est enim cursus Lunæ: alius cursus Solis: alius syderum.

Vt noctibus vel lumini
Directionis terminum
Primordijs, vt mensium
Signum daret notissimum.

¶ Et q̄re? vt Luna daret (terminū directionis). i. separatiōis vel diuisionis (noctib⁹, vel etiā lumini diei (vt daret notissimū signū primordijs). i. principijs mensiū: quia mensis habet triginta dies: paulo plus vel minus.

Illumina cor hominum,
Absterge fordes mentium.
Resolue culpæ vinculum,
Euerte moles criminum.

¶ Et quia tu fecisti hæc omnia: illumina cor hominum: & (absterge fordes) id est prauas cogitationes mentium nostrarū: (resolue culpæ vinculum: euerte moles criminum) id est magnitudines peccatorum.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad horas nocturnas feria quinta. Petimus à Christo per noctis tenebras, vt animali caligine excussa, lumen gratiæ nobis infundat.

¶ Materia

EXPOSITIO HYMNOR.

Materia huius hymni est rogare Deū, vt ipse caliginē mentis ac corporis à nobis expellat. Rogamus etiā in hoc clemētiā Dei, vt nos defendat ab hoste antiquo, & expellat intrinsecam obscuritatem. i. mentis & corporis caliginem, & sui luminis claritatē concedat. (Atra nox). i. diabolus vel peccatum (contegīt). i. obtenebrat (colores omnium rerum terræ) quia noctis obscuritas omnia contegit, & colores herbarum & cæterarum rerum in suis profundis tenebris obducit & sepelit.

ANTONIVS. Colores legit nō calores: nā ratio carminis, sensus, & mens ipsa autoris repugnāt. Sed cum hoc sit nunc, q̄ lucē syderis habeamus in mēte & in medijs noctib⁹, i. q̄n̄ mūdus sedet in tenebris: & plus semper crescunt in cēdia carnis: surgamus cōsistentes Deū. f. iudicē cordiū nostrorū. Et rogemus iudicē vt auferat à nobis caliginē peccatorū, & det nobis suā gratiā dulcedinem. Et ideo cū (nox atra contegit). i. tenebrosos reddit (colores) oim rerū terræ (nos consistentes) tibi peccata nra (poscimus te). i. poscimus ea quæ sunt vitæ. f. misericordiā: te dico (o iuste iudex cordium) id est animarum nostrarum: & quare? vt,

Tu auferas piacula. i. grauiā peccata (& abluas mentis sordes) id est suggestiones diabolicas quæ pungunt nos, & (o Christe dones gratiam) scilicet sancti Spiritus (vt crimina arceantur) id expellantur.

Dico q̄ expellant crimina & quare? (quia ecce mēs impia). i. peccatrix (torpet). i. pigrescit (q̄. f. mentē culpa noxia). i. mala (mordet). i. ligatam tenet, & mens (gestit). i. cupit (tollere) i. depellere à se (obscura). i. peccata: & gestit te querere o Redemptor.

Et quia gestit te (repelle intrinsecus). i. ex aia (caliginem). i. cecitatem peccati (quā maxime). i. muliū, vt illa mens (gaudeat se collocari in beato lumine). i. in æterna beatitudine.

Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad laudes matutinas feria quinta, veniente luce. Petit à nobis abigi tenebras peccatorum: cum maxime habeamus iudicem cuncta cernentem.

Iste hymnus continuatur cum superiori hymno, sed intentio versus est hæc. f. nē oculi peccēt. Nox vsque modo texit colores terræ: sed modo discedit, quia (ecce lux aurea) id est

**Nox atra rerum contegit,
Terræ colores omnium:
Nos consistentes poscimus
Te iuste iudex cordium.**

**Tu auferas piacula:
Sordesq; mentis abluas,
Donesq; Christe gratiam:
Vt arceantur crimina.**

**Mens ecce torpet impia,
Quam culpa mordet noxia:
Obscura gestit tollere,
Et te Redemptor querere.**

**Repelle tu caliginem
Intrinsecus quam maxime,
Vt in beato gaudeat
Se collocari lumine.**

**Lux ecce surgit aurea:
Pallens fathiscat cæcitas,
Quæ nosmet in præceps diu
Errore traxit deuo.**

euangelica prædicatio (surgit) in corda nra, & ideo (omnis cecitas pallens), i. diabolus (fatiscat). i. euanescat, quia cæcitas (trahit). i. duxit (in omnes ipsos in præceptis). i. in ruinam vel in præcipitium (diu). i. multum (deuio errore).

Hæc lux serenum conferat:

Purosq; nos præstet sibi,
Nihil loquamur subdolum,
Voluamus obscurum nihil.

¶ Ex Prudentio in lib. Cathemeri. nō dixit, quōd lux surrexit, & ideo (Hæc conferat nobis serenum). i. virtutē Spiritus sancti. & (præstet nos puros). i. donet nobis puritatē animæ (sibi). i. ad honorem suum, & hoc sic (vt nihil

loquamur subdolum) id est deceptiuum (& nihil voluamus obscurū) id est nullum cogitemus peccatum.

Sic tota decurrat dies:

Nec lingua mēdax, nec man^o,
Oculi nē peccent lubrici:
Nec noxa corpus inquinet.

¶ (Tota die). i. totū tēpus vitæ nostræ (decurrat sic) vt nō loquēdo subdolū (nec lingua mēdax sit). i. nē dicat mē daciū (nec man^o peccēt). i. nō faciāt, aut operētur aliquid mali. (nec oculi lubrici peccēt). i. vidēdo & cōcupiscēdo illicita (nec noxa). i. culpa (inquinet). i. non polluat corpus nostrum.

Speculator astat desuper:

Qui nos diebus omnibus
Actusq; nostros prospicit
A luce prima in vesperum.

¶ Et nolite peccare: quia (speculator) i. Dñs (astat). i. prospicit (desuper). i. de cælo (qui nos omnibus diebus). i.

quotidie, & (actus nostros prospicit). i. videt & considerat (ā prima luce) id est a natiuitate (in vesperum). i. vsque in noctem: hoc est mortem.

¶ Carmē est, quale illud, Primo dierū. Canitur ad horas vespertinas feria. v. Quo die, quia ex aqua pisces & aues creata sunt, petit vt non deprimamur peccato, nec extollamur superbia.

Magne Deus potentia:

Qui ex aquis ortū gen^o
Partim remittis gurgiti,
Partim leuas in aëra:

¶ In hoc hymno cōtinet quid Deus fecit in quinto die. s. creauit pisces & aues ex aqua, & ipsorū q̄ ex aqua fecit, partim immisit gurgiti vt pisces, partim leuauit in aëra: vt aues. Creauit

quoq; cæte grādia: benedixitq; eis dicēs: Crescite & multiplicamini & replete aquas maris, auesq; multiplicentur super terrā. Pisces & aues de aqua sunt orti, sed aues nō comedunt in omnitēpore, vt pisces: qd' ideo fit, quia aues per coitū generantur, vt nos generamur, quod nō est piscib^o, quia sunt calidioris naturæ. Intendit etiā autor rogare Deū, vt nos qui sumus abluti sacro baptismate, sic seruet, vt nesciamus lapsus criminū, & vt mala culpa, nō deprimat nos. i. criminaha peccata (O Deus magnæ potentia qui remittis genus). i. pisces & aues, genus dico (ortum ex aquis). i. ex aqua baptismatis (partim gurgiti). i. in mari. in inferno, vt p̄siles. i. malos homines (& leuas partim in aëra (vt aues). i. bonos homines, quasi dicat: Sicut in aëre aues collocasti, ita in cælo homines vel sanctos.

¶ To

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Tu dico (imprimens). i. submergēs (dimerfa). i. deorfum merfa: vt pilces id est malos homines (lymphis). i. aquis infernalib⁹ (& irrogans). i. subleuans (subuecta). i. sursum uecta: vt aues. i. pueros homines (pro dita). i. orta (vna furpe). i. vno baptifmate renati (rapiant). i. accipiāt (diuerfa loca) vt æra: & aquam: id est vitam æternam, & æternam damnationem.

¶ Et tu qui omnia fecifti (largire). i. tribue hoc c. f. (necire lapsus criminū) i. cafum illi: q̄ i baptifmo dimiffus est (cūctis feruulis) ruis (quos vnda fanguinis). f. tui (mūdat) à p̄to (nec) pro & nō (ferre). i. portare vel habere (tædium mortis). i. p̄nam diaboli.

¶ Ad hoc largire (vt culpa). i. graue peccatum (nō deprimat). i. aggrauet vllū Christianū (& iactātia). i. superbia de bonis (nō leuet). i. nō extollat vllū (& mēs elifa). i. percuffa vel vulnerata à vitijs (nē cōcidat). i. non incidat in desperationem (nē) pro & non (clata mens). i. inflata per superbiam (corruat) f. i. cecit in infernum.

Largire cunctis feruulis,
Quos mūdat vnda fanguinis,
Necire lapsus criminum,
Nec ferre mortis tædium.

Vt culpa nullum deprimat,
Nullum leuet iactantia,
Elifa mens nē concidat,
Elata mens nē corruat.

¶ Carmē est, quale illud, Primo dierū. Canitur ad horas nocturnas feria sexta, Petit à Deo medicinā peccatorū iam p̄teritorum: & antidotū quo præmuniamur ab inflātibus peccatis.

¶ In hoc hymno nos hortat̄ autor de somno surgere: & medelā vitiōrū que rere. Intēdit etiā in hoc hymno ipsam Trinitatem laudare & inuocare, per quē mundus regit̄, vt impleat nos suo lumine: vt quicquid peccauimus fraude demonū, ipse Christus abstergat cœlitus. (O tu vnitas). i. o tu sancte Spiritus q̄ procedis à P̄re & Filio (Trinitatis) vn⁹ Deus in Trinitate (qui regis). i. qui gubernas (potenter). i. potētia tua (orbē). i. mundū (intende). i. respice, vel ausculta (laudū cantica). i. c. rmina hymnorum nostrorum, quæ cātica (excubantes). i. vigilātes. (psallimus) id est cantamus.

TV Trinitatis vnitas,
Orbem potēter qui regis,
Attende laudum cantica:
Quæ excubantes psallimus.

¶ Nam confurgimus omnes lectulo) i. defidia. Lectulus dicit̄ ab electis & mollib⁹ herbis, sup̄ quas antiq̄ requiescebāt (q̄eto tpe). i. in horis noctis: & ad quid? (vt flagitem⁹). i. imploremus (à te medelā oīm vulnerū). i. indulgentiam omnīū peccatorū nrōrū.

Nam lectulo confurgimus
Noctis quieto tempore,
Vt flagitemus vulnerum
A te medelam omnium.

¶ Quo

DE TEMPORE. FO. XVII.

Quò fraude quicquid dæmonū ¶ Quo) pro vt, & vt (potestas gloriae
 In noctibus deliquimus, tua).i. tuae laudis (abstergat).i. ab-
 Abstergat illud cœlitus, luat (cœlitus).i. diuini (illud).f. pec-
 Tua potestas gloria. catum, & (quicquid).f. vitorū. i. pec-
 Nec corpus adfit sordidum, ceptorum (deliquimus).i. fraude vel
 Nec torpor instet cor dium, deceptione dæmonū peccauimus (in
 Nec criminis contagio, noctibus).i. in tenebris vitorum.
 Tepefcat ardor spiritus. ¶ Nec) pro & non (nīm corpus adfit
 sordidum).i. pollutum vel sœtidum
 (nec torpor) id est pigritia vel malitia
 (cordium) iniorum. f. (instet). f. nobis

& (ardor Spiritus).i. amor vel gratia Spiritus sancti (nec tepefcat).i. nō deficiat
 in nobis (contagio).i. propter maculā, vel iniquationē (criminis).i. peccati.

Ob hoc redēptor, quæsumus, ¶ Ut amor tuae grē nō deficiat in no-
 Reple tuo nos lumine, bis (ob hoc).i. propter hoc, o Redem-
 Per quod dierum circulis, ptor (quæsumus). f. te (reple nos tuo lu-
 Nullis ruamur actibus. mine).i. splendore: per quod lumen
 (nō ruamur vllis actibus).i. non cada-
 mus vllis peccatis (circulis dierum).i. in reuolutionibus dierum.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad laudes ma-
 tutinas feria. vj. Quia iā lux Solis aduētat, petit vt illustremur
 diuina luce, quo permaneamus in spe, fide, & charitate.

A Eterna cœli gloria, ¶ Materia huius hymni est inuocatio
 Beata spes mortalium, ad Christū filiu beate Marię virginis,
 Celsi tonantis vnice, vt digne nobis suā miam tribuere &
 Castaq; proles Virginis. dexterā porrigere, vt mereamur cor-
 roborationē fidei, spei, & charitatis ob-
 cinere. (O Cl. niste tu dico: æterna gloria cœli).i. angelorū, vel qā p̄ p̄ te glorifi-
 cat, & (ō beata spes mortalium).i. Christianorū, & (ō vnice cœli tonantis).i. cœlestis
 p̄ris secūdu diuinitatē, & (ō proles).i. fili (castę Virginis) secūdu humanitatem.

Da dexteram surgentibus, ¶ Da dexteram) id est auxilium tuū
 Exurgat & mens sobria, nobis surgentibus à vitijs, & ita mens
 Flagransq; in laudem Dei, nostra (sobria) id est abstimens (exur-
 Grates rependat debitas. gat). f. ad laudem tuam (q;).i. pro &, illa
 (flagrās) id est ardens (in laudem). f.
 commemoratiōem Dei (rependat)
 i. persoluat (debitas grates). f. in hy-
 mnis & canticis Deo omnipotenti.

Ortus refulget lucifer, ¶ Lucifer). f. stella matutina. i. Chri-
 Sparfamq; lucem nuntiat, stus natus (refulget, & nūtiat mundo
 Cadit caligo noctium, lucē sparfam).i. natam & v̄ndique di-
 Lux sancta nos illuminet. sperfam: & verē nuntiat, quia (cali-
 go noctium) id est obscuritas diaboli
 C (cadit)

EXPOSITIO HYMNOR.

(cadit).i. recedit, & ideo (lux sancta).i. Christus, qui est lux sanctificata (nos illumer) lumine Spiritus sancti, & sanctificet nos: & saluet nos.

¶ Et ipsa lux manēs. i. permanēs (in nr̄is sensibus). i. in nobis: q̄ habemus quinq; sensus corporis (repellat à nobis noctē). i. diabolū (seculi huius). i. mundi, & illa lux (seruet pectora nostra) purgata à vitijs (omni fine dici) id est omni tempore vitæ nostræ.

¶ Fides q̄sita) à nobis. s. in baptismo (iam primū). i. citò. ideo dicit primū: quia fides prima cognominatur inter virtutes, in illo loco, vbi dicit: Fides, spes &c. (radicet) id est ponat radices (sensibus nr̄is altis). i. profundis (secūda spes). i. p̄spera, per quā spem speramus vitam (congaudeat). i. simul lætetur, & crescat (qua) scilicet spe & etiā fide (charitas extat maior) iuxta illud Apostoli: Maior autem horum est charitas.

Manensq; nostris sensibus
Noctem repellat sæculi,
Omniq; sine diei
Purgata seruet pectora.

Quæ sita iam primū fides,
Radice altis sensibus,
Secunda spes congaudeat,
Qua maior extat charitas.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad horas vespertinas feria. vj. Quo die, quia bestiarū & reptilia cum homine creata sunt propter hominem, purgari à peccato, & donari æternis præmijs, petit.

¶ In hoc hymno cognoscit illud, qd̄ fecit Deus in sexta die, creatis siquidē oib; reptilib; s. piscibus, aibus, & alijs bestijs, sexta die formauit Deus A. l. a. & p̄fecit eū oib; animalibus, di-

cēs: Crescite & multiplicamini, & replete terrā: & dñamini piscib; maris, & volatilibus cœli, & vniuersis, q̄ viuūt sup̄ terrā. Posuitq; eū in paradiso deliciarum, vt operaret, & custodiret illū. Intrēdit itaq; autor rogare Deū: vt sicut fecit hominē superiorē cūctis animantibus, sic faciat, vt nō sit inferior animalibus propter peccata sua. Queritur cur Deus hoīes creauit: quos malos futuros p̄sciebat: quia sicut præuidit, quid mali essent facturi: sic etiam præuidebat de malis factis corū, quid boni ipse facturus esset, vel quid boni homines essent facturi. O Deus plasinator id est creator (hominis). s. Adæ (qui solus ordmans euncta). i. disponēs (iubes producere). i. procreare p̄mittis (humū). i. terrā, vel (humū). i. Ecclesiā. s. bonos & malos homines. Ecclesiā est congregatio fidelium (genus reptantis) vt serpentum (& ferē). i. bestiarum.

¶ Et o tu Deus, qui fecisti (dictū iuuentis). i. verbo tuo præcipientis (magna corpora) id est iumenta, pecora, bestias oīm specierum diuersarum (viuida). i. aiata (& subdens). i. supponens

Plasmatōr hominis Deus:
Qui cūcta solus ordinans,
Humū iubes producere,
Reptantis, & feræ genus.

Qui magna rerum corpora
Dictū iubentis viuida,
Vt seruiant per ordinem,
Subdens dedisti homini.

illa animalia (dedisti homini, vt seruiāt per ordinē). i. vt omnia aialia supposita
 sin' homini: qdā vt homines illa ederēt. s. boues, oues, lepores, & porcos: & talia:
 & alia, vt illis vterentur, & illa equitarent, vt equos vt mulos, & sic de cæteris.

Repelle à seruis tuis

Quicquid per immunditiam,
 Aut moribus se suggerit,
 Aut actibus se interferit.

¶ Et ò Deus (repelle à seruis tuis quicquid suggerit). i. infert se (per immunditiam). i. per aliquā supfluitatē: culpā vel turpitudinē, vel per sordidā comestionem (aut moribus). i. per prauam consuetudinē, vt cum aliquis, postquam

inceptit peccare, nequit abstinere: sed vult semper perseuerare (aut interferit se) id est misceat se (actibus) id est operationibus. s. cum mala facimus.

Da gaudiorum præmia,
 Da gratiarum munera,
 Dissolue litis vincula,
 Astringe pacis fœdera.

¶ Da præmia). i. remunerationes gaudiorū eternorū (da munera grarū). i. dona Spiritus sancti (dissolue vincula litis). i. dissidia, vel dissūpe peccata odij (astringe). i. cōiūge (fœdera pacis) id est contubernia superna pacis.

¶ Carmē est, quale illud, Primo dierū. Canitur ad horas nocturnas die sabbatho surgentibus nocte ad cātandū. Petit (vt ardentibus igne Spiritus sancti) vitam æternam mereamur.

SVMMA Deus clementiæ,
 Mundiq; factor machinæ,
 Vnus potentialiter,
 Trinusq; personaliter,

repleat corda nostra igne Spiritus sancti, vt casto corpore & mundo Deo seruire mereamur (O Deus clementiæ). i. altē pietatis, & (o factor). i. compositor (machinæ). i. structuræ mundi, tu dico (vnus potentialiter). i. in potentia secundum diuinitatem, & (trinus personaliter) id est trinus in personis.

Nostros pius cum canticis
 Fletus benignè suscipe,
 Quò corde puro sordibus
 Te perfruamur largiùs.

¶ Et tu pi^{us} noīati^{us} p^{ro} vocatiuo, suscipe benigne (nros fletus). i. lachrymas (cū canticis). i. cū hymnis vel laudibus (quo) pro vt (fruamur te largiùs). i. amplius: & hoc (corde puro) id est mūdo (sordibus) id est à vitijs.

Lumbos iecurq; morbidum
 Adure igne congruo,
 Accincti vt sint perpetim
 Luxu remoto pessimo.

¶ Adure). i. accēde (igne cōgruo). i. Spū sancto (lūbos nros: & iecur). i. hepatis (morbidū) ad mōrē & peccatum inclinatū. Et nōrā q^{uod} hæc tria iecur, ce rebrum, & lūbi, cogit hōiem peccare

(vt sint accincti). i. lūbi sint casti cōtra libidinem (perpetim). i. semper (remoto pessimo luxu). i. in quo luxu remota sit pessima luxuria: & alia vitia sint procul.

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ **Vt** quiq;. .i. quicūq;. (concinendo) **Vt** quiq;. horas noctium
i. psallemo (rumpimus). i. dum vigila- **Nunc** concinēdo rumpimus
mus. f. diuidimus horas noctium (oes **Donis** beatæ patriæ
ditemur). i. diuites efficiamur (affa- **Ditemur** omnes affatim.
tim). i. abundanter (beatę donis prię)
i. beatitudine. f. patriæ cęlestis.

¶ **Carmen** est, quale illud, **Primo** dierū. **Canitur** ad laudes matu-
 tinas die sabbatho facta mētionē lucis aduētātis. **Petit** illustra-
 ri diuina luce, vt fruamur cognitione Dei post mortem.

¶ **Hymn**° iste continuat superioritita **A** **V**rora iam spargit polum,
 nos rumpimus horas noctium, vt nos **Terris** dies illabitur,
sto: & (ecce aurora). i. Christus (iam **Lucis** resultat spiculum,
spargit polum). i. illuminat corda ho- **Difcedat** omne lubricum.
minū. Hortat etiā nos, vt taliter nos habeam° in hoc scęculo vel in mane, vt ad il-
 lud vltimū mane venire possimus, & audire mereamur. f. Venite benedicti patris
 mei & c. Nā finito mūdi termino, peccatores ppetuę tenebris obscuritatis tradē-
 tur. Fidelib° verō & iustis, qui in hac vita non sunt in nocte, sed in luce: gloria &
 prēmium effluct. i. abūdanter clarescet, & hoc est quod precamur. (Aurora). i.
 Christus (spargit polum). i. illuminat mētes vel Ecclesiam: & (dies illabitur). i.
 immergitur terris, & (spiculum). i. pulchritudo vel aspectus (lucis). i. claritatis,
 resultat, & ideo (omne lubricum). i. omne peccatum (difcedat). f. ā nobis.

¶ **Phātasma**. i. phātasia vel deceptio
 (noctis). i. diaboli (decidat). i. cadat **Phantasma** noctis decidat,
 vel ruat (reatus) id est culpa mentis **Mentis** reatus subruat,
 (subruat). i. cadat ā nobis (& quicqd **Quicquid** tenebris horridum
 horridum). i. deforme culpę (nox). i. **Nox** attulit culpę, cadat.
 diabolus. l. nocturna cogitatio (attu-
 lit). f. nobis (i tenebris cadat) ā nobis.

¶ **Vt** mane illud vltimū. i. iudicium **Vt** mane illud vltimum,
 futurū vel claritas. i. aduentus Chri- **Quod** pręstolamur cernui,
 sti, qd' mane (cernui). i. inclinati (prę **In** lucem nobis effluat:
 stolamur). i. speramus vel spectamus **Dum** hæc canore concrepat.
 (effluat) id est eueniat nobis in lucē
 (dum hæc). i. nox (concrepat). i. reso-
 nat (canore) id est cantu vel laude.

¶ **Carmen**, qd. quale illud, **Primo** dierum. **Canitur** ad ho-
 ras vespertinās die sabbatho: quia iam Sol tendit ad
 occasum, **Petit** diuino lumine illustrari: hortaturq;
Deum omni tempore laudare.

O Lux beata Trinitas,
Et principalis vnitas,
Iam Sol recedit igneus,
Infunde lumen cordibus.

ces laudare mereamur Deū. *f. in p̄speris & in aduersis, & ita cōcedat nobis trāsi-
re diē & noctem sine peccato, & sine impedimento Sathanæ: & hoc est (O bea-
ta Trinitas). i. o Deus, (lux). f. hominum vel mundi, vel angelorum, & (vnitas
principalis). i. qui habet principatum super angelos, (Sol). i. Christus igneus re-
cedit a nobis iam, & ideo (infunde lumē) id est Spiritum sanctum (cordibus no-
stris) id est in nostris sensibus, vt illud habere mereamur.*

Te mane laudum carmine,
Te deprecemur vesperi,
Te nostra supplex gloria
Per cuncta laudet sæcula.

horis, & in omni tēpore. Vnde ait Propheta: Vespere & mane, meridiē & c. (te de-
precemur vesperi). i. in fine mundi (nostra supplex). i. humilis (gloria laudet te
per cuncta sæcula). i. per omnia sæcula, & hoc perpetuē, id est sine fine.

¶ Carmen est dimetrum Iambicum magna ex parte cacometrum. Canitur aduentus tempore: itaq; & incarnationis Christi & vtriusque Aduentus illius mentionem facit.

Conditor almefyderum,
Aeterna lux credentium,
Christe redemptor omnium,
Exaudi preces supplicum.

¶ Materia huius hymni est de aduentu Christi, & de incarnatione eius: quia Deus descēdēs de cælo se exinanuit formā serui accipiēs: & humiliavit se vsq; ad mortem, & qualiter egressus est de honestissima clausula Virgini-
nis: tanq̄ sp̄sus de thalamo suo: cui sp̄ote oīa obediunt. *f. cœlestia, terrestria & infernalia. Intēdit etiā rogare Deū, vt per hāc incarnationē n̄as preces exaudire dignetur, & à sagitta diaboli liberare. O (Cōditor almē) quies cōpositor (fyderū). i. stellarū, o (aeterna lux credentium). i. Christianorū fidelū, o (Christe Redemptor oīm) hoīm. *f. (exaudi p̄ces supplicū). i. humilium tibi supplicantium.**

Qui condolens interitu
Mortis perire sæculum,
Saluasti mundum languidū,
Donans reis remedium.

¶ Qui cōdolēs). i. nobiscū dolens vel cōpatiens (sæculum). i. sēculare (pe-
rire interitu mortis). i. p̄cna infernali (saluasti) id est liberaſti de potestate diaboli (mundum languidū) id est languentem in peccatis (donans re-
medium). i. redemptionem tui sanguinis (reis). i. peccatoribus.

EXPOSITIO HYMNOR.

¶ **V**ergente mundi vespere, .i. appropinquante vel declinante fine mundi, & sic egressus supple (vti) pro sicut (spōsus egreditur de thalamo) egressus, inquam (de honestissima) .i. castissima (clausula) id est claustro virginis Mariæ matris tuæ.

¶ **E**t ideo quia egressus es, vel quia saluasti mundum (forti potētiae cuius)

.i. Christi, omnia curuant (genu), .i. laudando ipsum (cœlestia) .i. angeli (terrestria) .i. homines (fatenſubdita) .i. confitentur illi subiecta esse (nutu) .i. sponte. s. ad tuam voluntatem, & quia obediunt nostro Saluatori, & omnia clamant: Deus me fecit, ideo te deprecamur.

¶ **E**rgo quia ita est, deprecamur te o (hagie) .i. sctē Chrīste (vēture iudex sæculi) .i. ad iudicium (cōserua nos in tpe) .i. in hac vita (à telo hostis pfidi) .i. a suggestiōe diaboli, q̄ sagitta dicit.

¶ **E**t quia De⁹ misit filiu suū Christū vt nos redimeret: referam⁹ gratias ei, (laus, honor, virt⁹, gloria Deo p̄ri & filio, sctō simul paracletō) .i. aduocato (i sempiterna sæcula) .i. sine fine. amē.

Vergente mundi vespere
Vt sponſus de thalamo
Egressus honestissima
Virginis matris clausula.

Cuius forti potētiae,
Genu, curuantur omnia:
Cœlestia, terrestria,
Nutu fatentur subdita.

Te deprecemur hagie,
Venture iudex sæculi,
Conserua nos in tempore
Hostis à telo perfidi.

Laus, honor, virtus, gloria
Deo patri, & filio,
Sanctō simul paracletō,
In sempiterna sæcula. Amen.

¶ **C**armen est, quale illud, Primo dierū. Canitur tēpore aduētus Christi, itaq; cōmemorata illi⁹ eterna generatione primi aduēt⁹ in quo carnem assumpsit, & secūdi (quo venturus est) meininit.

¶ **I**ste hymnus agit de supradicta materia, & cōtinuat superiori: ita Christ⁹ egressus est de vtero virginali, vti spōsus de thalamo suo, & ideo oīa ei humiliant, & nō est mirū: quia ipse descendit de p̄re. .i. de cœlo, & hæc est respon-

sio cōtra hæreticos, q̄ dicebāt Christū venisse, sed nō de patre: quib⁹ respōdēdū est, O (supernū verbū) .i. Dei fil⁹ (prodiēs) .i. manifestās te ineffabiliter (à patre olim exiēs) quī incarnatus es, qui de m̄re natus (subuenis) .i. succurris (orbi) .i. pfido (curſu) .i. plenitudine tēporis (decliui) .i. p̄ni vel declinati ad finē sæculi.

¶ **E**t tu qui talis es (illumina nunc) in p̄senti tuo lumine n̄ra p̄ctora: & (cōcrema) .i. accende (tuo amore) .i. tua gratia, vt (audito p̄conio) .i. prædicatione Apostolorū, vel (audito p̄conio) s. pphetarū (lubrica) .i. peccata (sint pulsa) à nostris cordibus (tandem) id est in fine separationis corporis & animæ.

Verbum supernum prodiēs,
A patre olim exiens,
Qui natus orbi subuenis
Curſu decliui temporis.

Illumina nunc p̄ctora,
Tuoq; amore concrema,
Audito vt præconio,
Sint pulsa tandem lubrica.

Iudexq;

Iudexq; cum post aderis,
 Rimari facta pectoris,
 Reddens vicem pro abditis,
 Iustusq; regnum pro bonis.

(i. remuneracione (pro abditis). i. pro occultis peccatis (& iustus). i. sanctis (regnum). f. æternū (pro bonis). f. operibus, q̄ in præfenti sæculo operati sunt.

Non demum arctemur malis
 Pro qualitate criminis,
 Sed cum beatis compotes
 Simus perennè cœlibes.

*(Et non arctemur) id est non cōstrin-
 gamur (demum) id est ad vltimū ma-
 lū (pro qualitate criminis) id est pro
 magnitudine vel cumulo peccatorū
 (sed simus compotes) id est simul po-
 tentes simus (cum beatis) id est sanctis
 (perennè) id est perpetualiter, vel*

perennes, id est habitatores cœlorum (cœlibes). i. cœlestem vitam ducentes. Cœlebs enim dicitur, qui nunquam vxorem duxit, vel qui eam amisit, vel quæ non habet maritum. Cœlebs autore Hieronymo dictus est, quod cœlo dignā vitam agat: qualia sunt numina cœlestia, quæ absque coniuge sunt.

Carmen est dimetrum Iambicum ex parte cacometrum. Canitur aduentus Christi tempore. Et facit mentionem vtriusq; aduentus, sicut in superioribus hymnis factum est.

Vox ecce clara intonat,
 Obscura quæq; increpat,
 Pellantur eminus somnia,
 Christus ab æthere promicat.

*(Materia huius hymni est, qd̄ in su-
 prædicto hymno. Dicitur est superius, q̄
 Christ⁹ venit olim à præ: quæ (ecce vox)
 i. predicatio Christi intonat (ecce clara
 vox). i. Ioannes cœlestis (intonat). i.*

*terribiliter p̄dicat de nube carnis poenitentiā (& increpat q̄q; obscura). i. oīa vi-
 tiavel p̄tā, & ideo (oīa somnia). i. vana & multa p̄tā (pellantur eminus). i. lōge: quæ
 (Christus iam p̄micat). i. fulget (ab æthere). i. de cœlo vel à diuina scriptura.*

ANTONIVS. Christus ab æthere promicat. Legendum est ab æthra, ex
 ratione carminis: cum præfertim æther & æthra idem prop̄e significent: æthra
 enim pro æther ponitur, vt multa. Vergi. neq; Lucidus æthra; f. dera polus. Auic
 nus in Arato: Excelsam referat dux Iupiter æthram. Flaccus: Iouis armiger æ-
 thra aduenit. Ennius: Flammeam per æthram altè feruidam ferri facem. Lucre-
 tius: Videatur surgere in æthram.

Mens iam refurgat torpida,
 Quæ sorde extat faucia,
 Sydus refulget iam nouum,
 Vt tollat omne noxium.

*(Et ideo (mens nra torpida). i. pigra
 (refurgat). f. à vitij: quæ mens (extat
 faucia). i. manet vulnerata (sorde). i.
 p̄tō, bene dicit: q̄ surgat mens (quia
 sydus). i. Christus (refulget, per Spiri-
 tum sanctum (nouum). i. de Virgine
 natum (vt tollat) id est remoueat à nobis
 (omne noxium). i. omne peccatum.*

EXPOSITIO HYMNOR.

¶ **Agnus** id est Dei filius (mittitur è sursum) id est de cœlis (laxare).i. con donare (debitum) id est originale pec catū, vel pœnas peccati (gratis).i. do no, vel sponte sua, & sine aliqua remu neratione, & ideo oēs (demus vocē cū lachrymis).i. cōfessionē p̄tōrū (pro indulgētia).i. pro remissione p̄tōrū.

¶ **Bene dico demus vocē cum lachry mis** (vt cūm ille).f. agnus (fulferit).i. fulgens aduenerit (secundo).f. aduē tu).i. in iudicio: & (horror).i. pauor il lius (cinxerit).i. circū dederit (mundum) id est mundanos (nos non puniat).i. non damnet (pro reatu) id est pro peccato (sed pius) id est Christus propiti us nobis (nos tunc protegat) id est defendat à potestate diaboli.

¶ **Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad horas diurnas tempore natalis Christi. In quo dupli cis ortus eius mentionem facit in tempore à matre, æternaliter à patre.**

¶ **Materia huius hymni est inuoca tio ad Deū: vt veniāt ofēdere partū Virginis, sed non ex virili femine: sed diuino spū cooperāte esse factum, & qualiter egressus est à p̄re: & regressus ad p̄rem, & qualiter est æqualis p̄ri: &**

loquit̄ de p̄senti, quasi de futuro. Vel possumus dicere secūdū literā (Veni Redē ptor Gētiū).i. ofēde te illis q̄ in mūdo habuerūt notitiā tui, hoc est veni Redē ptor ō Christe (Redēptor Gētiū) Gētiliū vel Iudæorū (veni) in mētibz n̄ris, & (ostende partū Virginis).f. Mariæ, & ideo (omne s̄cūlū).i. s̄culares (miret̄).i. miren̄t, quia (talis partus decet Deū) de Spū sancto & Maria Virgine p̄manēte.

¶ **Verē talis partus decet Deū: quia non ex virili femine (sed mystico spi ramine).i. secreto & sancto (verbum Dei).i. filius Dei (factum est caro).i. homo, & (fructus ventris) Mariæ (flo ruir) sicut flos creuit. Vnde Maria vir ga est, filius eius flos.**

¶ **Erecc alius Virginis) id est v̄ter Mariæ (tumescit).i. crescit, & tamen (claustra pudoris) id est virginittis (permanent) scilicet integra: quia vir ginitas nō est violata, & (vexilla) sup-**

E sursum agnus mittitur,
Laxare gratis debitum,
Omnes pro indulgentia
Vocē demus cum lachrymis.

**Secundò vt cūm fulferit,
Mundumq; horror cinxerit,
Non pro reatu puniat,
Sed pius tunc nos protegat.**

Veni Redemptor Gentium,
Ostende partū Virginis,
Miretur omne s̄cūlū,
Talis decet partus Deum.

**Non ex virili femine,
Sed mystico spiramine,
Verbum Dei factū est caro,
Fructusq; ventris floruit.**

**Alius tumescit Virginis,
Claustra pudoris permanent,
Vexilla virtutum micant,
Versatur in tempore Deus.**

ple omnium virtutum. i. miracula (micant). i. fulgent, vel virtutum quarū Deus est vexillum. i. custos, & ideo (Deus versatur in templo) quia receptus est à Symeone, vel (versatur in templo) id est in aluo Mariæ Virginis.

Procedens de thalamo suo

Pudoris aula regia

Geminæ gigas substantiæ,

Alacris vt currat viam.

mo. Gigas dicitur eò quod inseparabilis & irreuocabilis ad vitam huius mundi occurrit nobis. Vnde Dauid: Exultauit vt gigas ad currendam viam suam: &c. (vt alacris currat viam) id est de hoc mundo transcat ad patrem.

Egressus eius à patre,

Regressus eius ad patrem,

Excursus vsq; ad inferos,

Recurfus ad sedem Dei.

mundum: iterum relinquo mundū, & vado ad patrē (excursus vsq; ad inferos) s. quando descendit ad inferos (recurfus ad sedem Dei). i. ad dexteram patris.

¶ Et ò tu Christe (æqualis æterno patri) secundū diuinitatem (accingere trophæo). i. victoria carnis. s. induere carnē: quia per carnē triūphauit super diabolū, tu dico (firmās). i. roborans (ppetim). i. perēni virtute (ifirma). i. vicia, fragilitatesq; nrī corpus & aiæ.

Acqualis æterno patri,

Carnis trophæo accingere.

Infirma nostri corporis

Virtute firmans perpetim.

Præsepe iam fulget tuum,

Lumenq; nox spirat nouum,

Quod nulla nox interpolet,

Fideq; iugi luceat.

¶ Verè pcedis de thalamo, o tu Christe: quia (pspe tuū). i. Ecclesia (iā fulget). s. virtutibus (& nox spirat). i. emittit (nouū lumē). i. natū sine pctō (quod). s. lumē (nulla nox). i. obscuretashaeticorū, quia hæretici dicunt te non accepisse carnē (interpolet). i. immutet vel obscuret: & luceat lumen tuum (iugi fide). i. assidua virtute.

¶ Carmen est dimetrum Iambicum cacometrum. Canitur ad horas diuinas tempore natalis Christi. Facit mentionem vtriusq; ortus Christi, sicut in superiori hymno factum est.

Christe Redēptor Gentium,

Ex parte patris vnice,

Solus ante principium

Natus ineffabiliter.

¶ Materia huius hymni est inuocata, quā facim⁹ ad Christū, vt sicut dignatus est accipere carnē humanā: & illā sibi vnire: ita pces nrās exaudire dignet: & nos à peccatis liberare. O (Christe Redēptor gētū) vel oīm, qa

EXPOSITIO HYMNOR.

oēs Gētes redemisti tuo sanguine, & (ō tu vnice). i. ō tu vnigenite (patris) ex patre procedēs, tu dico (solus natus ineffabiliter) secundū diuinitatē. Vnde ait scriptura: Generationē ei⁹ q̄s enarrabit? (ante principiū). i. ante mūdi cōstitutionē.

☩ O Christe (tu es lumē & splendor patris) quia p̄ te pater innotuit mundo (tu es perēnis). i. perpetua spes oīm (intēde). i. exaudi (preces) quas famuli tui fundūt (p̄ orbē). i. p̄ oēs gētes q̄ p̄ vniuersū orbē orāt assidue apud te.

☩ Dico, q̄ debes ad p̄ces n̄ras intēdere: quia assumpstisti humanā carnē. O autor n̄ra salutis). i. redēptionis (memēto) i. recordare q̄ sumpseris (quōdā). i. in tpe (formā). i. similitudinem n̄ri corporis (ex Virgine illibata). i. in tacta: quia ante partū, & post partū, & in partu Virgo permansit.

☩ Præsens dies). i. natiuitatis testatur (sic). i. ita (currēs p̄ anni circulū). i. p̄ vnūquēq; annū: quia tu solus adueneris existens salus mundi (à fede patris) id est veniens de cœlo, & operatus es salutem in medio terrā.

☩ Hunc). i. diē, vel autorē (cœlum). i. cœlestes vel stellæ, per cœlum stellæ: quæ apparuit Magis. i. tribus Regibus vel angeli intelliguntur qui pastoribus cum nimio gaudio dixerunt: Gloria in excelsis Deo. Et per mare tyrāni, vel quia mare se præbuit calcabile ipsi Deo (terra). i. terrena potestas vel pastores (hunc mare) quia Magi nauigio venerunt, & (omne quod in eis est). i. in cœlo & in terra (laudat hunc autorem). i. Deum, vel patrem (tui aduentus) omne dico (exultans cum cantico) id est hymno.

☩ Et non solum terra & mare laudāt te, sed etiam nos (quoq;). i. similiter, qui sumus redempti tuo sancto sanguine (concinimus). i. canimus (nouum hymnum). i. nouam laudem (ob diem). i. propter diem natalis tui.

☩ Et non solum terra & mare laudāt te, sed etiam nos (quoq;). i. similiter, qui sumus redempti tuo sancto sanguine (concinimus). i. canimus (nouum hymnum). i. nouam laudem (ob diem). i. propter diem natalis tui.

Tu lumen, tu splendor patris,
Tu spes perennis omnium
Intende, quas fundunt preces
Tui per orbem famuli.

Memento salutis autor,
Quod nostri quōdā corporis
Ex illibata Virgine
Nascēdo formam sumpseris.

Sic præsens testatur dies
Currēns per anni circulum,
Quod solus à fede patris
Mundi salus adueneris.

Hunc cœlum, terra hunc, mare
Hunc, omne quod in eis est,
Autorem aduentus tui
Laudat, exultans cantico.

Nos quoque, qui sancto tuo
Redempti sumus sanguine,
Ob diem natalis tui
Hymnum nouū concinimus.

☩ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad horas diurnas tēpore natalis Christi. Cōmemorat quēadmodū Christ⁹ sumpto hōie natus est ex Maria Virgine. Hymn⁹ est Sedulij p̄ ordinē alphabeti incipiēs p̄ tetraslica ab, a, vsq; ad, g. literā.

A Solis

A Solis ortus cardine
Ad vsq; terræ limitem
Christum canamus principē,
Natum Maria Virgine.

re & oē, quod in eis est, laudate eum principē, & verē: quia ab ortu solis vsq; ad occasum vniuersus orbis (canit Deum). i. laudat. vel aliter dicit: q̄ eius præsepe iam fulget nouo lumine, & ideo canamus ipsum natū de Maria Virgine principem mundi à Solis ortu vsq; ad occasum. (A Solis ortus cardine). i. ab origine mundi, vel (solis) scilicet ab oriente solis (vsq; ad limitem terræ). i. vsq; ad occidentem (canamus). i. laudemus (Christum) Deum. s. & principem Christum dico (natum de Maria Virgine) vel (natum). i. filium Mariæ Virginis.

Beatus autor sæculi
Seruile corpus induit,
Vt carne carnem liberans
Nè perderet, quos condidit.

¶ Bene dico, q̄ debem⁹ laudare Deū: quia (beatus autor) .i. factor sæculi (induit). i. assumpsit (seruile corpus) i. formam serui: & conditor carnis nostræ liberans carnem nostram carne sua: quia formam hoīs assūmēdo, carnē nrām liberauit, & quare? (nè perderet) hoīs (quos condidit). i. creauit.

Castæ parentis viscera
Cœlestis intrat gratia,
Venter puellæ baiulat
Secreta, quæ non nouerat.

¶ Et verē induit, quia (grā cœlestis) id est ipse Christus (intrat viscera castæ parentis). i. matris, & sic (venter puellæ baiulat) id est portat (secretata) scilicet cœlestia (quæ non nouerat). s. ante conceptionem.

Domus pudici pectoris
Templum repentē sit Dei,
Intacta nesciens virum
Verbo concepit filium.

¶ Et verē baiulat secreta, q̄ non nouerat: quia (domus). i. alius (pectoris) s. Mariæ (pudici). i. casti (sit templum Dei). i. domus Dei (repente). i. citō, domus dico (intacta nesciēs virū) per carnis commixtionem (concepit): i. portauit (filium). i. Christum, & hoc (verbo operatē). i. virtute Spiritus sancti, vel (verbo). i. post verbū, quod Gabriel prædixerat: ipsum nasciturum. Vnde dicitur: Ecce concipies & paries filium &c.

Enixa est puerpera,
Quem Gabriel prædixerat,
Quem matris aluo gestiens
Clausus Ioannes fenserat,
Fœno iacere pertulit,
Præsepe non abhorruit,
Paruoq; lacte pastus est,
Per quem nec ales esurit.

¶ Dico q̄ cōcepit, & verē, quia (puerpera). i. Maria pariens puerū (enixa est). i. peperit filiū (quē Gabriel prædixerat). s. nasciturū, quē Ioannes clausus (aluo mris). s. Elisabethæ (fenserat) i. cognouerat (gestiens). i. gaudens.

¶ Ideo pertulit, vel patitur fœno: & ipse puer. i. Christ⁹ (ptulit). i. passus est iacere vel poni fœno p̄sepe, etiam (nō abhorruit). i. non refutaui vel repudiaui (præsepe). i. stabulum (q̄) pro & (pastus est). i. nutritus est (paruolactē) scilicet

EXPOSITIO HYMNOR.

scilicet Virginis (per quem). s. Christū (ales). i. nutrix Maria: à qua nutriebatur ipse Christus (non esurit). i. non patitur famem.

Additio. (Per quem nec ales esurit) id est ipsa auis saturatur, ille nanque dat auius cibum iuxta illud Matthæi cap. vj. Respice volatilia cæli, quæ non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater vester cælestis pascit illa. Ales enim dicitur ab alis gerendis, sicut volucris omne volatilis: Lucretius: Ahtuum porro genus alis omne videmus fidere. Aliquando ales ponitur pro quacunque re veloci, vt sagitta & alite planta.

¶ Ales præterea communis generis est, sed quotiescunque genere feminino dicitur ales, malum portendit augurium, vt Horatius: Mala soluta nauis exit alite. Papinius: Et te mala protinus ales, Qua redeo. Masculino autem bonum: Vergil. Fuluus Iouis ales in æthra. Iungitur quoque genere neutro, Sidon. Iacet hic simul alite telo, id est veloci.

¶ Et quia natus est (chorus). i. societas (cælestium). i. spirituum gaudet (& angeli). i. throni & dominationes, principatus, & potestates: & sic de cæteris (canit Deo) scilicet gloria, & (pastor). i. creator omnium (fit palam). i. notus, & natiuitas sua fit cognita &

Gaudet chorus cælestium,
Et angeli canunt Deo,
Palamq; fit pastoribus
Pastor creator omnium.

nuntiata pastoribus iuxta turrim Abnami iuxta quem locum pastores pro consuetudine aderant: & erat illa plantis apta pastoribus illius regionis.

¶ Carmen est, quale illud, Nocte surgentes. Canitur in festo Epiphaniæ Domini. Narrat, quo pacto Magi cum tribus muneribus venerunt ab Oriente quaesitum Saluatorem nostrum.

¶ Materia huius hymni est præparatio gaudij de natiuitate Christi Redemptoris, & gaudium annuntiatum est nobis per angelum apparentem & Pastoribus in via dicentem: An-

nuntio vobis gaudium magum &c. Cuius natiuitatem hæc signa & miracula secuta sunt: scilicet stella apparuit Magis quaerentibus, quæ duxit eos præuia vsque ad ipsum. In cuius natiuitate Herodes, & quilibet malus confunditur, vel doctrina mala, & perniciositas siue malitia temporis eo nascente cessauerunt, id est idolorum cultura, & sacrificia vana, seditiones & bella: quia in natiuitate Christi pax fuit per vniuersum orbem, & vox angeli loquentis (fero) id est affero nuntium vobis (de supernis) id est de cælo, Christus dico (Dominator orbis) filius Dei (natus est in Bethlechem Iudæ) id est in ciuitate illa, quæ forte accidit tibi Iudæ (enim) pro quia: quia (Propheta dixerat) id est prophetauerat (sic) id est futurum esse antè.

¶ Chorus

Hunc canit lætus chorus angelorum: ¶ Chor⁹ angelorū canit hunc
 Stella declarat, veniunt eōi f. Christū, chorus dico (lætus)
 Principes, dignum celebrare cultū, i. exultans & laudans Deū (stel
 la) q̄ duxit Magos. i. sapientes
 Mystica dona. (declarat). i. manifestat eis sal
 uatorem (eōi). i. orientales (principes) id est reges (veniūt celebrare) id est hono
 rare Deum. f. dignum cultum & offerre illi (mystica dona) id est in sacrificio se
 creta. Mystica nanque dicebatur: quæ fiebant in arcanis Deorum sacris.

Thus Deo, myrrhā trocletē humādo, ¶ Isti tres Reges (meminere). i.
 Bractēas Regi chryseas decenti, in memoria habuerunt afferre
 Dum colūt vniuin meminēre trino tria muncera. f. aurum, thus &
 Tres dare terna. Myrrhā. Et (meminere dare). i.
 offerre Deo thus & myrrham
 (trocletē). i. rotundā. Myrrha

quoq; arbor est ita dicta à loco vbi nascit: & habet aureū colorē, & declinat hæc
 trocletis, huius, tis. (humando) quia mortalis erat, & (meminere). f. Deo offerre
 (bractēas chryseas). i. laminas aureas; quia chryseos. a. on. Græcè, idē est qd' au
 reū Latine, siue qd' totū ex auro est: chrysos eī aurū interpretat (Regi decenti)
 i. Christo (dū colunt). i. venerantur (vniū). f. Deū: & meminere dare terna munc
 ra illi (trino). i. Trinitati, quia vnum sunt pater & filius & Spiritus sanctus.

Additio. Myrrham trocletem, id est fluentem à trocheo: siue trochazo
 verbo Græco, qd' est curro vel fluo. Myrrha eī fluida est: iux
 ta illud: Myrrha, gutta & casia &c.

Gloriā trine monadi canamus ¶ Gloriā canamus monadi). i. vnita
 Cū Deo diuæ genitræq; proli, ti trine cū Deo & Spiritu sancto fuso
 Flamini sancto ab vtroq; fuso ab vtroq; vel (trine monadi). i. Deo,
 Corde fideli. qui est trinus in psonis, & vnus in es
 sentia. dicit hæc monas, huius, dis. &
 canam⁹ (proli diuæ). i. genitæ à p̄re cū
 Deo patre, & non tātūm canamus pa
 tri: sed etiam (flamini) id est Spiritui sancto (fuso) id est prodeunti ab vtroque.

¶ Carmē est, quale illud, Primo dierū. Canitur in festo Ephipha
 niæ, hoc est apparitionis Dñi: & narrat quēadmodū Magi
 stella duce venerūt in Bethlehē. præterea miraculū in nuptijs
 factū. Hymnus Sedulij per ordinem alphabeti cōtinens tetra
 sticha ab h. litera vsque ad. n. sed intermisit. k. & m. literas.

Hostis Herodes impie
 Christū venire qd times?
 Non arripit mortalia,
 Qui regna dat cœlestia.

¶ Materia huius hymni est conclama
 tio: quā facimus contra Herodē: qui au
 dita natiuitate Christi, amittere re
 gnū timuit, ideoq; multos pueros in
 terfecit. Intētio autoris est tractare de
 tub⁹ miraculadie: Epiphaniæ factis,
 scilicet

EXPOSITIO HYMNOR:

ſcilicet de Magorū apparitione, de aqua in vinū cōuerſa, & de Chriſti baptiſmate. Et nota q̄ hymnus iſte cōtinuat ſuperiori: ita dixit, q̄ Chriſtus nat⁹ eſt, & prælit iacere ſceno. Vnde Herodes de natiuitate eius iratus occidit multos pueros: timēs nē amitteret regnū, ſed nō deberet: quia ille qui Rex eſt regum & Dñs dominantium, non venit, vt ei regnū auferret: ſed vt totum mundū in tanto crimine inuolutum à peccatis liberaret. O Herodes hoſtis impie (quid) .i. cur times venire Chriſtum? ipſe non arripit mortalia, qui regna dat cœleſtia.

¶ Magi ibant. ſ. queſitum Chriſtum:

& adorare eum (ſequentes ſtellā præuiam) .i. præcedentem, quā viderant: & (requirunt lumen) .i. Chriſtum (lumen) .i. ſtellā, & (ſatentur Deum munere) ſcilicet thure, auro, & myrrha.

¶ Cœleſtis agn⁹) .i. Chriſtus (attigit) .i. ſuſcepit (lauacra) .i. baptiſmū (puri gurgitis) .i. Iordanis, & ſuſtulit a nobis abluendo nos per baptiſmū (peccata q̄ nō detulit) .i. q̄ ſecū non portauit: quia immunis erat: & abſq; p̄tō.

¶ (Et ideo dico nouum) .i. inauditum genus potentiæ (hydryæ rubescunt) .i. ſuaſcunt. ſ. aq̄ intromiſſa, ponit eū continens pro contento, & (vnda) .i. aqua (iuſſa fundere vinum mutauit originem) .i. naturam præcepto Dei.

Ibant Magi (quam viderant)
Stellam ſequentes præuiam,
Lumen requirunt lumine,
Deum ſatentur munere.

Lauacra puri gurgitis
Cœleſtis agnus attigit:
Peccata quæ non detulit,
Nos abluendo ſuſtulit.

Nouum genus potentiæ,
Aquæ rubescunt hydryæ,
Vinumq; iuſſa fundere,
Mutauit vnda originem.

¶ Carmen eſt omni lege carminis ſolutum. Canitur ad horas vespertinas in feſto diuæ Marię. Cuius patrocinium atque fauorem multipliciter nobis imploramus.

¶ Materia huius hymni eſt ſalutatio à angelo facta, ſic dicente: Aue gratia plena Dñs tecum: quæ virtute altiſſimi obuinbrata fuit: & ſolo verbo concepit. Intendit etiam auctor ipſam Mariam inuocare: vt nomen Eue, per quam mors intravit, r̄: vt & ſ. Inat vincula peccatorum & præſter nobis vitam æternā à cunctis rebus abſolutis. Hinc etiam laudare nos hortatur, & glorificare hūc diem propter hoc quod euāgel⁹ de domo diaboli, & venimus potius per fidem & gratiam Dei ad ipſam, & dicā hoc per ſimile: & facit comparationem. Sicut enim ſtella præſtat ducatum nauis: vt veniant ad portem: ita ducatu Virginis Mariæ venimus ad portem: id eſt ad Chriſtum. (O ſtella maris) id eſt mundi (aue) id eſt ſalutis (o cœlina) id eſt ſanctæ mater Dei, aue atque (ſemper) id eſt æternaliter (Virgo) quia ante partum, & in partu, & poſt partum, o (porta fœlix cœli aue) id eſt ſalutis.

A Ve maris ſtella
Dei mater alma,
Atque ſemper virgo,
Fœlix cœli porta.

Sumens illud aue
Gabrielis ore,
Funda nos in pace,
Mutans nomen Euz.

¶ Et quia tu es (sumens illud aue).i. salutacionē, q fertur ab ore Gabrielis (funda nos in pace).i. in æterna beati tudine: tu dico (mutasti nomē Euz).s. in aue.i. maledictionem Euz, in vitā æternam.i. in tuam benedictionem.

Solue vincla reis,
Profer lumen cæcis,
Mala nostra pelle,
Bona cuncta posce.

¶ Et quia tu es virgo, facta es stella maris, & quia tu mutasti nomē Euz. i. maledictionē Euz delesti: & dedisti nobis benedictionē, & confudisti mortem, & dedisti nobis vitā perpetuam:

ideo (solue vincla).i. ligamenta peccati humani (reis) id est peccatorib⁹, & (profer) id est tribue (lumen cæcis) id est fidelibus, & (pelle) id est abijce à nobis mala nostra, & (posce) id est postula à filio tuo cuncta bona.

Monstra te esse matrem,
Sumat per te preces,
Qui pro nobis natus
Tulit esse tuus.

¶ (Monstra te esse matrē).i. ostende te placādo filium tuum, & filius tuus (sumat preces tuas per te) filius dico ille (qui tulit) id est sustinuit (esse tuus natus pro nobis) vt nos saluaret.

Virgo singularis
Inter omnes mitis,
Nos culpis solutos
Mites fac & castos.

¶ Et quia sustinuit esse fili⁹ tuus, ideo (Virgo singularis) quia nulla simili est tibi: quia post partum Virgo, in partu Virgo, & ante partum (mitis inter omnes).s. alias mulieres, & (Virgo castitatis mater (fac nos solutos) ñ (culpis) & (fac nos mites) id est mansuetos (& castos).s. in corpore & anima fac nos mundos.

Vitam præsta puram,
Iter para tutum,
Vt videntes Iesum
Semper collætetur.

¶ Et quia mater es castitatis & suauitatis, (Virgo (præsta).i. dona vitam

puram nobis: & (para) id est tribue (iter tutum, vt videtes Iesum).i. filium tuum (semper collætetur) id est gaudeamus in eo. s. in præsentī ei laudes persoluentes, & in futuro eum plenius & perfectius cognoscentes, gaudeamus & exultemus cum Domino nostro filio tuo.

Sit laus Deo patri,
Summo Christo decus,
Spiritus sancto
Trinus honor vnus. Amen.

¶ Et qd descendit Dñs n̄r in vterū Virginis, ideo (laus).i. gloria sit Deo p̄ri (decus).i. honor (sit summo Christo) excelso, & (Sp̄i sancto) sit (honor trinus) propter trinitate personarū, & (vn⁹) p̄pter vnitate essentie, vel (vnus honor sit trin⁹). ANTO. qd si legas trib⁹. i. p̄ri & filio & Sp̄i sancto. amen.

¶ Carimen est, quale illud, Primo dierum. Canitur ad horas nocturnas in diebus festis diuæ Mariæ. Cuius laudibus annumerat quòd Deum genuit, & in lucem effudit.

EXPOSITIO HYMNOR.

¶ Intentio huius hymni est: q̄ autor vult ostendere hoc qd' propheta de Christo nūtauerūt, in genitrice Dei Maria esse cōpletum: ostendit similiter qualiter claustrum Mariæ baiulat Christū. Et nota q̄ Deus fecit hoīem: & posuit eū in paradiso terrestri: & precepit ei, nē comederet de ligno vitæ. i. de pomo quod erat in medio paradisi: sed diabolo suadete Eua: & Eua postmodū Adæ. Similiter suadete: ambo comedentes & sic diabolo placētes, mortaliter peccauerunt: & post peccatum tantæ corruptionis de paradiso statim à Dño eiecti, se nudos esse cognouerunt. Videns ergo Deus: q̄ aliter nō posset redimere genus humanū: nisi per feminā: in vterū Virginis filiū suū destinauit, & incarnari voluit: p̄ quē sumus redēpti: & à peccato liberati. Vnde grates reddere tenemur. Dicitū est superius q̄ maris stella Maria est mater Dei: & etiā quē cœlum & terra capere non poterāt: tū claustrum Mariæ cum baiulat. Cōstrue (claustrum). i. vter beatæ Mariæ (baiulat) illo Deū: quem (regentem trinam machinam) mundi. f. cœlum, terram, mare, vel (machinam). i. animæ concupiscibilitatem, rationalitatem, sensualitatem (quem). f. Christum (terra). i. boni (ponthus). i. mali (æthera) id est cœlestes (colunt) id est honorant (adorant) id est commendant (p̄rædicant) id est nuntiant.

¶ Dico q̄ cœlum. i. cœlestes (terra) i. terreni, & omnia cœlestia siue terrestria (laudant). i. adorant illum: quē cœlum & terra capere nō poterāt: & verē quia (viscera puellæ) id est beatæ Mariæ (perfusa). i. repleta (gratia cœli). i. rore cœlesti (gestat) Christum (cui). f. Christo (Luna) id est variatio Lunæ (Sol) in cursu suo (& oīa deseruiunt). i. famulantur (per tēpora). i. tēporaliter.

¶ Et quia tulit Christū, possumus dicere: q̄ est (beata Mater munere). i. donis filij (sub arca). i. circūdatione & secretō (vtrius cui). f. mris (supernus artifex). i. cœlestis Creator (clausus est) ille dico (cōtinēs mundum). i. vniuersitatem omnium rerum (pugillo) id est in dispositione.

¶ Et quia supernus artifex clausus est sub pectore Virginis Mariæ, possum⁹ dicere: q̄ Virgo Maria sit (beata nuntio cœli). i. angelica salutatione, Maria dico (fecūda). i. fertilis Spū sancto (p̄ aluū cui). f. Mariæ (fusus est). i. missus: & natus est de Virgine Maria (desideratus). f. Christus (Gentibus). i. à Iudæis.

¶ Carmē est, q̄uale illud, Primo dierum. Canitur ad laudes matutinas diebus festis diuē Mariæ. Eius laudi attribuit, q̄ Deū lactauit: & per eam recepimus, quod per Euam amisimus.

¶ Materia

Quem terra, pōthus, æthera Colunt, adorāt, p̄rædicāt Trinā regentem machinam, Claustrum Mariæ baiulat.

Cui Luna, Sol, & omnia

Deseruiunt per tempora,

Perfusa cœli gratia

Gestant puellæ viscera.

Beata mater munere,

Cuius supernus artifex

Mundum pugillo continens,

Ventris sub arca clausus est.

Beata cœli nuntio

Fœcunda sancto spiritu,

Desideratus Gentibus,

Cuius per aluum fusus est.

O Gloriosa domina
 Excelsa supra sydera,
 Qui te creauit prouidē,
 Laetasti sacro vbere.

ad ipsam ostendendo eam esse gloriosam: dicens: O gloriosa dña excelsa supra sydera) id est ó sponfa dñi Maria (excelsa) id est alta (supra sydera). i. in summo cœlo: vbi non est aliqua vis ventorū (tu laetasti sacro vbere) illū. f. (qui te creauit prouide) id est sua sapientia. ¶ **A N T O.** O gloriosa dña, legendum est formina, non dña; non solum ex ratione carminis: sed etiā ex lectione antiqua: vñ in prædicta præfatione annotatur. **I D E M.** Laetasti sacro vbere. Legendum quoq; est. Tu laetas sacro vbere ex eadem ratione carminis

Quod Eua tristis abstulit,
 Tu reddis almo germine:
 Intrent vt astra flebiles,
 Cœli fenestra facta es.

¶ Tu reddis) id est restituis (almo germine). i. sancto filio tuo illud. f. paradifum (quod Eua tristis) id est misera (abstulit) .f. a nobis, & (es facta fenestra cœli). i. Christi (vt flebiles) id est flentes peccata sua (intrent astra) id est cœlos.

Tu regis alti ianua:
 Et porta lucis fulgida:
 Vitam datā per virginem
 Gentes redēptæ plaudite.

¶ Dico q̄ homines flentes sua peccata intrent cœlos, & verè: quia (facta es ianua). i. ostium alti regis (fulgida porta). i. splendida (lucis). i. Christi: & ó (gentes redemptæ) f. à Christo (plaudite) id est gaudete (vitam esse datam per virginem) scilicet Mariam virginem Dei matrem.

¶ **C**armen est, quale illud: Nocte surgentes. Canitur in festo hypopâtes hoc est Præsentatiōis siue Purificatiōis diuę Marię. Cuius auxiliū atq; fauorē implorat.

Quod chorus vatū venerādus olim
 Spiritu sancto cecinis repletus,
 In Dei factum genitrice constat
 Esse Maria.

¶ In hoc hymno agit author de natiuitate Christi: & qualiter debet esse completum id in Maria: quod prophetæ nuntiauerunt: q̄ concepit: & peperit filium: & Simeon gauisus suscepit eum in templo. Dicimus ergo quod prophetæ senserunt de aduentu & de natiuitate Christi. Esaias enim dicit: In medio duorū animalium cognosceris i. inter bouem & asinum: & alibi: Egredietur virga de radice Iesse. Et Abacuc sentiens de Christo similiter ait: In medium duū animaliū &c. Multi prophetæ annuntiauerunt: & prophetisauerunt de Christo, hoc totum completum est in Maria, quia natus, baptisatus, crucifixus, & in templo præsentatus: & à iusto Simeone: & ab Anna vidua susceptus: ynde à personis illis quæ Domi-

EXPOSITIO HYMNORVM.

no obuiauerunt: dictum est festum illud: in quo hymnus iste cantatur, hypopante domini. i. obuiatio. Construc. Quod chorus vatum, .i. exercitus prophetarum: scilicet Dauid & aliorum, chorus dico venerandus (cecinit). .i. prophetauit. (Sim repletus) id est adimpletus Spiritu sancto (constat) id est manifestum est (esse factum) id est completum in Maria genitrice Dei.

¶ Et verè constat esse factum quia. .f. beata virgo (gessit dñm) .i. Christum deum cœli & terræ. & virgo. .i. Maria (peperit) .f. illum (quem gessit) vel concepit) .i. portauit (atque) pro & (meruit inuiolata manere) id est m̄a sit incorrupta post partum.

¶ Quem) .f. Christum (Symeon iustus & senex) .i. Symeon annosus sacerdos (sumpsit) .i. suscepit (in vlnis) id est in brachiis suis (in domo) id est in tēplo Dñi (gauisus) id est lætus (videre suo proprio lumine quod optauit) .f.

Christum (quod optauit) per multa tpa: vel si textus habeat (ob hoc optatum pro prio videre lumine Christum) Construc sic, ob hoc ergo q̄ videret pprio luminae .f. oculis carnalibus Chrm optatum: quē diu anteq̄ moreret, videre desiderauit.

¶ O tu (genitrix) .i. mater (æterni regis) .f. Christi: qui caret principio & fine (petimus te faueto) id est cōcede (votis) .i. precib⁹ (precantū) .i. famulorum (libēs) .i. libenter (q̄: pro & (tu renitens) .i. splendens (petisti) .i. accepisti vel accessisti (clara regna Olympi cœli) .i. alti cœli. vel sic: & (clara & renitens petisti) .i. accepisti regna cœli olympi.

¶ Decus & ptās sit Deo nro) perpēs salus vel laus) .i. perpetua gloria sit illi: & (perennis honor) .f. sit illi: id est Deo nro (qui residet in summa arce poli) id est in altitudine cœli (trinus) in personis: & (vnus) in substantia.

¶ Carmen est asclepiadeum constans spondeo, duobus choriambis & pyrrhichio: sed deficit vna syllaba: quia catalecticon est. Canitur in transitu beatæ Mariæ.

¶ Materia hui⁹ hymni est duplex cōmēdatio ipsius Marię tā à gnē, q̄ à meritis. Cōmēdatio à gnē est: quia ipsa est de regia stirpe. .f. Dauid. Cōmēdatio à meritis est: quia

Hęc Deum cœli dominū q̄: terrę Virgo quē gessit, pepit q̄: v̄go. Atq; post partū meruit manere Inuiolata.

Quē senex iustus Simeō in vlnis In domo sumpsit dñi gauisus: Hoc qd' optauit pprio videre Lumine Christum.

Tu libēs votis petimus precantū, Regis æterni genitrix faueto, Clara, quę celli renitens olympi, Regna petisti.

Sit Deo nostro decus & potestas: Sit & laus ppes: sit honor pēnis: Qui poli summa residet in arce Trinus & vnus.

○ Quām glorifica luce coruscans Stirpis Dauidicę regia proles Sublimis residens virgo Maria Supra cœligenas ætheris omnes.

iplā

DE SANCTA AGATHA. Fo. XXVI.

ipsa peperit Christum saluatorem nostrum. Canitur hymnus iste in tráitu beatae Mariæ: qualiter transiit de hoc mūdo ad p̄rem: vel si mauis dicere, qualiter in assumptiōe spūs eā assumpsit. Vtrū assumpta fuerit cū corpore: an sine corpore dubitat. Sed meli⁹ est: vt eā credam⁹ assumptā cū corpore. O regia proles stirpis Dauidica, o Maria q̄ es ramus ipsi⁹ Dauid. Ipse em fuit q̄rcus à qua rami p̄cedūt: & tu es ramus, & stirps, & p̄les: q̄ ponunt p̄ eodē: sed nō idē significāt, est em p̄les qd' aliūde habet initiū. Stirps idē est q̄ trūc⁹, à quo ram⁹ velut à p̄fi li⁹ p̄cedit. O q̄. i. q̄tū (gl'ifica luce). i. gl'iosa (coruscās). i. splēdida parēs: o virgo Mra tu dico (sublimis). i. i sublimi. s. cælo: tu es (residēs). i. sedēs (sup oēs ethēris cœligēas). i. sup oēs āgelos gēitos i cælo: q̄ i cælo fuerūt creati āgeli à deo.

Tu cum virgineo matre honore
Angelorū dño pectoris aulam
Sacris visceribus casta parasti,
Natus hinc De⁹ est corpe Chr̄s.

hoc est existēs m̄ & virgo: tu virgo in q̄ casta, parasti aulam pectoris tui Dño: & quia parasti viscera tam mūdata: ideō (hinc) .i. ex illis visceribus (natus est Christus Deus) .i. dignatus est nasci (corpore) .i. quantū ad corpus, quia humanitatē sumpsit in te.

Quē cūctus venerās orbis adorat,
Cui nunc ritē genua flectit om̄e,
A quo nos petimus (te veniēte
Abiectis tenebris) gaudia lucis.

¶ Quē cūct⁹ venerās orbis adorat) .i. quē oēs hoies venerāt & adorāt (cui) .i. ad honorē cuius (oē genua flectit) .i. oēs flectunt genua (à quo) .f. Chr̄o (nos petimus te veniēte) .i. intercedē te (gaudia lucis eternæ abiectis tenebris) .i. peccatis remotis à nobis.

Hoc largire pater luminis omnis,
Natū per p̄priū flamine sacro,
Qui tecū nitida viuit in æthra
Regnās ac moderās sc̄la cūcta.

¶ Superius fecit author apostrophā ad beatam Mariā: sed in hoc loco ad patrem: vt ipse dignetur nobis dare quæ prædicta sunt dicens: O pater luminis omnis) .i. origo & fœdor totius claritatis (largire nobis hoc) .f. gau-

dia largire in quā (per propriū natū) .i. amore filij tui: & (sacro flamine) .i. amore spūs sancti (qui) Christus (viuit tecum in nitida) .i. munda (æthra) .i. in cælo (regnās ac moderās sc̄la cūcta) .i. oēs gentes existentes in hoc sæculo.

¶ **Carmen est omni lege carminis solutum:**
Canitur in festo beatæ Virginis Agathæ.

Martyris ecce dies Agathæ
Virginis emicat eximix:
Qua Christus eam sibi sociat:
Et diadema duplex decorat,

¶ Prudentius, qui hunc hymnum in honorem beatæ Agathæ composuit, laudat Deum: qui tantā constantiā cōtulit sanctę Agathę virgini. (Ecce) .i. videte (dies Agathę martyris eximix)

id est, magnæ virginis (emicat) .i. valde splendet (qua) .f. die (Christus sociat) id est, coniungit eam sibi: vel accedere facit ad se (& duplex diadema) id est du-plex corona .f. martyrij & castitatis (decorat) id est honorat eam.

E X P O S I T I O   H Y M N O R V M .

¶ **Decens** .i. nobilis stirpe fuit: & progenie (elegans specie) .i. decus conueniens & pulchra facie (sed magis) .f. pulchra (actibus atque fide) id est operibus fidei: illa dico (reputans nil) pro nihilo ducēs (terrea) id est terrena (prospera) id est terrenorum prosperitatem: & id est mente (iussa) id est præcepta Dei.

¶ **Hæc** .f. Agatha (fortior Viris trucibus) id est crudelitate (exposuit sua membra) id est dedit (flagris) id est verberibus & flagellis (mammilla torta) à carnificibus (docet) id est manifestat (patulo) id est apertè (quàm) .i. quantum ipsa Agatha (fuit valido pectore) .i. forti mente & corpore.

¶ **Cui** .f. Agathæ (carcer erat delitię) id est pro delitiis vel loco deliciarum (pastor Petrus recreat) .i. consolatur (hæc ouem) id est Agatham: & (inde gauisa) id est læta (& magis flagrans) scilicet amore Dei (cucurrit) id est sustinuit cuncta flagella (ouans) id est gaudens.

¶ **Aethnica turba** .i. gentilis vel pagana: quæ iuxta Aethnam habitauit (fugiens rogam) .i. combustionem (ipsa) scilicet turba (meretur opem huius) id est meruit auxiliū ipsius Agathæ. Deus ergo (premat magis) id est restringat (Venerem) id est luxuriam (his) id est omnibus (quos titulus) id est honor vel signum fidei (decorat) id est honorat. Et nota quod quodam tempore Aethna cœpit comburere totam ciuitatem Cathenienſium, & ideo pagani venerunt ad sepulchrum sanctæ Agathæ: & acceperunt vultum & proiecerunt in ignem: & statim ignis extinctus est.

¶ **ANTHO.** Cathenienſium imò Catanenſium à Catana ciuitate Sicilię, sic enim per. a. in secunda ponitur à Strabone & Ptolemæo. Et quo modo sit condita, Strabo lib. vj. in descriptione Sicilię narrat: dicens, Cumq; Catana Naxiorum sit ædificium: Hieron tyrannus habitatores alios induxit: Aethnamq; appellauit: sed post illius obitum redeuntes Catanenſes: urbem recuperauerunt &c. & ab eadem Catana ciuitate Catanei populi Siciliæ dicti sunt.

¶ **Tu stella** (renidens) id est splēdēs (polo) .i. in cœlo (quasi spōsa) scilicet Christi (supplica domino pro miseris) id est pro nobis peccatoribus (vt faciat coli) .i. celebrari (tua festa sic vt fauceat) id est det auxiliū celebrantibus se.

Stirpe decens, elegans specie:
Sed magis actibus atq; fide,
Terrea prospera nil reputās,
Iussa Dei sibi corde ligans,

& (ligans) id est retinens (sibi corde)
Fortior hec trucibusq; viris
Exposuit sua mēbra flagris:
Pectore quàm fuit valido
Torta māmilla docet patulō

Deliciæ cui carcer erat,
Pastor ouē Petr^o hæc recreat:
Inde gauisa magisq; flagrans
Cūcta flagella cucurrit ouās,

Aethnica turba rogam fugiens,
Huius & ipsa merei opem:
Quos fidei titulus decorat;
His Venerem magis premat.

Iam renidens quasi spōsa polo
Promiseris supplica dño:
Sic tua festa coli faciat,
Se celebrantibus vt fauceat.

Gloria

Gloria cum patre sit genito,
 Spiritui proinde sacro:
 Qui Deus vnus est omnipotens:
 Hanc memorū faciat memorē, amē.

¶ Gloria & laus sit (genito). i. filio cum patre & Spiritu (sacro) .i. sancto, p̄inde (qui Deus vnus est omnipotēs, faciat hāc). f. Agathā (memorē memorū) .f. suorū & nostrorū qui eius festū & me-

moriam celebramus, meminerit: & nos adiuet suis precibus. Amen.

¶ Carmen est, quale illud: Nocte surgentes: sed caco metrum. Canitur in festo sancti Benedicti abbatis.

CHRISTE sanctorū decus, atq; virtus,
 Vita, & forma, via, lux, & salus
 Supplicum vota pariterq; hymnū
 Suscipe clemens.

¶ In hoc hymno agit author de vita & habitu. S. Benedicti: & de miraculis ei⁹. f. de capisterio: imō scaphisterio: fracto in pueritia sua nato: & de puero à latice tracto. Intendit rogare Deum qui est via

& lux omnium fideliū vt nr̄a vota suscipiat, & nr̄a peccata expellat & fauorē suū tribuat: & gratiā suā cōcedat meritis. S. Benedicti. O Christe, tu (decus) .i. honor (atq; virtus sanctorū) quia per te virtuosi sunt & (vita) q̄a per te viuunt (& forma) quia te imitari debēt: vnde dixisti: Ego sum via, veritas, & vita (via) quia per te eunt ad patrem, & (lux) quia per te illuminantur (& salus) quia per te salui facti sunt, & tu qui talis es (ō clemens). i. o misericors (suscipe vota supplicum) .i. supplicantium (q̄;) pro & pariter hymnum.

Qui tuū dudum Benedictū ad te
 Attrahēs, mirē segregasti mūdo
 Vt, pbra mūdi reprobare discēs,
 Te sequeretur.

¶ Qui attrahēs dudū) i. olim (tuū Benedictū ad te) & virtuosa opa (segregasti mirē) .i. mirabiliter (mūdo) .i. à mūdo, & quare? (vt discēs reprobare) .i. cōtrahere: vel spernere (probra mūdi) .i. p̄tā mundi & iniquitates: & sequerēt te: q̄a tu dixisti, Qui sequitur lumen vitæ, & misericordie, dicit Dñs.

me, nō ambulat in tenebris: sed habebit lumen

Cuius deuotum animum pueri
 Gratia præstans fidei valere:
 Qua valēs mira p̄cibus peregit
 Mentē fideli.

¶ Deuotū animū) .i. religiosum (cuius pueri) .i. Benedicti (gratia fidei) de qua plenus erat sanctus Benedictus (præstans valere) .i. posse (qua) .f. gratia fidei (valens) .f. Benedictus (peregit mira) .i. miracula: q̄ in dialogorū libro p̄nt inueniri (pro precibus & mente fideli) .i. firma fide.

Dehinc extendēs pedē in remotis,
 Ardua scandēs, cruciari malens
 Corporis artus iuuenilis, ardens
 Casto in amore

¶ Dehinc) .i. deinde (extendēs pedem in remotis) .f. locis .i. eremo (malens) id est magis volens (cruciari) .f. quā fouere (artus iuuenilis corporis) & quare? quia erat (ardens casto amore) Dei (scandens) id est ascendens (ardua) id est excelsa.

sto amore) Dei (scandens) id est ascendens (ardua) id est excelsa.

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Omnes resonemus i. persoluamus (gloriam) .i. laudē patri: & (o alme) .i. sancte Spiritus (compar) .i. equalis (vtriusq;). s. patris & filij, tu dico (v-nus Deus omni tēpore sæcli resonemus) .i. persoluamus (gloriā semper) .i. in omni tpe (tibi) .i. ad honorē tui.

¶ Construe (imbuit) .i. docuit vel impleuit (post hinc) .i. deinde (homines beatos) .i. bonos vel benedictos (regulis artē) .i. strictis (retundi) id est refrānari animos superbos: & docuit (subdere colla) .i. mentē semper iugo (Dñi polorū) .i. pceptis dñi cælorū.

¶ Ex quibus) .i. sanctis: sanctus Maurus fuit (sedulus) id est assiduus (minister) .i. sancti Benedicti (obsequēs) .i. obediens (Patri) .i. Benedictio (traxit puerum) .i. merum) .i. puerum dico (retractum gurgite fontis latice) .i. ex aqua æquoris (leuatum) .i. existerem super planiciem aquæ.

¶ O Christe precamur veniam meritis ei) sancti Benedicti (vt arceas) .i. repellas à nobis (irā: & tribuas fauorem) .i. auxiliū: præstans gratiā virtutum & veniā peccatorū nobis. Tu dico (mitis) .i. suavis respiciēdo ad oēs.

¶ O alme Deus) .i. sancte (rector) id est gubernator (oramus) .i. deprecamur (præbe) .i. nobis (vt fides nostra resistat viciis: atq; ministra studij virtutum pectore puro. Gloria patri.

¶ Carmen est dimetrum iambicum cacometrum.

Canitur in Quadragesimali ieiunio, quod est tempus ad pœnitentiam peccatorum aptissimum.

¶ In hoc hymno rogat auctor Deum vt in hoc tempore tribuat nobis cor pœnitens: & quos longanimitate pietas expectauit: sua benignitate ad se conuertat. O Christe Sol iustitiæ) .i. splendor pietatis (tenebrę noctis) id est peccata nostræ mentis. s. cæcitas (eat) id est recedat (nunc) id est in hoc tempore (& lux virtutum redeat) id est virtutes bonorum operum in nobis redeant, id est reuertantur.

Gloriam patri resonemus omnes,
Et tibi compar vtriusq; semper
Spiritus alme, Deus vnus omni
Tempore sæcli.

Imbuit posthinc homines beatos:
Regulis artē animos retundi,
Et iugo semper Domini polorū
Subdere colla.

Ex quib; Maurus sedul; minister
Obsequens patri, latice leuatum
Gurgite fontis, puerū retractum
Aequore traxit.

Hui; o Christe meritis precamur,
Vt arceas iram, tribuas fauorem,
Gratiam præstās, veniāq; nobis:
Mitis ad omnes.

Præbe oramus Deus alme rector,
Vt fides nostra vitiis resistat:
Atq; virtutum studiis ministra,
Pectore puro.

I Am Christe sol iustitiæ
Noctis recedant tenebrę:
Nunc mentis eas cæcitas:
Virtutum & lux redeat.

Da tempus acceptabile,
Et pœnitens cor tribue:
Nos noxios transeat hoc,
Quod benignè prærogas.

¶ Da tempus acceptabile id est congruum ad pœnitentiam: quod ante passionem. s. in veteri Testamento non erat: quia oculus pro oculo: & dens pro dente dabatur: modo autem non sic: & tribue nobis cor pœnitens, vt non (transeat) id est non redat nos noxios (hoc) id est propter hoc (quod prærogas) id est interpellas Deum patrem pro nobis (benignè) id est misericorditer.

Quiddamq; penitentia
Da ferre (licet gradium)
Maiori tuo munere:
Quod dēptio fit criminū.

¶ O Christe (da quiddā). i. paululū pœnitentia (ferre). i. agere nobis (qd). i. ppter quam pœnitentiā (dēptio). i. ablutio criminū fit, & hoc (tuo munere). i. dono (maiore). s. crimini bus: quia delet crimina (licet) pro quauis (grandiū). i. magnum peccatorum.

Dies venit, dies tua,
In qua reflorent omnia:
Letemur in hac, vt tuam
Per hanc reducti gratiā.

¶ Verè debes dare pœnitentiā quia tua dies iudicij vel paschalis festiuitas venit, quia nos sumus in quos fines sæculorum deuenerunt (dies). s. Paschalis (venit) id est accedit: dies dico illa (in qua). s. dies (omnia) scilicet mentes hominum (reflorent) id est micant virtutibus. idè latemur in hac die (vt) pro sicut (reducti sumus) id est redēpti (per hanc tuam gratiam) id est gratis, & redemisti nos, & saluasti.

Tererum vniuersitas
Cleinens adoret trinitas:
Et nos noui per veniam
Nouū canamus canticū

¶ Et idè (clemens Trinitas) in personis & vnitas in essentia (vniuersitas rerum) id est vniuersa res adoret te (& nos facti noui per veniam) id est per tuam gratiā (canamus canticū) id est iubilatum: quod mente nec ore potest exprimi.

Præsta beata trinitas:
Concede simplex vnitas:
Vt fructuosa sint tuis
Ieiuniorū munera. Amē.

¶ O beata Trinitas. s. trin. De⁹ in psonis & (præsta). i. dona (o simplex vnitas). s. substantia (cōcede). i. iube (vt munera ieiuniorū nrōrū sint fructuosa). i. fructus bonorū ferētia (tuis) fidelibus ieiunātibz. i. vt ieiunia nostra sint acceptabilia: & tibi placentia.

¶ Carmen est, quale illud: Primo dierum. Canitur à principio Quadragesimalis ieiunij.

A Adi benigne conditor
Nosstras preces cū fletibus
In hoc sacro ieiunio
Fufas Quadragenario.

¶ Materia huius hymni est commendatio ieiunij: & hortat nos ieiunare & Deo seruire: & in hoc tēpore ieiunij in orationibus plusquā in aliis diebus insistere: vt in die iudicij habeamus vitam æternam. O benigne conditor). i. creator omnium rerum (audi preces nrās cū fletibus) preces dico (fufas in hoc sacro ieiunio quadragenario). i. in nūero quadraginta dierū: in quibus dignè ieiunare debemus.

EXPOSITIO H Y M N O R V M.

¶ Et quia fundimus preces (o alme scrutator) id est inquisitor omnium cordium nostrorum: bene dico scrutator: quia (tu scis) id est cognosces infirma virium (exhibe). i. ostende, vel da gratiam remissionis tuæ (reuerfis ad te) id est poenitentibus.

¶ Bene dixi reuerfis: quia peccauimus? multum (quidem) id est certè (sed parce) id est condona confitèntibus peccata (& confer) id est tribue (medelam languidis) id est medicinam peccatoribus (ad laudè tuì nominis) id est ad hoc vt nomen tuũ laudetur.

¶ Et conferendo medicinã (dona conteri) .i. minui (per abstinentiam) .s. conestionis (corpus) .s. nostrũ (extra) se. (sic vt mens sobria) .i. abstinès vel modesta (ieiunet prorsus) id est omninò (à labe) id est à patredine (criminum) id est peccatorum.

¶ In hoc hymno hortatur nos author vt ab omni peccato abstineamus: & rogemus Deum cum lachrymis & precibus vt ipse remitrat peccata nostra nobis: & nos mundet ab omni vitio id est peccato: quibus. .s. peccatis: offendimus Deum contra nos (corde) id est vana cogitatione (verbis) id est iniquis sermonibus & turpiloquiis (operibus) id est prauis & illicitis actibus.

¶ Dico, q̄ verbo & opere Deum offendimus (qui) scilicet Deus existens (pius & propitijs) id est misericors (pepercit nobis hactenus) id est hucusq̄: nè secundum mala nostra nos pariter cum nostris iniquitatibus perderet: sed ita pepercit: vt mediante paterno auxilio ad ipsum veniamus: & amodò in bonis operibus perseueremus.

¶ Et quia pepercit nobis misericorditer (placemus) .i. placatum nobis faciamus (hunc) scilicet Deum: & quomòdò? (cum ieiunijs) id est cum abstinentia cibi & potus: & (cum precibus) id est orationibus assiduis: quia ipse ait: Petite & accipietis. & alibi: Amen dico vobis: quicquid orantes petitis, credite: & fiet vobis (& cum lachrymis) cõpunctionis (& cum multis bonis alijs placemus) cum scilicet (deuotissimè) id est cum magna deuotione.

Scrutator alme cordium,
Infirma tu scis virium:
Ad te reuerfis exhibe
Remissionis gratiam.

Multum quidè peccauimus,
Sed parce confitentibus:
Ad laudem tui nominis
Cõfer medelã languidis.

Sic corpus extrã conteri,
Dona per abstinentiam:
Ieiunet vt mens sobria
A labe prorsus criminũ,

ECce tempus idoneum,
Medicina peccaminũ:
Quibus Deum offendimus
Corde, verbis, operibus.

Qui pius & propitijs
Nobis pepercit hactenus:
Ne nos cum nostris perderet
Tantis iniquitatibus.

Hunc igitur ieiunijs,
Cum precibus, & lachrymis,
Multisq̄ bonis alijs
Placemus deuotissimè.

Vt nos à cunctis sordibus
Purgans, ornet virtutibus,
Angelicis & coetibus
Nos iungat in cœlestibus.

Sit benedictus genitor,
Eiusq; vnigenitus,
Cum spiritu paraclêto
In sempiterna sæcula. Amē.

Clarum decus ieiunij
Mōstratur orbi cœlitus:
Quod Christus autor oīm
Cibis dicauit abstinentis.

Construe (clarū decus ieiunij). i. cōmēdabile ieiuniū (mōstratur). i. datur (cœlitus). i. à cœlo (orbi). i. mūdo: quod ieiuniū Christus autor oīm rerū, abstinentis à cibis (dicauit). i. sanctificauit: vel (autor). i. factor oīm rerū: dicauit ieiuniū.

Hoc Moyses charus Deo,
Legisq; lator factus est:
Hoc Heliam per aëra
Currū leuauit igneo.

igneo per aëra). i. per aërem ad cœlū: quia transgressus iordanē cū socio suo Helisæo, dimisso pallio raptus est currū igneo in cœlum: post Helisæus reuersus, percussit Iordanem cum pallio: & aqua recessit: & trāsiuit sicco vestigio.

Hoc Daniel mysteria
Victor leonum viderat:
Per hoc amicus intimus
Sponsi Ioannes claruit.

(Hoc) id est ex hoc ieiunio. Daniel viderat mysteria: & hoc cognonerat per spiritum sanctū (victor). i. superator leonū, & (per hoc). s. sanctum ieiuniū (Ioānes amicus intimus sponsi) id est Christi fidelissimi (claruit). i. clarus factus est.

Hæc nos sequi dona Deus
Exempla parsimonix,
Tu robur auge mentium
Dans spirituale gaudium.

(Et quia isti facti sunt sancti vel beati: O Deus dona). s. nobis: vt nos possimus (hæc sequi per exempla). s. eorum (parsimonix) id est abstinentix cibi & potus: & (tu auge robur) id est fortitudinē (mentium: das spirituale gaudium.

Præsta pater per filium,
Præsta per alium spiritū,
Cum his per æuum triplici
Vnus Deus cognomine.

(O pater præsta nobis hæc. s. quæ supra orauimus (per filiū). i. amore filij, & (per alium). i. spiritū, tu dico existēs (vnus Deus per æuū) id est in æternū (cū his). s. filio & spiritu paraclêto, triplici cognomine.

EXPOSITIO HYMNORVM.

Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur à principio quadragesimalis ieiunij. Cōmemorata ieiunij ratione, multipliciter Dei mīam atq; peccatorū veniā implorat.

¶ Materia huius hymni est cōmēdatio ieiunij; & hortatur nos ieiunare, & Deo seruire hoc tempore ieiunij in orationibus & bonis operibus plusquam aliis diebus: vt inde habeamus vitā æternā. O fratres (seruemus hoc ieiuniū) in quo modo sumus. s. caste & honeste; nos (docti). i. instructi (ex more). i. ex cōsuetudine (mystico). i. figurato: ieiunium dico (ductū notissimo circulo). i. reuolutione (quater de non dierum) id est per quadraginta dies: vel (ducto) scilicet circulo.

¶ Lex data per Moysen: & prophetæ. s. Helias & alij prætulerūt hoc ieiuniū: & (Christus sacrauit). s. illud (postmodū). i. postea: quia per quadraginta dies donans nobis exemplum, vt tēpore ieiunij valcamus redimere totius anni deperdita tempora per opera nostra praua: ieiunādo per quadraginta dies à malis abstinendo. Et bene debemus ieiunare, quia prophetæ ieiunauerunt, & Christus rex & factor omnium consecrauit illud ieiunium.

¶ Et quia prophetæ & postea Christus cōsecrauit hoc ieiuniū (vt amur ergo parcus) id est temperantius quā in alijs diebus (verbis). s. malis (& cibis & potib⁹). i. à supfluitate comestionis & ebrietate abstinemus: quia mediāte crapula in peccatis labimur, & venter mero æstuans de facili spumescit in libidinem: & non solum istis vtamur parcus, sed etiā (iocis). s. illicitis: & (fornio). i. a dormitione: & (arctius). i. strictius (perstemus). i. perseueremus in custodia animæ nostrę.

¶ Dico q̄ relictis vitijs perstemus in custodia virtutū, & vitemus). i. abiciamus à nobis (pessima). i. peccata vel praua opera (quę subruunt mētes vagas). i. aggrauant (que) pro & (non demus vllū locū). i. vllā causam nocendi (tyrānidis). i. peccati vel crudelitatis (callido hosti). i. diabolo.

¶ In hoc hymno hortatur nos autor vt rogemus Deū precibus & lachrymis: vt ipse auertat à nobis suā iram & remittat nobis delicta nostra. Nos (oēs cernui). i. inclinati & humiles (dicamus). i. cōfiteamur. s. peccata nostra (& singuli). i. quilibet nostrū (clamemus) id est vociferemur pro venia;

EX more docti mystico
Seruemus hoc ieiunium,
Deno dierum circulo
Ductū quater notissimo.

Lex & prophetæ primitus
Hoc ptulerūt: postmodū
Christus sacrauit, omniū
Rex atq; factor temporū.

Vt amur ergo parcus
Verbis, cibis, & potibus,
Somno, iocis, & arctius
Perstemus in custodia.

Vitemus autem pessima:
Quę subruūt mētes vagas.
Nullumq; demus callido
Hosti locum tyrannidis.

Dicamus omnes cernui,
Clamemus atq; singuli:
Ploremus ante iudicem,
Flectamus iram vindicem.

venia: & (plorems) id est defleamus, scilicet peccata nostra (ante iudicem).i. Christum: qui est futurus iudex: iudicare viuos & mortuos, & seculū per ignē: & quare dico q̄ clamemus. s. vt (sēctamur iram vindicem).i. iracundiam vindicantem: & vindictam accipientem de commissis peccatis.

Nostris malis offendimus
Tuam deus clementiam:
Effunde nobis de super
Remissor indulgentiam.

(de).i. emitte nobis (de super).i. de superno folio (indulgentiam). s. peccatorum.

Mement o quāsumus tui
(Licet caduci) plasmatis:
Nē des honorem nominis
Tui, precamur, alteri.

(Et mittere debes de cælo nobis veniam) quia nos redemisti sanguine tuo: & ideō (memento) O Domine quia tui sumus redēti (licet) pro quāuis (caduci plasmatis).i. fragilis natura: quia de limo terræ: & (precamur) te. s. Domine (nē tu des).i. permittas (alteri).i. inimico humani generis (honorem nominis tui) sed nobis: quia nomine tuo christiani vocati sumus.

Laxa malum, quod gēsimus,
Auge bonū, qd' poscimus:
Placere, quò tandem tibi
Possimus hīc & perpetim.

(Et quia alter non debet occupare honorē tui nominis: rogamus te (laxa).i. dimitte nobis (malū).i. peccatum (quod gēsimus).i. quod male perpetravimus: & (auge).i. augmenta (bonum quod poscimus) à te (quo) pro vt (poscimus) id est valeam⁹ (placere tibi tandem) id est hic in præsenti, id est in conspectu tuo (& perpetim) id est perenniter.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur in quadragesimali ieiunio à Dominica in passione. Cōmemorata Christi Passione, crucem maximis laudibus prosequitur.

Vexilla regis prodeunt,
Fulget crucis mysterium,
Quo carne carnis eonditor
Suspendus est patibulo.

(Materia huius hymni est talis, vt dicit beatus Ambrosius: Passio Domini venit: & quia venit, debemus de passione aliquid agere. Et quia debemus de passione aliquid dicere, ergo dicamus (Vexilla regis) Vexilla Domini sunt ista: Baptismus, de quo ipse dicit, Nisi quis renatus fuerit &c. Item vexilla sunt corpus & sanguis eius. Vnde ipse dicit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. Construe (Vexilla) id est signa (regis).i. Christi (prodeunt).i. apparent (mysterium) id est sacrificium, scilicet passio Christi crucis fulget (mysteriū) quia expugnauit diabolū, quo mysterio (conditor) id est creator carnis: suspendus est patibulo: & hoc (carne) id est pro humano genere: vcl in carne sua propria.

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Ego dixi q̄ Christus suspēsus est in patibulo. i. cruce, & idēo Christus immolata est hostia: vel talis est litera. s. in ara crucis (grā redemptionis). i. saluatio humani gn̄is (tēdēs). i. extēdēns (manus). s. suas in cruce, & tēdēs (vestigia) sanguinis ipsius, & per hoc notatur q̄ sanguis fluxerat per totū corpus ipsius, tendēs dico (viscera) numerabilia: quia in tantum fuit extēsus christus in cruce: q̄ om̄ia mēbra ipsius poterāt numerari (confixa). i. perforata, clauis. Clauis enim sunt positi in manibus suis & pedibus. & lancea in latere: & inde exiuit sanguis & aqua. Exin de dico manauit sanguis redēptiōis: & aqua baptismatis, ex quibus nos chr̄iani re generamur in fonte, & in sacro baptisate.

¶ Ecce mysterium crucis fulget per totū mundū, quia per crucem habemus altare, per corpus Christi hostiā, per sanguinem vinū: & per sudorem aquā, ex quibus sacrificiū facimus singulariter, quia ex immolatiōe crucis sibi fit altare, & idēo per crucem habemus altare, in quo sacrificam⁹

(quo). i. in quo patibulo (vulner⁹ in super) scilicet super clauos (mucrone). i. acumine (lancea diræ) id est crudelis, & ad quid? ad hoc scilicet (vt nos lauaret crimine). i. à peccato (vnda) id est aqua (manauit). i. perfluxit cū sanguine.

¶ Et eotēpore perpetrata sunt q̄ scripta sunt de Christo per prophetas. Vnde ipse sumēs acetum in cruce cū spongia: dixit, Cōsummatum est. (quæ Dauid concinit) id est pphetauit (fidei carmine). s. in Psalterio: sunt impleta ista (dicendo nationibus). i. gentibus diuersis (Deus regnauit à ligno) id est à passione surrexit.

¶ Et quia pepēdit in cruce possumus pro ferre vocem admirationis. O quantū fuit ornata (arbor decora) id est pulchra (fulgida) id est splendida (ornata) id est decora (purpura regis) id est purpureis membris Christi, arbor dico (electa tangere) id est sustinere tam sancta membra (digno stipite) id est sancto trunco.

¶ Vere beata fuit arbor vel crux: in qua (pependit pretium sæculi) id est mundi. s. Christus (brachiis) id est cornibus (cuius) scilicet crucis (pretium sæculi) id generis humani (pepēdit) arbor dico (sta- tera) id est libra corporis Christi (tulit prædam tartaris) nam descendens Dominus de cruce ad tartara nullum de suis ibi reliquit. In hoc loco sermo dirigitur ad crucem.

Confixa clauis viscera,
Tendens manus vestigia,
Redemptionis gratia,
Hic immolata est hostia.

Quo vulneratus in super
Mucrone diræ lanceæ,
Vt nos lauaret crimine
Manauit vnda sanguine.

Impleta sunt, quæ concinit
Dauid fidelis carmine,
Dicendo nationibus
Regnauit à ligno Deus.

Arbor decora, fulgida,
Ornata regis purpura,
Electa digno stipite
Tam sancta mēbra tāgerē.

Beata cuius brachijs
Pretium pependit sæculi:
Satēra facta corporis
Prædamq; tulit tartaris.

O crux aue spes vnica,
 Hoc passionis tempore
 Auge pijs iustitiam:
 Reitq; dona veniam,

¶ Et quia es statera facta. O crux aue) id est salue, tu dico vnica spes nostra (auge) id est multiplica (iustitiam pijs) id est pietate habentibus hoc tempore passionis. & (dona venia) id est remissionem peccatoru (reis) id est ipsis peccatoribus.

Te summa Deus Trinitas
 Collaudet omnis spiritus:
 Quos per crucis mysterium
 Saluas, rege per sacra. amē.

¶ Et quia nos redemisti tuo sanguine: ideo O summa Trinitas Deus omnipotens omnis spiritus collaudet te: & (quos) scilicet homines (per mysteriu crucis) id est per passionem (saluas) id est liberas (rege per sacra) scilicet cuncta. Amen.

¶ Carmen est sapphicum trochaicu constans trochaïs in locis imparibus: in locis verò paribus trochæo vel spondeo est catalecticum, id est vna syllaba deficiens. Canitur in quadragesimali ieiunio à Dominica in passione. Narrat quemadmodum pro redemptione generis humani Christus natus, atq; passus est.

Pange lingua gloriosi praelium certaminis
 Et super crucis trophæum dic triumphum nobilem,
 Qualiter redemptor orbis immolatus vicerit.

¶ Hymn^o iste cōtinuatur superiori, dixerat enim qd dñs postus fuit in cruce, & latus eius perforatū: & sic deprecamur eū qd sicut mortuus est. i. sicut corpus: qd' assumptus in virgine: & in cruce mortificari passus est pro nostra redemptione, & ad inferna descēdit, cum diabolo pugnavit: & eum superavit: sic faciat nos vincere cuncta nobis aduersantia. s. diabolū, mundū, & concupiscentiam eius: & domesticū inimicū. s. carnem: de qua dicitur, Quanto familiaris est pestis: tanto periculosior. O lingua pange), i. manifesta (praelium certaminis gloriosi) id est victoriam: quā Christus obtinuit moriendo secundum carnem: quādo vicit mortem morte sua. Vnde ipse ait, O mors, ero mors tua. &c. (& super trophæum) scilicet de victoria crucis (dic triumphum nobilem) de inimicis fugatis (qualiter redemptor) id est liberator (orbis) id est totius mundi (immolatus) in ara crucis (vicerit). i. vicit diabolū. Et nota qd ante passionem Christi diabolus duas manus, id est duas potestates. s. in corpore & anima hominis habuit, quia quosdā in corpore & in anima, quosdā tantū in anima post mortē trahebat ad se. Sed modo post passionem, vnam habet. s. de duabus potestatibus amisit vnam.

De parentis protoplasti fraude facta cōdolens, ¶ In hoc loco apostrophat se autor, si aliquis
 Quādo pomi noxialis morte morsu corrui,
 Ipse lignū tūc notauit: dāna ligni vt solueret. fuit immolatus: respō

EXPOSITIO HYMNORVM.

(lētēscat).i.molleſcat(quem).f.rigorem(natiuitas).i.natura dedit tibi (vt ten-
das ſtipite).i.in cruce(miti).i.humili(mēbra ſuperni regis).i.Chriſti.

¶ Tu ſola fuiſti Sola digna tu fuiſti ferre ſæcli pretium:
digna ferre pre- Atq; portum præparare nauta mūdo naufrago:
cium ſæcli).i.fu- Quem facer cruor perunxit, fuſus agni corpore.
ſtinere illū: qui
fuit appetriatus triginta argenteis (atq; præparare portum quali nauta mūdo
naufrago) id eſt periclitanti.i.omnibus periclitantibus (quem) mūdum (ſacer
cruor) id eſt ſanctus ſanguis(perunxit).i.mūdauit.ille ſanguis dico:(fuſus cor
pore agni).id eſt Chriſti : qui tanquam agnus ductus eſt ad occiſionem.

¶ Metrū eſt iābicū, autor Ambroſius.Cātatur tēpore paſchali.

¶ Materia huius hymni eſt inuitare nos
ad laudem feſti paſchalis cum milita- **C**horus nouæ Hieruſalem
uerimus contra diabolū, dicit enim
chorus nouæ. &c. Notandum eſt, q̄ pri-
mo vocabatur illa ciuitas Iebus: ſecūdo
Iebuſalem, tertio Salem, quarto Hieruſa-
lem, per quod ſignificatur multiplex hominis ſtatus. Iebus enim interpretatur
conculcamen, & hoc eſt quando aliquis in adoleſcentia inſonſus efficitur. Iebu-
ſalem interpretatur pax, conculcationis, & hoc eſt quādo aliquis habitat: & de-
lectatur in prædiſtis. Salem interpretatur Pax: hoc eſt quando aliquis reuerſus
eſt a vitijs. Hieruſalē interpretatur viſio pacis, & hoc eſt quā aliquis fructur cœ-
leſti gaudio. Vnde hoc nomen Hieruſalem quatuor modis accipitur ad ſtram,
Hieruſalē eſt illa ciuitas Paleſtine. Anagoricē, Hieruſalē eſt eccleſia triūphans. ſ.
chorus cœleſtis patriæ. In hoc loco accipitur ſic (Chorus nouæ Hieruſalē) id eſt
nouæ animæ, ſcilicet cuiuſlibet hominis bene innouati & purgati a vitijs (pro-
mat noua dulcedine) id eſt dulce melos. Melos dicitur a meli: quia ſicut mel ſit
ex diuerſis generibus rerum: Ita & melos eſt: quod ſit ex diuerſis notulis vocū:
vnde Cātate Dño cancticū nouū. Mel dicitur à miſcēdo. Vnde prohibebatur in
lege: q̄ nemo in ſacrificio poneret mel: ſed ſemper ſal. Mel enim ſit ex diuerſis
generibus rerū. Homo non debet eſſe diuerſus, ſed vniformis in bono. Tñ vinū
& ſicerā nō bibit, etiā ſumitur hic vinū in mala ſignificatione. Vinum ſit ex vno
gñe rerū. illi bibūt, qui tale quid faciūt ſemper: qđ nulli ſit rēphēnſibile. Sicerā
ſit ex diuerſis gñibus rerū: quæ duo mixta vnū corrūpit aliud, vt de ceruiſia, aut
granū corrūpit aquā: aut aqua granū. Ille ergo bibit ſicerā, qui facit aliquid, qđ
videtur de genere bonorū: cū non ſit. chorus dico (colēs feſtū paſchale: cum gau-
dijs ſobrijs) quod cōuenit ad corpus. Vnde Sobrie iuſtē & pie viuamus in hoc
ſæculo. iuſtē, quo ad proximum. pie, quo ad Deū. ſobrie, quo ad noſmetipſos.

¶ Quo ſcilicet feſto paſchali (Chriſtus
inuictus Leo) vt narrat phyſiologus, ſi-
cut Leo rugitu ſuo reſuſcitāt catulū
poſt tridū, ita pater filiū, quare dictus
eſt Leo, ille dico (ſurgens dracone) id eſt
diabolo (obruto) id eſt lapſo: imoter-

Quo Chriſtus inuictus leo
Dracone ſurgens obruto,
Dum voce viua perſonat,
A morte ſunctos excitat.

terra obuoluto, conculcato, & in tenebris profligato (dum uiua uoce personat) ut genus uiperarum. Vnde docuit nos fugere à uentura ira: uel generaliter potest legi de angelis: qui uiua uoce resuscitabunt mortuos ad iudicium (excitatos functos à morte) secundum primam literam (à morte) id est à mortali peccato: secundum aliam literam (à morte) quam omnis homo habebit.

Quam deuorârat improbus,
Prædam refudit, tartarus,
Captiuitate libera
Iesum sequuntur agmina.

Ipsum canendo supplices
Regem precemur milites,
Ut in suo clarissimo
Nos ordinet palatio.

Per sæcla mente nescia
Patri supremo gloria
Honorq; sit, & filio:
Et Spiritui paraclêto. Amen.

¶ Ipse. s. Deus (refudit) retro fudit, uel reddidit prædâ: quam (tartarus). i. inermis (improbus). i. insatiabilis (deuorârat). i. ad se traxerat: captiuitate libera (agmina). s. animarum sanctorum sequuntur te Iesum: unde illud, quocumq; pergis &c. ¶ Nos supplices). i. humiles (precemur ipsum regem). i. Christum. nos dico milites: precemur inq; Christum cum pce & laudibus (ut ordinet nos in suo clarissimo palatio). i. in cælo inter sanctos. Vnde in Euangelio: In domo patris mei mansiones multæ sût. ¶ Gloria sit patri supremo). i. excelso (per sæcla). i. per sæcula, & est ibi syncopa: gloria dico (nescia mente) comprehensibilis possibilitate humana. Vnde Deo regnauit in æternum & uleta (& honor sit ei). s. patri cum filio & Spiritui Paraclêto id est aduocato. Amen.

¶ Carmen est dimetrum iambicum cacometrum. Canitur tempore Paschalis resurrectionis. Commemorat beneficia, quæ ex Christi passione atq; resurrectione accepimus.

Rex æterne Domine
Rerum creator omnium:
Qui es & ante sæcula
Semper cum patre filius.

¶ Omnes isti hymni habent unam materiam & unam intentionem: quia de passione Christi & de resurrectione tractant. ostendit enim, quod sicut mortuus est propter delicta nostra, sic & resurrexit propter iustitiam & iustificationem nostram: & con-

tulit nobis uerum Pascha, id est transitum de terra ad cælum: de inferno ad paradysum. Item rogat: ut sua resurrectio sit nostra redemption: & in Paschali tempore uel gaudio id est in die iudicij defendat nos à periculo mortis id est damnatione. Vel materia huius hymni est ut Deum deprecemur: ut sicut ille plasmauit Adam: & accepit corporis eius formam: ut nos redimeret à potestate Diaboli: & iungeret nos Deo patri: ita liberet nos ab omni delicto in hoc Paschali gaudio. (O Domine æterne rex) quia in omni tempore es Rex regum, tu dico (creator omnium) scilicet rerum: (& qui semper es filius cum patre ante sæcula) id est ante mundi constructionem.

EXPOSITIO H Y M N O R V M.

¶ Qui plasmasti .i. formasti de nihilo (hominē Adam in primordio) .i. in principio mūdi (cui) .f. Adæ (dedisti vultū simīlē) .i. mentē simīlem per rationē (tuæ imagini) .i. tuæ formæ. Vnde in Genesi: Formauit Deus hominem ad similitudinem suam.

¶ Quē .f. Adā (diabolus hostis) .i. insidiator humani generis, vel (hostis) quia nos in Adam deceperat: ideò tu formam Adæ (dignatus es assumere) vt sic in humana forma nos redimentes (cuius) .f. Adæ, dignatus es assumere corporis formam.

¶ Dico quòd dignatus es formā serui tui accipere ad hoc vt redimeres hominem sci licet Adam: & alios: quem hominem iam ante plasmaueras, & nos redimendo coniungeres Deo patri (per contubernium) .i. per vnionem vel per habitaculum: vel per coniunctionē (carnis) .i. humanitatis.

¶ Quem editum (id est natum ex virgine Maria (omnis anima) .i. Spiritus rationalis (pauescit) .i. miratur: per quem credimus resurgere nos, dum veneris iudicare viuos & mortuos, deuota mente.

¶ Tu tu Christe, qui donasti nobis) .f. omnibus credentibus piē, & qui (donasti indulgentiam) originalis peccati, id est remissionem per baptismum: qui tenebamur ligati vinculis conscientię.

¶ Qui dignatus es suscipere crucē) .i. passionem crucis propter hominē (& dedisti tuum sanguinē pretiū nostrę salutis) quia cum sanguine tuo emisti nos & redemisti.

¶ Et quia tot & tanta fecisti: & quòd nos à morte liberaſti, ideò (ò author omniū rerum quę sumus) .i. rogamus te (in hoc paschali gaudio) .i. in tua resurrectione: (defende) id est protege populū tuum à morte æterna iam redemptum. (ab omni mortis impetu) id est ab omni periculo: nè denuo in mortem corruamus.

¶ Carmen est dimetrum iambicum cacometrum: Canitur tempore paschalis resurrectionis. Comme moratis iis quę in resurrectione Christi contigerunt, peti corda nostra ab illo possideri.

Qui mundi in primordio
Adam plasmasti hominem:
Cui tuę imagini
Vultum dedisti similem.

Quem Diabolus deceperat
Hostis humani generis:
Cuius tu formam corporis
Assumere dignatus es.

Vt hominem redimeres,
Quē antè iam plasmaueras,
Et nos Deo coniungeres
Per carnis contubernium.

Quem editum ex virgine
Pauescit omnis anima:
Per quem & nos resurgere
Deuota mente credimus.

Qui nobis per baptismum
Donasti indulgentiam:
Qui tenebamur vinculis
Ligati conscientię.

Qui crucē proter hominem
Suscipere dignatus es:
Dedisti tuum sanguinem
Nostrę salutis pretium.

Quę sumus author omniū
In hoc paschali gaudio,
Ab omni mortis impetu
Tuum defende populum.

DE TEMPO. PASCHALI. Fo. XXXIII.

AVrorā lucis rutilat,
Cœlū laudibus intonat:
Mundus exultans iubilat,
Gemens infernus vlulat.

¶ Materia huius hymni est laudare Deū, & extirpare vitia, & adhærere virtutibus. Et nota quòd Ecclesia dicitur aurora: quia sicut aurora expellit tenebras: ita ecclesia penitus extirpat vitia & peccata. Aurora dicitur, quia Christus resurrexit. cœlestes

creaturæ intonant laudibus: & homines exultantes laudant: & Diabolus vlulat & gemit. Expone ergo sic. Aurora lucis rutilat) id est quando aurora pullulat, & incipit diescere (cœlum) id est cœlestis creatura (intonat) id est resonat laudibus (mundus exultans iubilat) id est homines credētes in Deum cantant: & (infernus gemens) id est Diabolus (vlulat. i. plāgit: quia dolet in amissione eorum, quos tenebat mortuos. s. Adam & alios, quos secum Deus traxit ad requiē.

Cum Rex ille fortissimus,
Mortis con fractis viribus,
Pede conculcans tartara
Soluit à pœna miseros.

¶ Dic, quòd cœlum tunc intonat laudibus (cum rex ille fortissimus) id est Christus (conculcans pede) .i. pietate sua (tartara) .i. diabolium (soluit) .i. liberavit (miseros) homines à pœna diaboli, & hoc (confractis viribus mortis) .i. diaboli.

Ille, qui clausus lapide
Custoditur sub milite,
Triumphans pōpa nobili
Victor surgit de funere.

¶ Verè fractis viribus mortis. i. diaboli: soluit à pœna miseros hoīes: quia (ille clausus lapide) .i. monumento (custoditur) .i. vigilatur (sub milite) .i. sub militibus: singulari p plurali per synecdochē. qui (trūphans) .i. vincens (pōpa nobili) .i. victoria: quia tunc animas ab inferis extraxit (surgit) .i. se sursum erigit (de funere) id est de morte (victor) .i. triumphator.

Solutis iam gemitibus,
Et inferni doloribus:
Quòd surrexit Dominus,
Resplendēs clamat angelus.

¶ Accipe de prædicto versu, Christus erat victor (solutis iam gemitibus & inferni doloribus: angelus resplendens) id est valde nitens (clamat) dicens mulieribus, Ite dicite Discipulis eius & Petro: quia surrexit Dominus.

Tristes erant Apostoli
De nece sui Domini:
Quem pœna mortis crudeli
Serui damnarant impij.

¶ Ità dixerūt āgeli mulierib⁹ (quæ Apostoli erant tristes de nece) .i. de morte (sui Dñi: quem) Dñm (serui impij) .i. Iudæi (dānarant) .i. dānauerāt (crudeli pœna mortis).

Sermone blando angelus
Prædixit mulieribus,
In Galilæa Dominus
Videndus est quantocyus,

¶ Et quia Apostoli erant tristes de nece sui Dñi: ideò (angelus prædixit mulierib⁹ blando sermone: Dñs vidēdus est in Galilæa) .s. vobis (quantocyus) .i. subito.

Illæ dum pergunt concitæ
Apostolis hoc dicere,
Videntes eum viuere
Osculantur pedes Domini.

¶ Illæ mulieres dū pergunt cōcitæ) .i. sollicitæ, dicere hoc Apostolis (videntes eum viuere) .s. Christū (osculantur pedes Dñi) .i. locū vbi perfoderant eum perfidi Iudæi.

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Quo agnito. i. quo audito, quia surrexit Dominus (Discipuli) .i. Apostoli (pergunt p̄pere). i. festināter: in Galilæā (videre faciē Dñi desideratā) .f. ab eis.

¶ Sol nitet) id est splendet (radio) .f. suo (mūdo) .i. claro (Paschali gaudio) quia hoc tempore resurrexit (cūm) id est quādo (Apostoli cernunt iam Christum visu corporeo).

¶ Dicimus q̄ tunc apparuit discipulis: sed quidā illorum. f. Thomas, cūm abesset in apparitione, narrātibus aliis non credit. Vnde Dominus ostendit ei sua vulnera, & ait, Noli esse incredulus: sed fidelis. Et nota q̄ quatuor de causis cicatrices vulnerum ostendit Dñs. f. vt esset signum victoriæ: vt deinceps de resurre

ctione non dubitarent: & non crederent eum phantasticum corpus accepisse: aut vt esset ad patrem intercessor. Constructio. Ostensa vulnera) .i. ostensis vulneribus (sibi) .f. Apostolis (in fulgida carne Christi) illi Apostoli (fatētur) id est prædicant (voce publica) .i. manifesta Dominum resurrexisse.

¶ O Christe clementissime Rex tu posside) id est gubernā (corda nostra) .i. mentes simul cū corporibus (vt reddam⁹) .i. p̄soluamus (tibi) ad honorem tuum (omni tempore laudes tibi debitas).

Quo agnito, Discipuli
In Galilæam properē
Pergunt videre faciem
Desideratam Domini.

Claro Paschali gaudio
Sol mundo nitet radio:
Cūm Christum iam Apostoli
Visu cernunt corporeo.

Ostensa sibi vulnera
In Christi carne fulgida,
Resurrexisse dominum
Voce fatentur publica.

Rex Christe clementissime
Tu corda nostra posside:
Vt tibi laudes debitas
Reddamus omni tempore.

¶ Carmen est dimetrum Iambicum cacometrum. Canitur in tempore Paschalis resurrectionis. Dicit quōd Christus est nostrum verum Pascha: facit que memoriam passionis atq; resurrectionis eius.

¶ Materia huius hymni est, q̄ nos inuitat author ad cœnam Agni illius qui tollit p̄cā mundi. f. ad accipiendū corpus & sanguinē Domini: de quo dictū est, Qui sumit corpus Christi indignē, iudicium sibi manducat & bibit. Qui

verō dignē, habet vitam æternam. Nos verō positi ad cœnam prouidi agni) id est ad accipiendū corpus & sanguinē Domini: vel ad vltimum præceptum Christi: quia sicut post cœnam nullum restat prandium, itā post nouum testamentum nullum restat præceptum. Ad cœnam Agni prouidi) .i. ad prandium veri & sapientis Agni (& candidi stolis albis) .i. cum virtutibus (canamus Principi Christo) id est laudemus eum de resurrectione (post transitum maris Rubri) .i. post baptismum: vel post gloriam resurrectionis.

Ad cœnam agni prouidi
Et stolis albis candidi,
Post transitum maris rubri
Christo canamus Principi.

DE ASCENSIONE DOM. Fo. XXXV.

Cuius corpus sanctissimum
In ara Crucis torridum,
Cruore eius roseo
Gustando viuimus Deo.

¶ Sanctissimū corpus cuius).f. Christi (torridū).i. crematū: quia passum i ara Crucis (gustando).i. suscipiendo (eius roseo cruore viuimus Deo).i. diuinē.

Protecti Paschæ vespere
A deuastante angelo:
Erepti de durissimo
Pharaonis imperio.

¶ Dico q̄ viuimus Deo (protecti) id est defensi vel seruati (vespere paschæ).i. in vltima ætate: vel mysterio resurrectionis Christi, quod nocte Paschæ factum est (ab angelo deuastante) id est percutiente primogenita Aegypti (erepti) id est liberati (de durissimo imperio Pharaonis) id est Diaboli.

Iam Pascha nostrū Christus est,
Qui immolatus Agnus est,
Synceritatis azyma
Caro eius oblata est.

¶ Cōstrue (Christus est iam nostrū Pascha) id est trāsitus de vitis ad virtutes (qui).f. Christus (est agnus).i. patiens immolatus p̄ oibus nobis. Vel sic: quia Chrus immolatus pro nobis (est agnus synceritatis).i. puritatis (caro eius oblata).

ta).i. sacrificata est (azyma).i. sine fermento vel sine amaritudine. Azyma d̄r ab a qd' ē sine, & zyma qd' est fermentū vel amarū (inde azyma q̄ si sine amaritudine).

O verè digna hostia,
Per quem fracta sunt tartara:
Redempta plebs captiuata
Redit ad vitæ præmia.

¶ O verè digna hostia).i. sacra (p̄ quē).f. Chrm: tartara sunt fracta (& p̄ quem plebs captiuata).i. aiā sanctorū i inferno detēta, sunt redēpta. & p̄ quē p̄mia vitæ æternæ sūt reddita: plebs dico captiuata (redit) id est reuertitur (ad præmia vitæ) supple æternæ.

Cū surgit Christus tumulo,
Victor redit de barathro,
Tyrannum trudens vinculo,
Et referans paradisum.

¶ Cū).i. qñ (Chrus surgit tumulo).i. de sepulchro (victor redit de barathro).i. de fouea inferni (trudēs).i. claudēs (tyranū).i. diabolū (vinculo).i. cū ptāte sua ligās eū (& referans paradisiū).f. fidelib' tuis: q̄a in m̄ia hoc fecisti, iō rogam' te.

¶ Carmen est quale illud, Primo dierum. Canitur in re diuina ascensionis Dominicæ. Commemorata Christi Ascensione, & regno illi à patre tradito, petit beneficium in die iudicij.

A Eterne Rex altissime
Redemptor & fidelium:
Quo mors soluta deperit,
Datur triumphus gratiæ.

¶ O aterne rex altissime & redēptor si delium (quo) id est per quē (mors soluta deperit) id est destr ucta extitit vel periiit (vel mors).i. descensus ad inferna: quia sc̄ti illuc mō nō descendūt, vt ante passionem Christi (triumphus).i. victo

ria gratiæ dat iam glorificatis in anima & corpore, glorificādis in resurrectione.

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Tu es candelens, i. ascendens (tribunal) id est sedem (dextra patris) .i. ad aequalitatem patris (potestas omnium rerum est collata) .i. attributa (Iesu) .f. Christo: & hoc .f. (caelitus) .i. diuinitus. possumus dicere quod solus est ad dexteram patris, Ceteri ordines sanctorum ad sinistram respectu claritatis filij (quae potestas non erat ei collata humanitus) id est quantum, vel quando erat in mundo

¶ Dico, quod potestas dei diuinitus Christo: quae non erat humanitus (ut trina rerum machina. f. caelestium, terrestrium & infernorum, condita) scilicet a te (flectant genu iam subdita) .i. flectentes genua caelestes, terreni & infernales (sunt subdita) .i. humiliata tibi, ad honorem tui.

¶ Angeli videntes humanam formam vel naturam erant .i. mirantur .f. quia videbant humanam naturam per ipsum Christum ad dexteram patris collocatam & exaltatam: & hoc videtur verum mortalium: tremebant & mirabantur. Et nota quod ante natiuitatem Christi angeli ab hominibus se adorari patiebantur, sed non postea, sicut legitur de Ioanne, qui cum vellet angelum adorare, inquit angelus Ioanni, Noli me adorare: conseruatus enim sum, & fratrum tuorum (caro Adae culpata) .f. nos per Adam in peccatum cadimus (caro Christi purgat nos) .i. per Christum de vitiis ad virtutes surgimus (caro Dei & Deus regnat) quia Christus Deus est homo.

¶ O Christe tu esto nostrum gaudium: manens praeditum .i. nobis paratum honoratum vel sublimatum (olympo) .i. in caelo: tu (qui regis) .i. gubernas fabricam mundi (vincens mundana gaudia) .i. amor tuus excellit omnes delectationes mundi.

¶ Quasi diceret: superexcellit gaudia mundi: & hinc nos precantes quae sumus) id est deprecamur te (ignosce culpis omnibus) .i. dimitte nobis peccata nostra (& subleua) .i. sursum leua (corda nostra ad te superna gratia) .i. praesumpta misericordia.

¶ Nos quae sumus te: ut (cum) .i. quando (nube iudicis) .i. Christi (corporis clarere) .i. fulgere (nube iudicis rubente) id est clarificante .i. te ipso iudice adueniente (nobis repellas poenas debitas) .f. per Adam (& reddas) id est tribuas per gratiam coronas perditas: & culpam inuentam & collatam secundum meritum per gratiam: quia non necessitate cogente, sed

Scandens tribunal dexteram Patris, potestas omnium Collata est Iesu coelitus: Quae non erat humanitus.

Ut trina rerum machina
Caelestium, terrestrium,
Et infernorum condita,
Flectant genu iam subdita.

Tremunt videntes angeli
Vice versa mortalium:
Culpat caro, purgat caro,
Regnat Deus Deicaro.

Tu esto nostrum gaudium
Manens olympo praeditum:
Mundi regis qui fabricam
Mundana vincens gaudia.

Hinc te precante, quae sumus,
Ignosce culpis omnibus:
Et corda sursum subleua
Ad te superna gratia.

Ut cum rubente coeperis
Clarere nube iudicis,
Poenas repellas debitas:
Reddas coronas perditas.

& culpam inuentam & collatam secundum meritum per gratiam: quia non necessitate cogente, sed

volente

DE ASENSIONE. DOMI. Fo. XXXVI.

volente & gratis à morte liberauit & saluauit nos.

**Gloria tibi Domine,
Qui scandis supra sydera,
Cum patre & sancto spiritu
In sempiterna secula. Amen.**

¶ O Domine Iesu Christe, qui scandis supra sydera) id est super omnes caelos (gloria) id est laus & honor sit tibi cum patre & Spiritu sancto in sempiterna secula (amen) id est sine fine.

¶ Carmen est dimetrum iambicum cacometrum. Canitur in festo Ascensionis Dominicæ. Agit Christo gratias, q̄ pro nobis passus mortem, nos à morte liberauit.

Iesu nostra redemptio,
Amor, & desiderium,
Deus creator omnium,
Homo in fine temporum.

¶ O Iesu nostra redemptio: tu dico amor & desiderium nostrum) id est amor desiderabilis (Deus creator omnium) quies in fine temporum factus homo: Vnde Deus & homo: & hoc in vltima ætate.

**Quæ te vicit clementia
Vt ferres nostra crimina,
Crudelem mortem patiens,
Vt nos à morte tolleres?**

¶ Quæ) id est quanta (clementia) id est pietas (vicit) id est cōpulit te (vt ferres) id est vt portares vel deleres (nostra crimina) id est peccata (patiens crudelem mortem) scilicet crucis pro peccatis nostris: & quare (vt tolleres) id est liberares nos (à morte) id est à Diabolo.

**Inferni claustra penetrans,
Tuos captiuos redimens,
Victor triumpho nobili
Ad dexteram patris residēs.**

¶ Tu penetrans) id est frangens claustra inferni (redimens) scilicet sanguine tuo (captiuos) qui tenebantur iuste in inferno (residens ad dexteram patris) manens victor (triumpho nobili) id est mirabilivictoria.

**Ipsa te cogat pietas,
Vt mala nostra superes
Parcendo, & voti compotes
Nostuo vultu saties.**

¶ Ipsa pietas) quæ cōgēit te vt subires mortem Crucis (cogat) id est impellat te (vt superes nostra mala) id est dimittas nobis debita nostra (& saties) id est impleas & frui facias (nos cōpotes nostri voti) .i. desiderij (tuo vultu) .i. tua p̄sentia.

**Tu esto nostrum gaudium
Qui es futurus præmium:
Sit in te nostra gloria
Per cūcta semp̄ secula, Amē.**

¶ Et tu qui es futurus nostrum præmium, esto nostrum gaudium) id est in p̄senti & in futuro (& nostra gloria) id est laus (sit in te semper) id est in omni tempore, per cūcta secula. Amen.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canit in festo Pentecostes, hoc est Quinquagesimæ. Spiritum sanctū implorans petit vt illius amore nos inflāmet, & in Dei gratia confirmet.

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Materia huius hymni est Spiritus sanctus: quem pater promiserat, quando dixit Ioheli, Effundā de spiritu meo super omnem carnē. Filii promisit quā dixit, Si assumptus fuero in cœlū, mittam vobis paraclētum. & Apostolis simul orantibus in hora tertia mundus tonuit, & subito Spiritus sanctus venit: & Aposto-

li inflāmati Spū sc̄to diuersis loquebātur linguis magnalia dei. Intērio est roga re Deū vt purget pectora nra superno splēdore: & illuminet grā Spū sc̄ti: & expellat à nobis visibiles & inuisibiles hostes: vt habeam vitā pmanētē cū ipso.

¶ O creator sancte Spiritus Dei, veni, & visita mentes tuorum fidelium) & veniendo (imple pectora superna gratia, quæ tu creasti) id est fecisti.

¶ Qui paraclētus, .i. cōsolator (diceris donum Dei altissimi) & diceris (fons viuus) de quo non cōcatur alienis: vel fons viuus a quē salietis in vitā æternā: & diceris (ignis) quia corda hominum ad dilectionē Dei & proximi accendis (& vitia) .i. peccata cōsumis: & diceris (charitas) quia facis diligere Deum &

proximum: & diceris (spiritualis vnctio) quia de Spiritu vnctioe. .i. de Spiritu sancto vngis corda hominum, vt humilientur in baptismo.

¶ Tu septiformis gratiæ id est donis gratiæ. .i. propter septiformē gratiam. Septē enim sunt dona Spiritus sancti: Spūs sapientiæ & intellectus: Spiritus cōsilij & fortitudinis: Spiritus scientiæ & pietatis & amoris. Tu es digitus) id est potentia dextræ Dei: quia sicut modi digitorum varij sunt: ita varia sunt dona Spiritus sancti: & tu es promissio patris (ditans) id est faciens diuites (guttura) vel pectora (sermone ritē) .i. rectē: vel tu es ditans pectora (promissio) .i. ex promissio.

¶ Et tu qui operaris omnia, accende lumen sensibus) .i. mentibus nostris: & (in funde cordibus nostris amorem) .i. dilectionem Dei (firmās infirma) .i. debilia nostri corporis (perpetim) .i. perēniter vel ppetuē (virtute) .i. mirabiliter cū virtute ppetua: & semp nos (firmās) .i. ptegēs.

¶ Repellas hostem longiūs) .i. remoueas eum procul à nobis (& dones pacem protinus) .i. citō (vitemus omne noxium) .i. peccatum (sic te præuio) .i. ductore.

¶ Da o sancte Spūs vt per te sciamus patrem: atq; noscāmus filium: & credāmus ac vtriusq; Spiritum) .i. procedentē à patre & filio omni tempore. Amen.

¶ Qui paraclētus diceris, Donum Dei altissimi, Fons viuus, ignis, charitas, Et spiritualis vnctio.

Veni Creator Spiritus,
Mentes tuorum visita:
Imple superna gratia,
Quæ tu creasti pectora.

¶ Tu septiformis gratiæ,
Dextræ Dei tu digitus:
Tu ritē promisso patris
Sermone ditans guttura.

¶ Accende lumen sensibus,
Infunde amorem cordibus,
Infirma nostri corporis
Virtute firmans perpetim.

¶ Hostem repellas longiūs:
Pacemq; dones protinus:
Ductore sic te præuio
Vitemus omne noxium.
Per te sciamus, da, patrem,
Noscāmus atq; filium:
Te vtriusq; Spiritum
Credāmus omni tempore.

DE SPIRITV SANCTO. FO. XXXVII.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur in festo Pentecostes, quo spiritus sanctus missus est ad discipulos Christi: naratq; quæ in eius missione facta sunt.

Iam Christi astra ascēderat,
 Regressus vnde venerat:
 Promissa patris munera
 Sanctum daturus spiritū.

¶ Materia huius hymni est eadē, quæ in præmissio. Spiritus sanctus cōsolator vel aduocatus dicit: quia cōsolat nos cū sumus in peccatis: trahēdo nos ad cœlestem patriā. Ipse spūs sanctus cū splēdore seruētī apparuit discipulis suis: & quia sermo igneus futurus

erat, idē in ignea lingua eis apparuit: quia fecit eos ardētes in dilectione Dei & proximi, & perito sermone affluentes. Construe (Christus ascenderit iam) secundū humanitatem (astra) id est cœlos: Christus dico (regressus) id est reuersus vnde venerat (daturus apostolis munera promissa patris). i. spiritū sanctū,

Solennis vrgebat dies,
 Quo mystico septemplici,
 Orbis volutus septies
 Signat beata tempora.

¶ Solennis. i. festiualis dies (vrgebat). i. festinabat: vel imminebat septies septē, quæ sunt quadraginta & nouem: & vno addito, quinquaginta: per septem intelligimus temporalia. i. corporalia, per quæ septē totū tēpus vitæ nostræ voluitur: in quo debemus liberari à peccatis, vt perueniamus ad illā

beatitudinem, quæ intelligitur per quadraginta dies: in quibus ieiunare debemus, vt peruenire possimus ad diem sabbathi. i. ad requiem (quo die mystico) id est figurato (septemplici). i. per figuram septemplicem (orbis). i. septima (volutus septies). i. per quadraginta & nouē dies (signat beata tempora) scilicet futura: id est æternam requiem.

Dum hora cunctis tertia
 Repentē mundus insonat,
 Orantibus apostolis
 Deum venisse nuntiat.

¶ Et quia Christus ascenderat, dū hora tertia videbatur esse (cunctis). i. oibus apostolis (mundus insonat repētē). i. subito: & ille sonus vel mundus nūtiat Deū venisse (orantibus apostolis) id est simul in vnū locū cōgregatis: & orantibus & expectantibus promissionē Dñi sui. i. Christi: cū ipse illa p-

missione eis ante ascensionē suā locut⁹ fuisset, dicens, vado & venio ad vos, & mittā vobis paraclētum. i. consolatorem, qui docebit vos oēm veritatē: & ita facti per fectiores in omni scientia erant: quia diuersa genera linguarum loquebantur, & prædicabant magnalia Dei.

De patris ergo lumine
 Decorus ignis almus est:
 Qui fida Christi pectora
 Calore verbi compleuit.

¶ Et quā quidē pater misit spm̄, ergo (ignis). i. spūs (decorus). i. pulcher (est almus de lumine patris, qui). i. spūs (cōpleuit). i. vt haberet scientiā loquēdi (pectora). i. apostolorū vel hoīm (fida). i. fidelia Christi: & hoc (calore). i. ardore (verbi). i. filij.

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Viscera apostolorum impleta).i. satiata (gaudent) quia fecit eos loquentes, & etiam ardentés in amore: & (afflata).i. inflamata spiritu sancto (intonant diuersas voces).i. loquuntur idiomata oim linguarũ: & fatetur vel fantur (Magnalia Dei).i. mirabilia Dei. i. prædicant nomen Christi.

¶ Ex omni gēte id est ex omnibus gētibus (cogniti) sunt apostoli, scilicet à Græcis, Latinis, barbāris (cunētisq; admirantibus) scilicet apostoli (loquuntur linguis omnibus) quæ sunt. lxxij.

¶ Cum apl'i ita loquebātur oēs admirabātur sic loquētes: credētes Deū in eis esse: sed (Iudæa) increpat eos. i. plebs Iudeorū (incredula).i. infidelis, illa dico (vesana).i. insana (toruo spū) i. superbo (cōcrepat alumnos).i. discipulos Chri (ructare crapula musti) id est affirmat eos vino inebriari.

¶ Aestimabant Iudæi, q̄ præ nimio potu musti id est per ebrietate apostoli taliter loquebantur, sed (Petrus occurrit signis) id est miraculis & virtutibus (docet) id est probat perfidos Iudæos (profari) id est loqui (falsa, Iohelis propheta testimonio) prophetauit enim Iohel sic, Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & propheta bunt filij vestri & filia vestra.

¶ Laus sit patri cū filio, simul & sancto paracleto).i. spiritu sancto (& filius mittat nobis) oibus fidelibus (charisma).i. donum spiritu sancti, vel gratiā spū sancti.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur in festo Pentecostes sicut & superiores hymni. Narrat quid ex hac missione consolatoris spiritus euenerit: Petitq; illius dona nobis infundi.

¶ Materia huius hymni est spiritus sanctus q̄c p̄r & filius promiserūt: Iohel dicente, Effundā de spiritu meo super omnē carnē: & propheta bunt filij vestri & filia vestra. & filius dicit, Si assumptus fuero à vobis in cælum, mittā vobis paracletum. Et apostolis orantibus mūsus intonat: & venit spiritu sanctus in specie ignis: quo apo-

Impleta gaudent viscera
Afflata sancto spiritu:
Voces diuersas intonant,
Fantur Dei magnalia.

Ex omni gente cogniti
Græcis, Latinis, barbaris:
Cunētisq; admirantibus
Linguis loquuntur oibus.

Iudæa tunc incredula, *intel*
Vesana toruo spiritu,
Ructare musti crapula
Alumnos Christi cōcrepat.

Sed signis & virtutibus
Occurrit, & docet Petrus.
Falsa profari perfidos,
Iohelis testimonio.

Sit laus patri cum filio,
Sancto simul paracleto:
Nobisq; mittat filius
Charisma sancti spūs. Amē.

¶ donum spiritu sancti, vel gratiā spū sancti.

BEata nobis gaudia
Anni reduxit orbita,
Cum spiritus paracletus
Effulsit in discipulos.

stoli inflāmati loquebūtur magnalia Dei varijs linguis. Quæritur hic, utrū fili⁹ sit à patre nō factus sed genitus: & præiacēti materia dico ex substātia patris: & nō ex aliquo: sed ex patre. Similiter dico de processione spiritus sancti: quia sit ex patre & filio: & de substātia vtriusq; cōequalis eis, & non ex aliquo factus, nec ex nihilo. Construe (orbis). i. reuolutio anni (reduxit nobis beata gaudia cum spiritus paraclētus effulset) id est respenderit in discipulos.

Ignis vibrante lumine
Lingux figuram detulit:
Verbis vt essent proflui,
Et charitate feruidi.

¶ Construe (ignis). i. spūs sanctus cū splēdore feruente apparuit discipulis: quia sermo corū futurus igneus erat: & ideo in lingua & igne apparuit, quia fecit eos ardentē in dilectione Dei & proximi: & pariter sermo ne affluētēs, quod dicitur hic (ignis). i. spiritus sanctus (detulit figurā lingux vibrante).

te). i. feruētē (lumine suo). i. splēdore: vt illi apli & discipuli essent (proflui). i. facundi & loquentes (verbis). i. varijs linguis (& feruidi). i. ardentēs & inflāmati charitate.

Linguis loquūtur omnium,
Turbæ pauent gentiliū:
Musto madēre deputant,
Quos Spiritus repleuerat.

¶ Illi apostoli loquunt linguis oīm, & ideo turbæ gentiliū pauēt. i. mirantur: & turbę illę (deputant). i. valde putant (madēre). i. abundare (musto). i. vino, illos, quos spūs sanctus suosplēdore repleuerat.

Patrata sunt hæc mysticè
Paschæ peracto tempore,
Sacro dierum numero
Quo lege fit remissio.

¶ Cū filij Israel quadraginta & nouem annis per desertum errassent, in quinquagesimo anno iuxta montem Sinai cum iulgore & tonitruo legem acceperunt. Item in lege Moyfi filij Israel emebant seruos & ancillas & agros, & possidebant nouem & quadraginta annos: in quinquagesimo anno omnes liberabantur: inde dicitur an-

nus iubilæus. i. remissionis: & significat octauā diem resurrectionis, in qua oēs liberati erāt à seruitute diaboli: & hoc est (mysticè). i. figuratiuè (sunt patrata) id est cōpleta (peracto). i. cōpleto (tempore sacro paschæ, nūero dierū). i. quinquagenario (quo numero, fit remissio in lege)

Te nunc Deus pijsime
Vultu precamur cernuo,
Illapsa nobis cœlitūs
Largire dona spiritus.

scilicet Moyfi: vel mystica. i. figuratiua.

¶ O pijsime Deus precamur te (nunc) id est in præsentī (vultu cernuo) id est pronō (largire dona spiritus. s. sancti (illapsa nobis cœlitus). i. diuinitus infusa.

Carmen est, quale illud, Lustra sex qui iam peracta . sed
cacometrum. Canitur in festo Eucharistiæ, id est bonę
gratiæ: hoc est corporis Christi. Narrat quęadmodum
hoc sacramentum in cœna institutum est à Christo.

Pange

EXPOSITIO HYMNORVM.

Pange lingua gloriosi corporis mysterium:
Sanguinisq; pretiosi, quem, in mundi pretium,
Fructus ventris generosi rex effudit gentium.

Materia huius hymni gloriosissimi (quia de Chro infinite glorioso & solenissimo) est quoddam præceptum obseruatiæ dignum, ab ecclesia militate approbatum, & dictum. Vnde diligentissimè huic fides adhibenda, iuxta Aurelij Augustini dictum in epistola ad Fundaniũ: Euangelio nõ crederem, nisi quia ecclesia approbat. Quod quidẽ præceptum est, vt pagamus & cãtemus corde & lingua eucharistiæ siue corporis Christi mysteriũ. Pro quo est aduertendũ, qd differentia talis est inter ista tria vocabula ibi reperta. s. mysterium, sacrificiũ, & sacramentum. Nã primò mysteriũ dicitur sacrum secretum, vel sacrum absconditũ. Et ratio est ex sua derivatione sumpta: quia dicitur à mystis, vel mysticò Græcè, quod idẽ est quod secretũ latinè. Sacrificium vero generaliter, non propriè secundum Isidõrum est victima: & quæeunq; in ara cremãtur & ponuntur: & sic sumitur pro oblationibus, quas antiqui faciebãt. s. vitulorũ & hircorum &c. Sacramentũ tũ intelligitur sic, idẽ est, qd sacræ rei signũ: quãtũ ad Etymologiã vocabuli: vel sacramentum est rem sacratã cõtinentes: nã aliud cernitur, aliud intelligitur. Et dicitur à sacer sacramentum. i. quod idẽ est, quid pignus sponsonis, sicut iusturãdum datur alicui, vt si fidei iustor. Quapropter tantũ ergo sacramentum. s. eucharistiæ, de quo hymnus cantat, est datum nobis in pignus beatitudinis & promissi aduentus ad iudiciũ. Nam promissit Christus, qd habet alias oues ducere ad vnum ouile: & erit vnus pastor, secundum Matth. Et in alio loco: Veniet filius hois in nubibus cæli &c. Eteriã in alio loco quasi pollicendo dixit, Estote parati: quia, qua hora nõ putatis, filius hominis veniet: sicut iam antea iusturãdum fecerat, & cõpleuit ad Abrahã, testante Zacharia, Iusturandũ quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis: quod de facto cõpletum re vera accepimus in die natiuitatis. Quod quidẽ sacramentum & mysteriũ & mirabile à sæculis nõ auditum instituit in die parasæue, existens ille rex mãsuetus: cum discipulisq; facto sermone cõsolatio ex vno latere multæ amaritudines: quia dixerat, nõ este hac seandalum propter me patiemini. Circa quod potest esse vnum dubium, quare magis institutum est tali die à Christo istud sacramentũ, & nõ in alio tẽpore: cum ratio dubij potest esse ista, Prima dispositio secundũ philosophos debet præcedere formam: quia in secũdo de anima, & septimo metaphysicæ, Actus actiuorum sunt in patiente disposito. Sed baptisimus est dispositio ad hoc sacramentum: ergo baptisimus est prior. Vltrã, cum baptisimus fuit institutus post passionem, ergo sacramentũ altaris debuisset institui post passionem. Respondeo, qd hoc sacramentum tota ecclesiæ curia ducente in hac die institui debuit: & non ante nec post, quã plurimis (& præsertim quatuor) rationibus arcta & mota. Prima est ratione huius sacramenti necessariæ assignationis. Nam necessitas, qua assignatur, quare hoc sacramentum institui debuit, est signum: quia ad perfectionem nostram exigebat, vt scilicet caput nostrum Christus realiter corpori cõiugeretur, sed toto tempore præcedenti Christus sub propria specie nobiscũ constitutus est: ergo non oportuit ante hoc sacramentũ institui: sed tunc in illo tẽpore quãdo corpus assumptũ oblaturn erat, Eusebio attestante. Secunda

ratio

DE CORPORE CHRISTI. FO. XXXIX.

ratio est ratione legalis figurationis. Nam Christus quādiu fuit in mūdo cōuer-
 satus, figurā legis obseruare voluit: factus sub lege, vt eos qui sub lege erāt, redi-
 meret a peccato scđm apl'm. Sed veniēte veritate cessat figurā: & vmbra, veniē-
 te luce, ergo Christo recedēte per mortē: quā figurā legis terminādā erāt: debuit
 institui. Tertia ratio est ratione representatiōis. Nā hoc sacramētū est represen-
 tans terminū dñicæ pāsionis, ergo cōgruū erat incunte iam pāsione institui.
 Quarta ratio, ratione fortioris impressiōis: quia quæ vltimo fiunt, magis me-
 moriæ imprimuntur, & cōmendantur: ergo vltimo post cœnam institui debuit
 discipulis Chro recessuro. Et hæc ratio tangitur in decretis, de cōsecre. distin. 2.
 cap. Liquido. vbi dicitur, q̄ in memoria & in expressiōe pāsionis Chri est in-
 stitutū. Restat dicere & respōdere ad rationē factā: quia nō est necessariū eūdē
 esse ordinē institutionis scrorū, & perceptiōis: & causa est, quia ad finē (qui no-
 bis p̄stituitur) vltimo peruenimus. Ideo Eucharistia quodāmodo est finis bap-
 tismi: quia per baptismū aliud cōsecratur ad eucharistiā perceptiōē, sicut per
 ordinē ad ei⁹ perceptiōē. Hoc petactō redeam⁹ vnde digressi sum⁹: q̄ si illi tres
 pueri a camino ignis liberati, in laudem diei quoddā cāticū cecinerunt. s. Bñdici-
 te oīa opera dñi dño, & Zacharias p̄pheta aliud cāticū, & iustus Simeon aliud
 cāticū & hymnū nō parua iucunditate cecinit: ob hoc q̄ verū redēptorē Iesum
 in vltis suis tenuit: hinc de cætero factus est vidēs & gaudēs, ita dixit, Nunc di-
 mittis seruū tuū Dñe. Et ecclesia talia supradicta cantat, & p̄cepit canere. Quāto
 magis istud sacrm sacramētorū quātū verbis possumus exprimimus canendo &
 iubilādo: per qd' nō modo tres pueri: imō infiniti hoīes ab inferni igne liberā-
 tur. Quod etiā nō solū vnū illuminauit, imō totū mundū: qd' nō solū in bra-
 chijs illū eūdē Iesum recipimus: sed in pectoribus tanq̄; in tabernaculo suo no-
 bis cū cœnās & cōgaudēs. Et illud de quo Psalmista Dauid in p̄sona Dei mādāt,
 q̄ cātemus, psal. xcvi. Cāitate dño cāticū nouū, cāitate Dño oīs terra. Cāitate dño
 & bñdicite nōī eius: annūtiāte de die in diē salutare eius. i. Christū cōtentū in
 hoc facio. Nā istud est nouū in tēpore: quia ante in nulla lege erat, nec natura,
 nec scripturæ. Nouū excellentiā, quia nullum antea nec post excellētius. Nou-
 uū in cōsecratione: quia nusquā verbis similibus aliquod sacrm fuit cōsecratū,
 nec veteris nec nouæ legis. Nouū in assumptiōe: quia in alijs qd' sumitur masti-
 catur, frāgitur, decoquit, dirigitur: Ibi semper assumptū realiter integre, & absq;
 vlla mutatione augmētī, nec detrimētī. Quāobrē ecclesia militās & absq; vlla ru-
 ga propter tantū sacrm saluberrimū oībus primatū publice letātē verbis in cœ-
 lum eleuatis nō parua harmonia cātat, & p̄cepit canere iuxta dictū sp̄s. s.
 Chri: Exēplū dō vobis, vt quēadmodū ego facio, q̄ sic faciatis: vt patet in expo-
 sitione literæ. Ad quā veniamus, sic dicēdo (O lingua). s. inilitia chriana: nō per-
 fidia iudæorū: nō porci Mahometi: suorūq; cōplicū (pange). i. cane, vel tanquā
 tuba exalta vocem laudando: & quid dicitur? (mysteriū). i. diuinū secretū, vel
 diuinū absconditū ex eo, quia aliud cernitur, aliud creditur vel intelligitur (glo-
 riosi corporis). s. Iesu Christi iam gloriosi & immortalis & impasibili. Et p̄ge
 mysterium supple (sanguinisq; pretiosi) quia lauit nos in sanguine suo, quem. s.
 sanguinem pretiosum (ille rex gentiū). i. gentiliū, & omnium gentiū, quia eum
 Iudæi abdicarunt & negarunt esse regem: quē Pilatus gentilis persona oīm gen-
 tiliū cognouit esse regē Iudæorū, dicens, Regē vestrū crucifigā? (effudit) et est

sp̄s

E X P O S I T I O H Y M N O R V M .

sparsit pro peccatoribus, & peccato primi parentis (in mūdi pretium) id est in
 satisfactionem pro mundo: qui cum sit finitus, infinitum non valebat soluere.
 Rex dico supple (fructus ventris generosi) id est filius intemeratæ virginis Ma-
 riæ: & potest intelligi vna figura grāmaticalis, secundū quam permittitur poni
 pars pro toto: vel etiam (fructus ventris generosi). i. proles illius: quæ ex vtraq;
 parte essentiali. sc. corporis & animæ, ex profapia regia est procedens. Nam Mat-
 thæi. 1. Filius David, qui rex excellens in veteri testamento fertur: & hoc secū-
 dum carnem, cum parenthesi debet legi, vt patet intuenti.

**Nobis datus, nobis natus, ex intacta virgine:
 Et in mundo conuersatus sparsio verbi semine:
 Sui moras incolatus miro clausit ordine.**

¶ Et iste nanq; rex nobis datus est) supple à Deo patre (nobis natus) id est pro-
 pter nos: nō propter angelos: vt nos redimeret & liberaret à peccato, & nos glo-
 rificaret: & hoc (ex intacta virgine). sc. nō corrupta: non solū corpore, verū etiā
 mente & animo: quia voto se Deo obtulit sponsam (& in mūdo conuersatus). i.
 in terra sancta, qui mediū mundi dicitur, cū doctoribus legis disputauit: & cū
 alijs dū predicabat, & miracula innumerabilia faciebat: vt completeretur, quod
 dixit Abacuc, Et in terris visus est: & cū hoībus cōuersatus est. & etiam conuer-
 satus est in mundo (sparsio verbi semine). i. mediāte semine diffusio verbi diui-
 ni, dū prædicabat per partes illas, iuxta illud, Semen est verbum Dei: quia inde
 nascitur fructus gratiæ per conuersionē ab eo: fructus saluationis per verā ob-
 seruantia & custodiā illius verbi diuini, iuxta illud, Beati qui audiunt verbum
 dei, & custodiūt illud. & sequitur (Sui moras incolatus). i. tarditates & dilatiōes
 (sui incolatus). i. exilij à sua patria vnde exiuit: & peregrinationes per triginta
 & tres annos (clausit). i. conclusit, compleuit, & perfecit (miro ordine). i. nouo:
 ideō miro quia nouo. Nā per prius voluit ministrare, quā ministrari: prius vo-
 luit facere, quā docere, & de post docere operando: & voluit per prius miracu-
 la facere, vt ostēderet se verū Deū: qd' nō docuit vsq; ad etatē triginta annorū.
 Voluit pati, vt nos patiamur ppter ipsum: vt pote oēs voluit derisiones per pri-
 pati, vt nos quascūq; illatas cōtumelias sine murmuratione pateremur. Voluit
 pro nobis mori, vt nos ppter ipsum parati simus mori. Vltimatē anteq; illā im-
 mansissimā mortem suscepit, disposuit medicamē sufficientissimū ad surgendū
 ab infirmitate ad sanitatē, & à morte peccati ad vitā animæ, vt nō oporteret ite-
 rū crucifigi, vt rursus à peccato liberarentur hoīes. Quibus dispositis, pie, miseri
 corditer ordinatis, finiuit peregrinationē ad patrē, vnde exiuit per tēporalem
 generationem reuertēdo: xū quo quidē semper est idem, quantū ad diuinitatē.

**In supremæ nocte cœnæ recumbens cum fratribus,
 Obseruata lege plenē cibis in legalibus:
 Cibum turbæ duodenæ se dat suis manibus.**

¶ Et sequitur, deuote Christiane cupis scire, quo in tempore ordinauit tantā me-
 dicinā, tantū subsidiū pro his, qui in lucta dæmonū cadūt: hoc fuit, qn̄ ille sum-

mus rex regū & dñs dominātiū fuit (recubēs). i. sedēs (cū fratribus). i. discipulis suis, qui iū nō serui, sed amici & fratres erant: quia ab vno codē dño per creatio nem: quia sub vno iugō amoris: quia sub mortalitate tūc vna oēs erant: & hoc, supple (in nocte). i. illa die Iouis (supremæ cœnæ). i. vltimæ in corpore mortali supple, & (obseruata lege plenē &c.). i. postq̄; legem Moyſi perfectē & cōpletē obseruauit, quia comedit agnū paschale morte legis. Nam non veni soluere legē, sed adimplere, vt sæpe dixit: taliter q̄ tunc & nunc supple (dat se). i. porrigit corpus suum (cibum). i. in cibum animæ & angelorū (turbe duodenæ). i. toti congregationi duodecim apostolorū supple, vt augetur gratia & fortitudo ad resistendum indagatiōi Iudæorū: corpus suū dat supple (suis manibus) non medio alicuius ministri. Dādo ad intelligendum non esse datam & concessam potestatem ministrandi & conficiendi alijs: tantum sacramentum.

Verbum caro, panem verum, verbo carnem, efficit:
Fitq̄; sanguis Christi merum: & si sensus deficit,
Ad firmandum cor syncerum, Sola Fides sufficit.

¶ Et sequitur. Nā postq̄; in vltima cœna accepit panē in sanctas ac venerabiles manus (verbū caro). i. homo vel Christus (panē verū) quē in manus suas suscepit sup. (efficit). i. cōuertit (carnē). i. in sui corpus, iuxta illud, Panē quē ego dabo, caro mea est pro mūdi vita. & hoc. s. (verbo). i. in virtute verborū. s. Hoc est corp⁹ meū (q̄) pro & (merū). i. vinū vitis sup. (fit sanguis Chrī). i. verbis cōsecratiōis cōuertitur in verū sanguinē Christi (& si sensus). sup. tactus, tāgēdo deficit: & sensus visus vidēdo decipitur, accidētia quælibet tātum sentiētis: attamē (ad firmandum). i. ad saluādum cor syncerum, sup. nō fractū cōgatiōe infidelitatis: nō fractū duritia & pertinacia peccati: nō fractū malicia Iudæorū (sola fides sufficit). i. solus assensus voluntatis ab intelligētia & sensu auditus procedens: iuxta illud, Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum.

Tantum ergo sacramentum veneremur cernui:
Et antiquum documentum nouo cedat ritui:
Præstet fides supplementum sensuum defectui.

¶ Et sequitur. Quòd si virtuosus est honorād⁹, Ethic. 3. quāto magis vas oīm virtutum, idēō (tū ergo sc̄m). i. tā maximā rē & secretā & ineffabile oīm virtutum plenā (veneremur nos cernui). i. humiles & māfueti cū reuerētia & genuflexione: & honore patriæ tanq̄; ad Deū (& antiquū documētum) sup. doctrina legalis de agno paschali (cedat). i. det locū (nouo ritui). s. nouo gnī cibi: vel doctrina legalis tanq̄; vmbra, figura, quasi imperfectū (cedat). i. cesset dando locū (nouo ritui). i. soli figurato & perfectissimoti: iuxta illud, Quādo venerit, qd⁹ perfectū est, cessabit quod ex parte est. i. sicut adueniente luce cedit vmbra (præstet fides supplementum) vt ritē bene veneremur quod non videmus &c. (fides). i. illa notitia ænigmatica tanq̄; perspeculū (præstet). i. exhibeat & ordinet supplementum, & sic vice fungens (sensuū defectui) sup. virtuti limitatæ sensuum exteriorum, qui circa tale obiectum sunt deficientes & falluntur.

EXPOSITIO HYMNORVM.

Genitori, genitoq; laus, & iubilatio,
Salus, honor, virtus quoq; sit, & benedictio,
Procedenti ab utroq; compar sit laudatio. Amen.

¶ Ideo propter infinitum bonum nobis collatum à sanctissima Trinitate laus sit genitori patri (& genito) id est filio sit eadem (laus & iubilatio) quod est gaudium, quod verbis explicari non potest: (& salus) similiter, quæ ab utroque nobis euenit, & procedit, & non ex nobis. Similiter (honor) & reuerentia, latria, similiter (virtus) quæ antonomasticè charitas dici potest: & quæ omnes virtutes comprehendit: qua redempti sumus (& quoq;) id est simul (benedictio) sit attribuenda prædictis, iuxta illud, Benedictionem à Domino, qui fecit cælum & terram: (que) pro & (laudatio) compar tota prædicta supple: id est simul à qua lis sit spiritui sancto supple, id est procedenti per æternalem processionem passiuam (ab utroq;) id est à patre & filio, iuxta determinationem ecclesiæ. Amen, id est sine fine in perpetuum. Expositor submittit se determinationi consilio ecclesiæ militantis.

¶ Carmen est simile a sclepiadeo mixto glyconico: sed cacometrum. Canitur in festo Eucharistiæ ad horas nocturnas: prosequitur sicut in Pange lingua, institutionem sacramenti. Autor est sanctus Thomas Aquinas.

¶ ADDITIO. Cum glos.
Quia eadem est materia præsentis hymni ac fuit superioris: videlicet agere de institutione sacramenti corporis Christi, quod in nouissima cœna

S Acris solennijs iuncta sint gaudia,
S Et ex præcordijs sonent præconia:
Recedant vetera: noua sint omnia,
Corda, voces, & opera.

saluator noster instituit, ad remedium totius mundi, tantum ordinem literæ in præsentis hymno explicabimus, quo ad rudes scholipetas. Sed primo nota, quia ex omni actione Christi nostra instructio demonstratur, Primo ponitur ordo institutionis sacramenti & materia, & designantur illi, quibus officium conficiendi sacramentum concessum est. scilicet presbyteri. Ponitur etiam quomodo in hoc sacramento cessauit figura veteris legis: in quo omnia contingebant in figuris, iuxta Pauli vocem ad Corinth. cap. x. Figura autem huius sacramenti præcessit, quando pluit Deus manna in deserto patribus, qui cotidiano pascebantur alimento: vnde, panem cœli dedit eis, panem angelorum &c. sed illum panem manducantes mortui sunt. Iste autem panis quem legifer Christus dedit, viuus est, qui de cœlo descendit: & vitæ æternæ substantiam ministrat. Quod sacramentum sit sacræ rei signum, & quod tria in eo considerentur, scilicet sacramentum tantum, sacramentum & res sacræ, & res non sacræ, prætermissum facio quia pingui loci minerva opus est. De hoc plura Magister sententiarum in quarto, distinctio. ix. Erigergo ordo. (Gaudia) Gaudium est animi lætitia alicuius præsentis

presentis boni opinione concepta: & dicit. q. gauriū qd' Latine lætū sonat. gaudia ergo (sint iuncta sacris solēniis). s. corporis Christi, cuius festiuitate plus q̄ cæteris gaudendū est (& p̄conia). i. signa vel voces solēnitatis (sonēt). i. cu sono exeant (ex præcordiis). i. ex intimis nostri cordis (& vetera). i. obseruationes veteris legis (recedant) p̄pter aduentū nouæ, hoc est Christi figurati: vt sic (vetera). i. homo vetus: hoc est vitiosus. vnde, Expurgate vetus fermentū, vt sitis noua cōspersio: vt qui antehac malè vixit, posthac viuat nouiter, hoc est sine vitii: vetera ergo id est mala opera perpetrata (recedant) id est separentur (& omnia sint noua). i. renouata, videlicet (corda, voces, & opera) vt interius simus azyimi: hoc est puri ad celebrandum tantum sacramentum.

Noctis recolitur cœna nouissima,
Qua Christus creditur agnū & azyma
Dedisse fratribus, iuxta legitima
Priscis indulta patribus.

¶ Et dico q̄ corda, voces, & opera sint noua: quia (cœna nouissima noctis). i. est cœna vltimæ noctis (recolitur). i. celebratur (qua). i. in qua cœna (Christus creditur dedisse agnum). s. Paschalem (& azyma). i. panē absque fermēto. i. amaritudine: & dicit azyma ab a quod est sine, & zyma fermentum. q. sine fermēto (fratribus). i. Apostolis. nusquā enim nisi fratres, aut amicos, Discipulos Dñi cognominari vidimus in tota sacra pagina, teste Greg. (iuxta indulta legitima). i. iuxta legē datā (priscis patribus) puta Moyfi & Patriarchis: nam suprā dixit, obseruata lege plebē: quia non veni soluere legem, sed adimplere. & est indultum, concessum, datum, siue remissum: vnde Gregorius Lucæ. iij. Tempora indulta nē pereant.

Post agnum typicum, expletis epulis,
Corpus Dominicū datur Discipulis:
Sic totū omnibus, quod totū singulis
Eius fatemur manibus.

¶ Prosequitur dicens, q̄ post agnum typicum) id est post esum agni typici, id est figura tui qui erat cibus corporis: dedit se in cibum animæ: & angelorū: quia ipse erat verus agnus qui abstulit p̄ctā mundandi & c. (epulis ergo expletis). i. finitis post esum agni typici (corpus Dominicū datur). s. a Dño (discipulis: sic totū). i. totaliter fatemur datū esse (oībus). i. xij. Christi discipulis manibus eius (quod totū singulis). i. quilibet illorū datū est.

Dedit ex frugibus, corporis ferculum:
Dedit ex vitibus, sanguinis poculum:
Dicens, Accipite quod trado vasculū,
Omnes ex eo bibite.

¶ Dedit. s. Chr̄s (ferculū corporis). i. suū corp' i cibū: & hoc (ex frugibus). i. ex vero pane materiali. vnde Io. Panis quē ego dabo caro mea est: aliās dedit fragilibus. s. dicipulis q̄ bene fragiles erant: q̄ secundū Greg. nō eos passio, nō resurrectio, non Spūsscti missio cōfirmauerat: dedit etiam (poculum) hoc est potum sanguinis sui: & hoc (ex vitibus) id est ex naturali vino. Et nota quōd in die illius sanctissimæ cœne dixit, Non bibam amodō de hoc genimine vitis, donec & c. quia causa in die trāsfigurationis Dñi cōficitur sac̄m ex vino nouo, si inueniri possit: vel saltem vt aliquantulū de matura vva in calice liquat, & nouę vva super altare bñdicuntur.

EXPOSITIO HYMNORVM.

cuntur. alias, dedit & tristibus: nam tristes erant apostoli de nece prædicta sui Domini: dicens (Accipite vasculum quod trado) id est do vobis (& omnes bibi te ex eo). s. poculo sanguinis mei.

¶ Sic Christus instituit) id est tali modo supradicto ordinavit (istud sacrificium). s. sui corporis sanguinisq; (cuius officium). s. cõficiendi sacramentum (voluit committi). i. appropriari sine tradi tñ (solis presbyteris, qui bus sic congruit). i. cõuenit, aut est necessarium (vt sumant). i. recipiant ipsi (& dent cæteris). s. fidelibus verè confessis & contritis: ad quorū remediū cõstitutum fuit: nisi enim manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis &c.

¶ Panis angelic⁹). i. Christus qui est cibus Angelorū vnde dicit, Ego sum panis viuus qui de cælo descēdi (sit). i. efficitur (panis hominū) pro quib⁹ natus est (& panis hic dat cœlitus). i. diuinit⁹ (terminū). i. finē (figuris)

. s. typicis veteris Testamēti: in quo vt suprà diximus cõtingebant oīa in figuris (o res mirabilis). i. digna admiratione: quia. s. (pauper, seruus, & humilis) hoc est cuiuscūq; cõditionis seu status sit hō Christian⁹ (māducat Dñm) hoc est, factorem suū sacramētāl'r sumit: & sumit dupliciter. s. sacramētalter & spūaliter.

¶ O trina Deitas (q; pro & (vna). i. o Deus trinus & vnus (poscim⁹ te). i. a te (quia colimus te sic). s. per humilē deuotionē celebrādo festiuitatem corporis tui (visita nos). s. per gratiā tuam. aliter erit sicut illud q̄ dicit̄ in oratiōe Do-

minica. s. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos &c. vel dic, visita tu nos sic, sicut colimus te: quia loquit̄ in persona ecclesiæ, quæ tota pulcha est & benè colit Deum (& duc nos per tuas semitas). i. per tua præcepta quæ sunt semitæ Dei di rectæ ad cor. Vnde Grego. Semita Dei ad cor dirigitur, ad lucē quam inhabitas (quò). i. ad quā lucem (tendimus) quia est finis religionis nostræ Christianæ.

¶ Carmen est Sapphicū mixtum adonico. Canitur in festo natalitio sancti Ioannis baptistæ: cuius generationē, educationē, laudesq; p̄sequit̄atq; auxilium implorat.

¶ Hymnus iste vitam & mores, habitum & conuersationē sancti Ioannis baptistæ deferibit: orans & persuadens, vt eius consuetudinem imitemur: vt ad eius beatitudinem peruenire mereamur.

Sic sacrificium istud instituit,
Cuius officium cõmitti voluit
Solis p̄sbyteris quib⁹ sic cõgruit,
Vt sumant, & dent cæteris.

Panis angelicus fit panis hominū:
Dat panis cœlit⁹ figuris terminū:
O res mirabilis, manducat dñm
Pauper, seruus, & humilis!

Te Trina Deitas vnaq; poscimus,
Sic tu nos visita, sicut te colimus:
Per tuas semitas duc nos q̄ tēdimus,
Ad lucem, quam inhabitas. Amen.

VT queant laxis resonare fibris
Mira gestorum famuli tuorum,
Solue polluti labij reatum
Sancte Ioannes.

O sancte

O sancte Ioannes solue) id est relaxa (reatum labij), i. oris (polluti), i. inquinati: (vt famuli tui queant) id est possint (resonare mira) id est miracula (gestorum tuorum, fibris), i. venis (laxis), i. resolutis, vel vocibus apertis. ¶ A D D I T I O. Nota q̄ huius hymni author cū à synanche siue angina morbo laboraret, illum in sancti Ioānis festū ac honorē cōposuit, vt eius intercessione ac meritis à Domino salutē acciperet. Et vt quemadmodū Zachariæ patri suo illa linguæ prauitas quondā fuerat reformata: itā nunc tandem vox sibi clara & aperta restitueretur. Et quando in gutture vox formatur, sonatq̄, hac de causa in tribus primis versiculis ponit voces sex, sc̄ ilicet Vt, Re, Mi, Fa, Sol, La, ex quibus optimus quisque cantus, siue recta modulatio, maximè constare videtur.

**Nuntius celfo veniens Olympo,
Te patri magnū fore nasciturum,
Nomen, & vitæ seriem gerendæ,
Ordine promit.**

i. ordinē (vitæ gerendę) dicens, Vinum & siccā nō bibit (ordine), i. secundum ordinem quem gessit.

**Ille promissi dubius superni
Perdidit prōptæ modulus loquelæ:
Sed reformasti genitus peremptæ
Organa vocis.**

in consonantibus: quia eas formare non poterat (sed) tu (reformasti) o sancte Ioannes (genitus) id est natus (organa vocis) peremptæ) id est extinctæ vocis.

**Ventris obstruso positus cubili,
Senserat Regem thalamo manentē
Hinc parens nati meritis vterq̄;
Abdita pandit.**

(parens vterque), i. Zacharias & Elisabe (pandit) abdita) id est prophetauerunt abscondita. Pater dixit, Benedictus Dominus Deus israel: & hoc non suis meritis, sed (meritis) id est propter merita (nati) id est filij, sc̄ilicet Ioannis. Mater autem dixit, Vnde hoc mihi vt Mater Domini veniat ad me?

**Antra deserti teneris sub annis
Ciuium turmas fugiens petisti,
Nē leui saltem maculare vitam
Famine posses.**

bo otioso. Otiosum est verbum, quod aut vtilitatis, rectitudinis, aut iustæ rationis necessitatis caret. fame dico (saltem leui) id est sine bono fructu.

¶ Nuntius celfo veniens Olympo) .i. de cælo. s. angel⁹ Gabriel veniēs Olympo (promisit), i. nūtiat (te fore magnū nasciturum patri) tuo Zachariæ: & nomen tuū similiter pmisit: quia dicit, Ioannes vocetur: & (promisit) feriē

¶ Ille) .s. Zacharias (dubius), i. incredulus (promissi) superni), i. cœlestis promissionis (perdidit) promptæ modulus loquelæ) .i. modulū locutionis. Ambrosius dixit, q̄ Zacharias vocem amiserat

¶ Et tu (positus), i. recubēs (cubili), i. vtre matris tuæ (obstruso), i. clauso (senserat) regē), i. Chr̄m (manentē), i. iacentē (thalamo), i. i vtre Mariæ (hinc), i. ex hoc, qd' tu nouisti Christū o Ioannes

¶ O stē Ioannes, tu (fugiēs) turmas), i. turbas ciuū (petisti) antra), i. obscurā speluncam deserti (sub teneris annis) id est in ætate duodecim annorū (nē posses) maculare vitā) sanctā (famie), i. ver

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Camelus præbuit hirtum tegimen) id est asperum vestimentum (sacris artubus bidentes). i. oues præbuerunt (strophium) id est cingulum (cui) scilicet Ioanni (latex) id est aqua, præbuit haustum: & cui mella præbuerunt pastum: mella dico sociata (locustis) id est volatilibus.

¶ Cæteri Vatū). i. alij prophete (cecinere). i. prophetauerunt (tū). i. tūmodo (corde psalmo) .i. prouido (iubar esse affuturum). i. Christū vēturū: sed tu discretus es ab alijs prophetis di-

cens, Ecce Agnus Dei &c. (prodis). i. ostēdis: Christum supple (auferentem scelus mundi). id est peccatum (indice). i. cum digito, dicens, Ecce Agnus Dei &c.

¶ Quisquā homo genitus non fuit sanctior Ioāne p̄ spatii vasti orbis). i. ampli mūdi. Vnde veritas ait, Inter natos mulierum nō surrexit &c. f. corruptarum mulierum. Quidā oppo-

nunt de Christo: sed non valent; quia de Virgine natus est (qui) Ioannes (meruit tingere). i. baptizare (lymphis). i. aquis Iordanis (lauante). i. Christum purgantem (nefas) id est peccatum (saeculi) id est saeculi: & est ibi syncopa.

¶ Et quoniam meruisti Christum tingere lymphis, tu dico, O nimis foelix celsi meriti, nesciens) id est ignorans (labem) id est fordē (niuei pudoris) id est pulchræ castitatis (martyr) id est testis præpotens: nam tu dixisti, Ecce Agnus Dei &c. vel (martyr). i. decollatus (& cultor) id est habitator (eremi) id est loci solitarij: tu dico (maxime Vatū) quia propheta & plus quam propheta.

¶ Tres ordines hic notantur, scilicet tricesimus, sexagesimus, & centesimus; in quibus cōtinētur oīm hominum ordines. f. continentes, coniugati, & virgines: qui & designantur per tres viros. f. per Noe, per Danielem, & per Iob. Per Noe coniugati, per Iob cōtinentes, per Danielem virgines designant. Vnde in Euangelio, Alij sunt in lecto: Alij in villa: Alij in agro. Hoc tractum de Euangelio: vbi dicitur de semine iacto in terram, Aliud sexagesimum: Aliud tricesimum: Aliud centesimum fructum attulit: idēo dicitur hic, sarta ter denis (Serta). i. coronæ (ter denis). i. trigita (coronāt alios). f. cō-

Præbuit hirtum tegimen camelus:
Artubus sacris strophium bidentes:
Cui latex, haustum: sociata, pastum,
Mella locustis.

Cæteri tantū cecinere Vatū
Corde præfago iubar affuturum:
Tu quidē mundi scelus auferentem
Indice prodis.

Non fuit vasti spatium per orbis
Sanctior quisquam genitus Ioanne:
Qui nefas saeculi meruit lauante
Tingere lymphis.

O Nimis foelix, meritiq; celsi,
Nesciens labem niuei pudoris,
Præpotens martyr, erēmiq; cultor
Maxime Vatū.

Serta ter denis alios coronant
Aucta crementis: duplicata quosdā:
Trina centeno cumulata fructu
Te sacer ornant.

DE S. IOANNE BAPT. FO. XLIII.

ingatos, qui habent secū fidem Trinitatis, & adhærentes decē præceptis legis, & alia ferta (aucta). i. augmētata, & (duplicata cremētis). i. ad duplū crescentia. f. in sexagesimū fructū (coronant quosdā). f. cōtinentes, qui uiserant in charitate, & habent sex opera miæ, & castitatis vel charitatis: vt pascere ieiunos, uestire nudos &c. (& trina). i. tria ferta (cumulata). i. aggregata ex ter triginta, aucta per additionem denarij. f. per decem, coronant te, o sancte Ioannes, qui es uirgo (cetero fructu) quia centesimus fructus (coronat). i. ornat uirgines: & vt breuius exponamus a tricesimo fructu vel ordine coniugati, a sexagesimo cōtinentes, a centesimo uirgines post dissolutionē corporis & aiæ coronatur in æterna beatitudine. Et nota, q̄ tricesimus numerus surgit à ternario & denario: quia coniugati habent fidē sanctæ Trinitatis: & adhærent decē præceptis. Sexagesimus numerus à senario & denario surgit: quia continētes habēt sex opera miæ & charitatis. f. pascere ieiunos &c. Virgines in centesimo ordine ponuntur: & significant perfectionem: quia centenarius numerus surgit à trino tricesimo, & denario. i. decem superaddito: & ita sunt centū. per centū, numerus perfectus si intelligitur: & hoc ordine fuit beatus Ioannes nō absurdē: imō apertē secundū loquelam digitorū. Per tricesimū numerū cōiugatorū, & sexagesimū cōtinentiū, per centesimū uirginū merces accipitur. Periti em̄ prima cōputatione articulorū, quā appellant loquelā digitorū in sinistra manu, per quā uita tēporalis intelligit vsq; in nonagintanouē solebāt cōputare. Centū autē & deinde in dextera parte per quā cœlestis uita designat. Vnde de quodā ceterario habemus apud Iuuenalē sic, iam dextera cōputat annos. In hoc loco facit author numerū suū per quinque digitos manus. f. per pollicē, per indicē, per mediū, per medicū, & auricularem. Auricularis in palma positus significat uinitatē: medicus cum ipso positus duo significat: medius cum ipsis positus. f. in medio tria. Deinde auricularis relictus medico & medio iacentibus quatuor significat. Medicus cum illo erectus medio iacētē in palma quinq; designat. Medius cum illis erectus sex significat. Item auricularis in palma extensus septē significat. Medicus eodē modo positus in palma octo significat. Medius simili mō positus nouem significat. Index, qui vsq; huc nil fecit, prædicto mō positus decē significat. Amplexu pollicis adiunctus triginta significat: per quē numerū satis cōgruē accipit merces cōiugatorum ppter illorū mollē amplexū, & uitæ dilectionē & cōcordiā. Pollex siquidem cū indice firmiter astrictus sexaginta significat: per quē numerū satis cōpenter accipit merces cōtinentiū. Graue em̄ est ab amplexu & uoluptuosa dilectione & cōsuetudine abstinere. Vnde scriptū est, Nil consuetudine maius. In dextera dicitur centū: per quē numerū, quia fit in dextera parte, uita cœlestis intelligitur: Non immeritō accipit merces uirginū: quia in hac uita mundā & immaculatam uitam ducētes, cœlestem & angelicam (in quantum possunt) ducunt.

Hinc potens nostri meritis opimis
Pectoris duros lapides repelle,
Asperum planans iter, & reflexos
Dirige calles.

id est fertilibus, magnis, & fecundis (planans iter asperum) id est petrosum (dirige calles reflexos) id est curuos in peccatis, & tortuosos.

¶ Et quia tu talis es, o sancte Ioannes potens (repelle). i. remoue (hinc). i. inde (duros lapides). i. incredulitates nostri pectoris (meritis optimis)

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Vt pius fator & dicitur à sero pteris, id est creator mundi & redemptor (mētibus puris, pulsa liuione). i. liuore abiecto & venenosa

Vt pius mundi fator & redemptor,
Mentibus pulsa liuione puris,
Ritè dignetur veniens sacratos
Ponere gressus.

forde vitiōrū: veniēs dignet̄ ponere (gressus sacros) id est sancta itinera (ritè) id est sine offensione.
¶ Superni ciues). i. cœlestes angeli celebrāt te laudibus (o Deus simplex). s. substantia (& Trine). s. in personis pariter (nos supplices) id est humiles (precamur veniā)

Laudibus ciues celebrant superni
Te Deus simplex pariter q̄; Trine:
Supplices & nos veniam precamur,
Parce redemptis. Amen.

id est indulgentiam (parce redemptis). i. dimitte nobis redēptis peccata nostra quia redemisti nos sanguine tuo proprio (amen) id est sine fine.

¶ Carmen est trimetrum iambicum. Canitur in festis apostolorum Petri & Pauli: profequitur ipsorum laudes.

¶ Hic laudat author Deum in commemoratione Petri & Pauli: qui deputauit illos esse Principes ecclesiae: & potestatem dedit illis ligandi atque soluendi vincula

¶ Oelix per omnes festum mundi cardines
Apostolorum præpollet alacriter
Petri beati & Pauli sacratissimi:
Quos Christus almo consecrauit sanguine,
Ecclesiarum deputauit Principes.

peccatorum. Vnde rogamus eos, vt reddant nos deuotos fide, & spe robustos: & repletos fonte gemine charitatis, & faciant nos viuere post mortem (Apostolorum festum foelix) id est beatum vellatum (præpollet alacriter) id est iocose præ aliis splendēt (per omnes cardines) id est per omnes partes mundi, Apostolorū dico. s. beati Petri & Pauli sacratissimi: (quos) scilicet Apostolos (Chr̄es cōsecrauit almo sanguine) & (deputauit). i. cōstituit eos esse Principes ecclesiarū.

¶ Hi sunt duæ Oliuæ). i. duæ arbores fructuosæ & redolentes, & sunt (candelabra luce radiātia coram Domino) scilicet lumine virtutū: quia Dñs nō posuit eos sub modio absco-

Hi sunt duæ Oliuæ coram Domino,
Et candelabra luce radiantia,
Præclara cœli duo luminaria:
Fortia soluunt peccatorum vincula,
Portas Olympi resonant fidelibus.

ditos, sed super candelabra. i. in maiore claritate. s. Romana ciuitate: (& (duo præclara luminaria cœli) & (soluūt) id est rumpunt fortia vincula peccatorum (& reserant) isti duo, id est aperiūt (portas Olympi). i. cœli (fidelibus. i. Christianis.

Et ipsi

Habent supernam potestatem claudere
 Sermone sedes, & pandere splendentia
 Limina poli, super alta sydera:
 Linguarum eorum clauces cœli factæ sunt,
 Laruas repellunt ultra mundi limitem.

¶ Et ipsi, s. Petrus
 & Paulus (habent potestatem claudere supernas sedes). i. cœlestes (sermone). i. solo verbo: sicut clausit Anania & Saphy

ra cum dixit Petrus, Pecunia tua tecum sit, id est peccata tecum sint in perditionem (& pandere) id est aperire (splendentia limina poli: linguarum eorum clauces factæ sunt super alta sydera) id est super omnes doctores ecclesiarum: & (repellunt laruas) id est culturas idololatriæ. Larua quoddam monstrum est, & in vultu hominis vt pauorem inferat: per quasdam phantasias nocturnas intelligimus peccata, quæ Apostoli repellunt ab eis qui eos sequuntur (ultra limitem mundi) id est extra ecclesiam. Nota quæ aliud est latria ab idololatria: quia latria est summæ venerationis cultus soli Deo adhibendus: vel latria est voluntaria professio diuinæ Maiestatis: idololatria verò est cultus Deo debitus, creaturæ exhibitus. Et hæc differentia solet assignari inter latriam & idololatriam, dulia & hyperdultiam. de latria & idololatria quid sit dictum est. Dulia verò est honor, qui debetur sanctis. Vnde de beata Virgine sciendum, quod in quantum est persona sancta, ei debetur dulia: sed in quantum est mater Dei, debetur ei hyperdulia. i. magna excellentia: quia hyperdulia debetur excellenti: sicut est caro Christi, Beata Virgo, & Crux Christi: quia fuit instrumentum nostræ redemptionis: & concordat cum dicentibus, quod est dulia maior & minor: de latria & dulia & differentiam habetur in cap. Venerabiles imagines. de consecratione, Distin. iij. in Glossis ibi positus. Item nota, quod idolum aliquod dicitur lignum vel alia res sic figurata: quandoque verò dicitur coniunctum ex imagine demone præidente: & ita sumitur prima ad Corin. viij. vbi dicitur quod idolum nihil est. Hactenus commendauit author utrunque, s. Petrum & Paulum: modò vult tantum modò Petrum commendare.

Petrus beatus catenarum laqueos
 Christo iubente rupit mirabiliter,
 Custos ouilis, & doctor ecclesiæ:
 Pastor & gregis, conseruator ouium,
 Arcet luporum truculentam rabiem.

¶ Beatus Petrus rupit laqueos catenarum quia ceciderunt catene de manibus eius per angelum nuntiatum (mirabiliter). i. fortiter Christo iubente. Et ipse custos ouilis, & doctor fidelis ecclesiæ, pastor gregis Christiani, & conseruator ouium fidelium (arcet) id est repellit (truculentam). i. crudelem rabiem.

Quodcumque vinclis super terram strinxerit,
 Erit in astris religatum fortiter:
 Et quod soluerit in terris arbitrio,
 Erit solutum super cœli radium:
 In fine mundi iudex erit sæculi.

¶ Quodcumque vinclis .i. sententiis (strinxerit). i. ligauerit vel contrixerit (erit ligatum in astris). i. in cœlis: (& quod soluerit in terris, arbitrio). i. iudicio suo (erit solutum super radium solis vel cœli: & erit iudex sæculi in fine mundi.

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Petrus erat talis qualis superius ostēditur: sed (Paulus nō impar huic). i. Petrus. i. equialis (doctor Ceterū, & saceratissimi templū). i. vaselectionis, & (in morte) id est in passiōe (cōpar). i. æqualis huic; & (in

corona particeps). i. concors (ambo illi lucerna). s. fant (& decus). i. honor ecclesie (coruscant claro vibramine). i. magno splendore (in orbe) id est mundo.

¶ O Roma fœlix) id est beata

(q̄ purgata). i. decorata pretioso sanguine horū q̄ passi sunt (tantorū principū). i. tū magnorū. s. Petri & Pauli (excedis). i. superas oēm pulchritudinem mundi (non tua laude: sed meritis sanctorum) id est

¶ Et quia habetis potestatem ligandi atq; soluēdi: ergo (O martyres gloriosi). s. Petre & Paule (lilium). i. ornamentū vel flos mundi & (milites cœlestis aulæ triumphales). i. virtoriosi (munite) id est defendite nos ab omnibus malis nostris: almis precibus (& ferte nos super æthera) id est ad vsque ad æthereum cœlum.

¶ Gloria sit Deo patri per immensā sæcula) id est per immutabilia sæcula: & o tu (nate) id est fili Dei vini (decus & imperium) qui imperas cœlo, & terrę, & mari, sit tibi honor & potestas (& Spiritui sancto indiuidua) id est inseparabilis, & (sit salus Trinitati) quę Trinitas vnus Deus est salus omnium gentium per infinita sæcula sæculorum. Amen.

¶ Carmen est, quale superius: sed cacometrum.

¶ O lux lucis) id est fili patris (perfudisti omne sæculū). i. replesti (aurea luce). i. prædicatione Apostolorū. Lumina aurea dicti sunt Apostoli sapientie p̄ferentia splendore & bonitatis & bonæ vitæ: quibus nos illuminant (& decore roseo) id est

martyrio: tu dico (decoras cœlos). i. cœlestes creaturas (inlyto martyrio) id est nobili

Non impar Paulus huic, doctor gentiū,
 Electionis templum sacratissimum:
 In morte compar, in corona particeps:
 Ambo lucernæ, & decus ecclesie,
 In orbe claro coruscant vibramine.

O Roma fœlix quæ tantorum Principū
 Es purgata pretioso sanguine!
 Excedis omnem mundi pulchritudinē,
 Non laude tua, sed sanctorum meritis:
 Quos cruentatis iugulasti gladiis,

Vos ergo sancti gloriosi martyres
 Petre beate, Paule mundi lilium,
 Cœlestis aulæ triumphales milites:
 Precibus almis nostris nos munite
 Ab omnibus malis, ferte super æthera.

Gloria Deo patri per immensa sæcula
 Sit: tibi nate decus, & imperium,
 Honor, potestas, sancto q; spiritui:
 Sit Trinitati salus indiuidua,
 Per infinita sæculorum sæcula. Amen.

A Vrea luce & decore roseo
 Lux lucis omne perfudisti sæculum:
 Decorans cœlos inlyto martyrio
 Hac sacra die, quæ dat reis veniam.

DE SANCTO PETRO ET PAV. FO. XLV.

nobili passione (hac sacra die). f. in hac festiuitate (quæ) scilicet dies (dat reis ve-
niam) id est indulgentiam
peccatoribus.

Ianitor cœli, doctor orbis pariter,
Iudices sc̄eli, vera mundi lumina,
Per crucem alter, alter ense triūphans,
Vitæ senatum laureati possident.

(triūphās). i. vincēs per crucem (alter). i. alius. f. Paulus triūphās ense (laurea-
ti). i. coronati (possident senatum). i. principatum (vitæ) æternæ.

Iam bone pastor Petre clemens accipe
Vota precantum, & peccati vincula
Resolue: tibi potestate tradita,
Qua cūctis cœlū ꝑ bo claudis, & aperis.

scilicet potestate (claudis & aperis cœlū). i. paradisu cūctis (verbo). i. sermone.

Doctor egregie Paule mores instrue,
Et mente polū nos trāsferre satage,
Donec perfectum largiatur pleniūs,
Euacuato, quod ex parte gerimus.

derare (donec). i. quousq. (perfectū) in vtrāq. parte. i. anima & corpore (largiat)
id est tribuat nobis in futuro (pleniūs). i. De^o largiatur: illo (euacuato). i. penit^æ
dimisso. f. mortalitate (qd' gerim^{us} ex parte). i. in hoc corpore: quasi in alia parte
hoīs. i. in futuro gl'ia bit hō pleniūs & ꝑfectiūs data sibi immortalitate vtrius-
q. partis. f. corporis & aīæ.

Oliuæ binæ, pietatis vnica,
Fide deuotos, spe robustos, maximè
Fonte repletos charitatis geminæ,
Post mortem carnis impetrate viuere.

repletos fonte geminæ charitatis). f. dilectionis Dei & proximi, post impetrate
viuere, viuere inquam (post mortem carnis). i. separationem corporis & anīe.

Sit Trinitati sempiterna gloria,
Honor, potestas, atq; iubilatio
In vnitate: cui manet imperium
Ex tūc & modò per æterna sc̄la. Amē.

imperium, & ex tunc). i. ab exordio mundi (& modò). i. in præsentī (per æterna
sc̄cula). i. per omnia sequentia, Amen.

¶ Ianitor cœli). i. Petrus o-
starius (doctor orbis). i. Pau-
lus ꝑdicator (pariter). i. siml'
sunt iudices & sunt ꝑ a lu-
mina mūdi (alter). i. Petrus

¶ Apostrophā facit ad Petrū
sic dicens: O Petre bone pa-
stor, clemēs accipe iam vota
peccantū). i. preces, & resol-
ue vincula peccati, potestate
tibi tradita à Christo (quæ)

¶ O Paule doctore egregie in-
strue). i. cōpone nostros mo-
res (& satage). i. labora (trās-
ferre nos mēte polum). i. cœ-
lestia mente cogitare, & quæ
in cœlis sunt tota mente desi-

¶ O binæ) id est duæ Oliuæ
(pietatis vnica). i. indiuisæ,
vel vnus amoris (impetra-
te). i. postulate à deo nos vi-
uere deuotos fide (& robu-
stos). i. firmos (spe, maximè

¶ Sēpiterna gl'ia). i. æterna
gloria (sit trinitati) in tribus
personis, & (honor) sit eis (at-
q; iubilatio). i. laudatio sit
ei trinitati (in vnitate). f. in
vno Deo (cui). f. Trinitati:
quæ est vnus Deus (manet

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Carmen est simile dimetro iambico, quale illud, Lu-
stra sex qui iā. Canitur in festo sanctorū Angelorū.

Tibi Christe splendor patris, vita, virtus cordium,
In conspectu angelorum votis, voce, psallimus,
Alternantes concrepando, melos damus vocibus.

¶ In hoc hymno intendit author laudare Dñm: intēdit etiā in cōmemoratione
sancti Michaelis grā vel amore ipsius archāgeli collaudare oēs angelos: sed ma-
ximè Michaelē, qui est princeps militiæ cœlestis. Rogat itaq; & ꝑcatur, vt oīes
angeli nobis assistant: & dæmones à nobis repellāt: & mūdōs corde & corpore
nos reddāt. (O Christe qui es splendor patris, vita, & virtus cordiū) quia sicut vi-
uit corp⁹ per aīam: ita viuit aīa per Christū (psallim⁹ tibi in cōspectu angelorū
votis ac precibus) vel corde: ore, & voce (& dam⁹ melos). i. melodias: vocib⁹ nr̄is
(cōcrepādo). i. resonādo (alternantes). i. vocibus alternatis decantantes.

Collaudemus venerantes omnes cœli milites,
Sed præcipuè primatē cœlestis exercitus
Michaëlem, in virtute conterentē Zabulon.

¶ Nos collaudemus venerantes omnes cœli milites). i. angelos cœli (præcipuè
primatē cœlestis exercitus). s. Michaëlem (cōterentē Zabulon). i. diaboliū,
in virtute crucis. Michael interpretatur, quis est vt Deus: quasi dicat, quis est
ita fortis vt Deus noster, qui creauit nos ad laudandū sē. Per hoc nomen Mi-
chael ostenditur, q̄ nullus potest facere, quæ Deus facit.

Quo custode procul pelle rex Christe piissime
Omne nefas inimici: mundo corde & opere,
Paradiso redde tuo nos sola clementia.

¶ Quo custode) scilicet Michaelē (o Christe piissime) id est fortissime (procul
pelle) id est abijce longe (omne nefas). i. omne peccatum (inimici) id est diabo-
li (& redde nos sola vel sancta clementia tuo paradiso). i. in requiem tuam: nos
dico factos (mundo corde & opere). i. tam in anima quam in corpore.

Gloriam patri melōdis personemus vocibus:
Gloriam Christo canamus: gloriam paraclēto:
Qui Deus trinus & vnus extat ante sæcula. Amen.

¶ Et quo custode. s. Michaelē, Christus expellat à nobis longè omne nefas ini-
mici: & faciat nos mū. los corde & corpore: ideo (personemus gloriam patri vo-
cibus melōdis). i. dulcedinis vel dulcibus melodijs: & (canamus gloriam Chro)
id est eius filio: & canamus similiter eadem qualitate (gloriam). i. laudem & ho-
norem (paraclēto). i. spiritui sancto (qui extat). i. manet (Deus trinus) in perso-
nis (& vnus) in vnitāte substantiæ (ante sæcula). i. ante oīa sæcula. Amen.

Carmen

¶ Carmen est sapphicum mixtum adonico. Canitur
in festo Angelorum, quorum auxilium petit.

Christe sanctorū decus Angelorū,
Rector humani generis, & autor,
Nobis æternum tribue benignus
Scandere cœlum.

ctor humani generis, & author: tu benignus tribue nobis scandere) id est ascen-
dere(cœlum) id est regnum æternum.

Angelum pacis Michaëlem ad istam
Cœlitus mittas rogitamus aulam:
Nobis vt crebrò veniente crescant
Prospera cuncta.

briël mittitur: vt Mariæ & Zachariæ. Ad medelam Raphael mittitur: vt Thio-
biæ. ad hoc ergo mittat(vt cuncta prospera crescāt) veniente Michaele archan-
gelo à deo(crebrò).i. frequēter.

Angelus fortis Gabriel, vt hostem
Pellat antiquum, volitet ab alto,
Sæpius templum veniens ad istud
Visere nostrum.

Gabriel interpretat fortis an-
gelus id est fortitudo Dei: per
quod intelligitur, & fortis fuit
& potens ad defendendum for-
titudinem Diaboli, per virtu-
tem sanctæ Crucis: & (Gabriel fortis angelus, volitet).i. volet (ab alto).i. cœlo
(vt pellat antiquū hostē).i. diabolu: Gabriel dico(venies sæpius ad istud nrm
tēplū visere).i. ad istā nrām aiām siue ecclesiā assidue visitādū, cōdolēs miseriis
peccatorum/

Angelum nobis medicum salutis
Mitte de cœlis Raphaëlem, vt oēs
Sanet ægrotos: pariterq; nostros
Dirigat actus.

¶ Rogitamus mitte cœlitus).i.
dirigas(ad istam aulā).i. eccle-
siam(Michaëlem angelū pacis)
qui nos placet Deo. Quoties
magna nuntiant à Deo, Micha-
el mittitur: qñ verò maiora, Ga-
briël mittitur: vt Mariæ & Zachariæ. Ad medelam Raphael mittitur: vt Thio-
biæ. ad hoc ergo mittat(vt cuncta prospera crescāt) veniente Michaele archan-
gelo à deo(crebrò).i. frequēter.

¶ Gabriel interpretat fortis an-
gelus id est fortitudo Dei: per
quod intelligitur, & fortis fuit
& potens ad defendendum for-
titudinem Diaboli, per virtu-
tem sanctæ Crucis: & (Gabriel fortis angelus, volitet).i. volet (ab alto).i. cœlo
(vt pellat antiquū hostē).i. diabolu: Gabriel dico(venies sæpius ad istud nrm
tēplū visere).i. ad istā nrām aiām siue ecclesiā assidue visitādū, cōdolēs miseriis
peccatorum/

¶ Rogitamus mitte nobis ange-
lum. s. Raphaëlem: medicum sa-
lutis nostræ. Raphaël interpre-
tatur medicina Dei, & signifi-
cat Christū, qui tulit nobis de
cœlis medicinam, cuius gratia
mundati sumus ab omni pecca-
to: & liberati ab hoste antiquo (vt sanet).i. curet(nos omnes ægrotos), scilicet
in mente (& dirigat actus nostros) id est nostras operationes prauas ad bonam
operationem.

Hinc Dei nostri genitrix Maria,
Totus & nobis chorus angelorum
Semper assistat: simul & beata
Concio tota.

¶ Et quia facimus inuocatio-
nem angelorum (Maria geni-
trix Dei nostri: & totus chorus
angelorum assistat semper) id
est omni tempore(nobis) scili-
cet omnibus(& tota cōcio bea-
ta) id est exercitus angelorū, nobis assistat simul: vt isti intercedāt pro nobis.

¶ Beata

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Beata deitas. .i. patris (ac nati) .i. filij: & spūs sancti (præstet) .i. tribuat nobis pariter (hoc) .i. quod prædictū est (gloria cuius spiritus reboat) .i. personat (omni mundo) .i. in omnibus populis christianis. Amen.

Præstet hoc nobis deitas bñæ Patris, ac nati, pariterq; sancti Spūs, cuius reboat in omni Gloria mundo. Amen.

Carmen est dimetrum iambicum cacometrum. Canitur in festo omnium sanctorum: quorum omnium intercessionem pro nobis implorat.

¶ Hic facit inuocationem ad omnes ordines angelorum, & deprecatur eos, vt ipsa adsint nobis: & à nobis omnia vitia repellat: & nos purificatos corde & opere ad cœlestia regna perducant.

¶ O Christe redemptor omnium) scilicet fidelium (conserua tuos famulos) qui tibi famulantur: tu dico (placatus sanctis precibus beatæ Mariæ virginis &c.

¶ O beata agmina cœlestiū spiritū) scilicet angelorum (pellite quoq;) id est similiter (præterita mala) id est vitia, præsentia, & futura à nobis.

¶ Vates) id est o vos propheta (æterni iudicis) .i. Christi (o apostoli Dñi, exposcimus) .i. deprecamur suppliciter saluari vestris precibus.

¶ O martyres Dei inclyti) .i. nobiles & electi (& confessores lucidi) id est casti, ferte nos in cœlestibus regnis vestris orationibus.

¶ Chorus sanctarum virginum, & omnium monachorum, facite nos Christi confortes) .i. participes cœlestis regni cum omnibus sanctis.

¶ Auferte) .i. remouete (gentē perfidā) id est infidelem de finibus credentiū: & ad quid: (vt persoluamus alacriter) id est iocose, Christo laudes debitas.

¶ Gloria) id est laus sit (ingenito patri, eiusq; vnigenito) id est filio Iesu Chro (vnā) .i. pariter (cum sancto spiritu, in sempiterna sæcula. Amen.

Christe redēptor omnium,
Conserua tuos famulos,
Beatæ semper virginis
Placatus semper precibus.

Beata quoq; agmina
Cœlestium spirituum,
Præterita, præsentia,
Futura mala pellite.

Vates æterni iudicis,
Apostoliq; Domini,
Suppliciter exposcimus,
Saluari vestris precibus.

Martyres Dei inclyti,
Confessoresq; lucidi,
Vestris orationibus
Nos ferte in cœlestibus.

Chorus sanctarum virginum,
Monachorumq; omnium,
Simul cū sanctis omnibus,
Confortes Christi facite.

Gentem auferte perfidam
Credientium de finibus:
Vt christo laudes debitas
Persoluamus alacriter.

Gloria patri ingenito,
Eiusq; vnigenito,
Vnā cum sancto spiritu
In sempiterna sæcula. Amen.

DE SANCTO MARTINO. FO. XLVII.

Iesu Saluator sæculi
Redemptis ope subueni:
Et pia Dei genitrix
Salutem posce miseris.

¶ Hymnus iste continuatur superiori: sic dixi, O Christe conserua tuos famulos: & bene debes, quia redemisti nos. (O Iesu Saluator sæculi subueni) id est succurre (redemptis ope) scilicet tuo auxilio (& ô pia Dei genitrix, posce) id est impetra (salutē) scilicet animarum (miseris) scilicet nobis peccatoribus.

Cœtus omnes angelici,
Patriarcharum cunei,
Et Prophetarum merita,
Nobis precentur veniam.

¶ Omnes angelici cœtus) id est angelorū societas seu exercitus (cunei) id est chori siue sedentium ordines patriarcharum (& merita prophetarum precentur) id est postulent vel impetrent (nobis veniam) id est indulgentiam peccatorum.

Baptista Christi præuius,
Et clauiger æthereus,
Cum cæteris apostolis,
Nos soluât nexu criminis.

¶ Baptista Ioānes præuius) id est præcursor Christi (& clauiger) id est Petrus (æthereus) id est cœlestis: cum cæteris apostolis (soluant nos nexu criminis) id est à vinculis peccatorum.

Chorus sacratus martyrum:
Confessio sacerdotum:
Et virginalis castitas:
Nos à peccatis abluant.

¶ Sacratus chorus) id est sacer cœtus martyrum: & (confessio sacerdotum) id est iustorum (& castitas virginalis) id est virginum (abluant nos à peccatis).

Electorum suffragia,
Omnesq; ciues cœlici
Annuât votis supplicum,
Et vitæ poscant præmium.

¶ Suffragia) id est patrocinia electorum vel monachorum (& omnes cœlici) id est cœli ciues, angeli (annuant) id est faueāt (votis) id est precibus (supplicum) id est humiliū, vt (poscant) id est impetrent (præmium vitæ) æternæ scilicet.

Laus, honor, virtus, gloria,
Deo patri & filio,
Sancto simul paraclêto
In sempiterna sæcl'a. Amē.

¶ Laus, honor, virtus, & gloria, supple sit, Deo patri, & filio, simul sancto paraclêto, in sempiterna sæcula. Amen.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur in festo diui Martini: cuius laudes autor prosequitur.

Rex Christe, Martini decus:
Hic laus tua, tu illius:
Tu nos in hunc te colere:
Quin ipsum in te tribue.

¶ Autor cōmēdat, & laudat Deū de cōuersione & habitu beati Martini: quia hic p̄au per & modic⁹, cœlū diues ingreditur: quia per cōstātiā fidei & cōfessionē Trinitatis meruit fieri suscitator triū mortuorū, quorū aīa detinebātur clausa ī inferno. Rogat

itaq; dñm, vt sicut per confessionē sanctę Trinitatis tres mortuos suscitauit ab infer

EXPOSITIO HYMNORVM.

inferno: ita suscitet nos à peccato: & sicut induit pauperem parte sua chlamydis: sic nos induat iustitiã. O chre rex æternæ, decus). i. honor Martini(hic). i. Martinus est tua laus: tu es salus illius Martini: tu tribue nos colere te(in huc). f. Martinum(quin). i. insuper(tribue nobis ipsum Martinum colere in te). f. Christo.

¶ Tu qui das, q̄ Martinus gemma exiens presulū). i. episcoporum & sacerdotū(fulget) id est splēdet(per cardines). i. per angulos(orbis). i. per quatuor partes mūdi(da). i. cōcedere, vt Martians(soluat per ingēs meritum) nos. f. (quos graues culpæ). i. criminalia peccata(premunt). i. detinent.

¶ En). i. ecce(hic). f. Martinus(pauper) in diuitiis(& modic⁹). f. in persona corporis(diues) in virtutib⁹, exeūdo de mūdo ingreditur cœlū(cohortes). i. exercit⁹ cœli obuiāt ei(linguae). f. omēs(tribus). f. Israel. i. Iudæi(gētes). i. gentiles(ouāt). i. applaudunt.

¶ Ut) pro sicut(vita) illius, sic(transitus). i. obit⁹ ei⁹(fulget). i. respēdet(cœlis). i. in cœlo(& aruo). i. in terra seu in mūdo: trāsitus dico splēdidus, & ideo, quia fulget(piū est gaudere cunctis). f. hoīb⁹: & (hic dies). i. hoc festum(sit salus cunctis). i. oīb⁹.

¶ Sit gloria Trinitati). f. p̄i, & filio, & sp̄i sancto(vt) pro sicut(Martinus cōfessus est). f. fide & opere(sidē cui⁹). f. Martini(& ipse) scilicet Deus(roboret in nos). i. in nobis.

¶ In hoc hymno cōmēdat autor beatū Martinū per constātiā fidei eius, quā habuit in suscitatione triū mortuorū(O Martine par apl'is). i. æqualis in triū mortuorū suscitatione: quia tres mortuos suscitauit, vt apl'i: & quia globus igneus. i. spiritus sanctus descendit super eū (tu foue). i. resuscita à peccato colētes tuū festū (qui vis viuere, aut mori discipulis). i. ad vtilitatē discipulorū: quia nec mori timuit: nec viuere recusauit. Vnde & ipse effundēs orationē apud dñm, ait, O Dñe si adhuc populo tuo sum necessarius, nō recuso laborem: fiat volūtas tua, & quia nec viuere, nec mori recusasti: ideo(respice nos) vt tuis meritis & precib⁹ mūdo corde & casto corpore existētes, aulam cœli ingredi meamur: sicut fecisti in tempore tuo p̄latos eccl'ie famulos.

¶ O Martine fac). i. effice(nunc). i. in hoc p̄senti tēpore. f. nos esse iustos(qd' gesseras). i. feceras olim p̄dicādo(clarifica). i. illumina(nūc p̄sules). f. eccl'ie. i. p̄latos(auge decus eccl'ie: elide). i. frāge, vel reprimē(fraudes sathanæ). i. diaboli aduersarij.

Qui das per orbis cardines,
Quod gēma fulget presulū:
Da quos p̄mūt culpę graues
Soluat per ingens meritum.

En pauper hic & modicus
Cœlum diues ingreditur:
Cœli cohortes obuiant,
Lingue, tribus, gentes ouāt.

Vt vita, fulget transitus,
Cœlis & aruo splendidus:
Gaudere cunctis pium est:
Cunctis salus sit hic dies.

Sit Trinitati gloria,
Martinus vt confessus est:
Cuius fidem per opera
In nos & ipse roboret.

Martine par apostolis
Festum colētes tu foue:
Qui viuere discipulis
Vis, aut mori, nos respice.

Fac nūc, quod olim gesseras,
Nunc p̄sules clarifica:
Auge decus ecclesie:
Fraudes elide Sathanę.

Qui ter

Qui ter chaos euisceras,
Mersos reatu suscita:
Diuiseras vt chlamydem,
Nos indue iustitiam.

¶ Tu qui euisceras) pro euiscerasti. i. euacuasti (chaos) id est infernum (ter) id est tres mortuos suscitasti. Tu qui ter intrasti infernum, resuscitando tres mortuos (suscita nos mersos) id est mortuos (reatu) id est culpa per peccatū primi parentis. f. Adā, & propria culpa (vt) pro sicut (diuiseras chlamydē) pauperi. s. sic indue nos iustitiam.

Vt specialis gratiæ
Quondam recordēris tuæ:
Monastico nunc ordini
Iam penē lapsō subueni.

¶ O Martine subueni) i. succurre (monastico ordini) id est ordini monachorum (iam lapsō) id est relapsō in peccatis (penē) id est ferē: & ad quid: vt (recorderis quondam tuæ specialis gratiæ.

est ferē: & ad quid: vt (recorderis quondam tuæ specialis gratiæ.

¶ Carmen est dimetrum iambicum cacometrum. Canitur in festis Apostolorum: quorum potestatem à Christo traditam narrat.

EXultet cœlū laudibus:
Resultet terra gaudijs:
Apostolorum gloria
Sacra canant solennia.

¶ In hoc hymno facit autor inuocationem ad apostolos, vt ipsi pro nobis deprecētur: & suis precibus à nobis vitia repellant: vt Deus, veniētes ad iudiciū, nē pro reatu nos puniat: sed repletos æternis gaudijs faciat. Et nota, q̄ dies iudicij non dicētur ideo q̄ tūc nota tanquam in die. (cœlum) id est cœlestis curia (exultet) id est gaudent laudibus (terra) id est terreni, scilicet homines (resultet gaudijs) homines dico (canant) id est laudent (sacra solennia) id est gloria apostolorum.

erit dies: sed quia apparebunt omnia nota tanquam in die. (cœlum) id est cœlestis curia (exultet) id est gaudent laudibus (terra) id est terreni, scilicet homines (resultet gaudijs) homines dico (canant) id est laudent (sacra solennia) id est gloria apostolorum.

Vos sæcli iusti iudices,
Et vera mundi lumina,
Votis precamur cordium,
Audite preces supplicum.

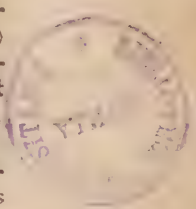
¶ Vos) scilicet apostoli (iusti iudices sæcli) id est sæculi (& vera lumina mundi) quia totus mundus illuminatur prædicatione (precamur vos votis cordium) id est precibus cordis (audite preces supplicum) id est humilium.

Qui cœlum verbo clauditis,
Serasq; eius soluitis,
Nos à peccatis omnibus
Soluite iussu, quæsumus.

¶ Qui clauditis) scilicet peccatoribus (cœlum verbo) i. sermone (& soluitis) s. bonis (seras) id est clausuræ eius (quæsumus) id est precamur vos (soluite) i. absoluite nos à peccatis omnibus (iussu) id est præcepto.

Quorum præcepto subditur
Salus, & languor omnium:
Sanate ægros moribus,
Nos reddentes virtutibus.

¶ Præcepto quorum) scilicet apostolorum (salus) id est sanitas (& languor) id est infirmitas omnium hominum (subditur) id est subiicitur (sanate ægros) id est peccatores (moribus) id est à prauis cogitationibus & voluntate mala peccandi (reddentes)

EXPOSITIO HYMNORVM.

reddentes nos virtutibus) id est operatio-
nibus virtuosis.

¶ Et rogamus vos, vt cum Christus iudex
aduenerit in fine sæculi: faciat nos esse cõ-
potes sempiternis gaudiis.

Vt cum iudex aduenerit
Christus in fine sæculi,
Nos sempiternis gaudiis
Faciatis esse compotes.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum, Canitur in
festis Apostolorum, quorum laudes enumerat.

¶ Hymn⁹ iste cõtinuatur superiori. f. Exul-
tet cœlũ laudibus. Nos canentes debitas lau-
des Ch̃so in honorẽ apostolorũ (canamus
lætis mētibus). i. iucũdis (gloria). i. ad glo-
riam apostolorũ (æterna munera). i. dona
Christi, quæ sua pietate nobis largitus est.

¶ Isti sunt principes ecclesiarũ: isti sunt triũ
phales duces belli. i. triumphantes. Isti
(sunt milites cœlestis aulæ) id est palatij: &
sunt (vera mundi lumina) quia prædicatio
ne illorum illuminatus est mundus.

¶ Fides deuota sanctorum). i. obediens (in
uicta spes credentium: perfecta Christi cha-
ritas) id est amor (triumphat) id est superat
(principem mundi) id est diabolum. Vnde,
venit princeps mundi huius, & in me non
habet quicquam.

¶ Paterna gloria exultat in his). f. aposto-
lis (voluntas spiritus sancti) exultat in his
(filius exultat in his) quid dicam per singu-
la: (cœlum repletur gaudiis) id est exulta-
tionibus.

¶ O redẽptor quæsumuste nunc). i. in præ-
senti (vt iungas precãtes seruulos cõsortio
ipsorũ). f. apostolorũ (in sempiterna sæcu-
la). i. in æternum & in sæcula seculorum.

A Eterna Christi munera,
Apostolorum gloria,
Laudes canentes debitas,
Lætis canamus mentibus.

Ecclesiarum principes,
Mundi triumphales duces,
Cœlestis aulæ milites,
Et vera mundi lumina.

Deuota sanctorum fides,
Inuicta spes credentium,
Perfecta Christi charitas,
Mũdi triumphat principẽ.

In his paterna gloria,
In his voluntas spiritus,
Exultat in his filius:
Cœlum repletur gaudiis.

Te nunc redẽptor quæsum⁹,
Vt ipsorum consortio
Iungas precantes seruulos
In sempiterna sæcula . amen.

¶ Carmen est asclepiadeum mixtum glyconico. Cani-
tur in festis plurimorũ martyrum.

In hoc hymno laudat author Deum in
cõmemoratione sanctorum martyrum,
quia mundum cũ põpis suis, & cũ vitijs
& concupiscentijs suis dimiserunt, &
spreuerunt. Vnde in terris laudatur & in
cœlis honoratur. Intendit itaq; rogare

Sãctorũ meritis inclyta gaudia
Spãgamus socij gestaq; fortia:
Nã gliscit animus, pmere cãtib⁹
Victorum genus optimum.

Deum

Deum, vt nos suos famulos iungat consortio sanctorum martyru. O socij pan- gamus) id est cantemus (incluta gaudia) id est præclara, meritis sanctorum (& fortia gesta). .scorum (nam animus gliscit) id est cupit, vel gaudet (promere) .i. laudare cum cantibus (optimum genus victoriam) id est martirum.

Hi sunt quos retinens mundus inhorruit: (quos mundus retinens) .i. dū viuerēt ī mūdo (inhorruit) .i. odio habuit (nam ipsi) .f. martyres (spreuer penitus) .i. omnino odio habuerunt

Ipsū, nam sterili flore per aridū Spreuere penitus, teq; sequuti sunt Rex Christe bone cœlitūs.

(ipsum) .f. mundū (per aridū) .i. valde siccū (flore sterili) .i. non fructuoso (& secuti sunt te cœlitūs) .i. diuinitus: o (Christe bone rex) .i. qui cœlū, terrāq; regis.

Hi pro te furias atq; ferocia Calcârunt omnia, sæuaq; verbera: Cessit his, lacerans fortiter vngula, Nec carpsit penetralia.

(Hi) .f. martyres (calcârunt) .i. sustinuerūt, passi sunt & vicerūt pro te (furias) .i. n- fidias infidelium (& sæua verbera) .i. crudelia vel sæua .i. iniuste illata, & (vngula) .i. quoddam genus tormēti (cessit) .i. locū dedit his martyribus (lacerās) .i. puniēs (fortiter) .i. vltra quæuis tormenta (nec) pro non, sed & non (carpsit penetralia) scilicet martyru vel apostolorū .i. nō fuerunt fracta vel diuisa eorum viscera, & hoc virtute Dei: q̄a virtus Dei erat in eis, vel (non carpsit penetralia) .i. intima eorū, & nō potuerunt tormentorū gūib^o a pposito sancto retrahi. **¶ N A N T O.** Calcârunt oīa, lege tu calcârunt hoīm, tum ex ratione versus, tum ex veterum librorū scripture. Et expone sic: Hi martyres calcârunt) .i. sub calibus habuerunt, despiciatq; sunt & spreuerunt (furias) .i. furores (atq; ferocia) .i. fortia, siue furibunda (& sæua verbera) id est immania ac crudelia flagra (hominum) scilicet Regum minantium illis, Præsidum illos iudicantium, Carnificumque diuersa tormentorū genera in eos exercentium. Quæ omnia (pro te) id est propter legem tuam, libentissimè & absque vllō mortis timore sustulerunt.

Cæduntur gladiis more bidentium: Non murmur resonat, nō querimonia: Sed corde tacito mens benè conscia Conseruat patientiam.

(Ipsi cædūtur) .i. iugulan- tur (gladiis) .f. crudelibus (more bidentiu) .i. cōsuetu- dine ovium (murmur eorū non resonat: non querimo- nia) .i. lamētatio non audīt (sed mēs benè conscia) .i. bo- ni meriti (cōseruat patientiā tacito corde) quia fortes; patientes, & firmi erant pro fide Christi in bello.

Quæ vox, quæ poterit lingua retexere, Quæ tu martyribus munera præparas? Rubri nam fluido sanguine, laureis Ditantur benè fulgidis.

(Et quia omnia hæc pro Christi nomine patiebantur, igitur q̄ vox & q̄ lingua poterit retexere) id est dicere: vel explicare (munera) .i. dona (quæ tu martyribus præparas: nam ipsi rubri) .i. rubei (fluido) .i. fluente sanguine

*Autus gelij liō .16
notat hie. cap. 6.
nōstræ quæ dicit biden-
tes, quid sint &
quomōdo capiunt
ita vtriusq; apparet.*

EXPOSITIO HYMNORVM.

sanguine (ditantur). i. coronantur (laureis) id est coronis (bene fulgidis.

¶ O summa Deitas nos sup-

plices) id est humiles (posci-
mus) id est rogamus te (vt
abluas) id est deleas (culpas
nostras) id est peccata no-
stra (& subtrahas noxia) id
est ipsa peccata nobis: &

(des pacem famulis) tuis (quoq;) id est similiter (nos) omnes scilicet (demus glo-
riam tibi) id est ad honorem tuum, per cuncta sæcula. Amen.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur
in festo martyrum.

¶ Materia huius hymni est inuocare

Regem martyrum, vt dirigat ad nos au-
res suæ clementiæ: & quod delinqui-
mus propter merita sanctorum, in quo-
rum cõmemoratione præsens hymnus
cantatur, parcere vel ignoscere dignetur. O gloriose Rex martyrum, corona)

i. brauium & merces confitentium nomen tuum (qui perducis respuentes ter-
rena, ad cælestia regna. ANTO. Qui respuentes terrena, imò terrea: nam
aliàs non staret versus, vt superius in proæmio operis huius videre licet.

¶ Tu appone aurem tuam benignam
protinus) id est statim (nostris voci-
bus) & (ignosce quod delinquim⁹ qui
pangimus sacra trophæa) id est victo-
rias martyrum.

¶ Tu vincis scitiam tyrannorum in
martyribus parcendo confessoribus)
quia non vis, vt per martyrium finiât
vitam suam (tu vince) id est destrue
(nostra crimina) id est mala & peccata
nostra (donando nobis indulgentiã)
quia tu non vis mortem peccatoris.

¶ Carmen est, quale illud, Primo dierum. Canitur
in festo vnus martyris: cuius laudem narrat.

¶ O Deus tu fors) id est pars (tuor-
um militum) id est hereditas: vn-
de Dauid, Dominus pars heredi-
tis meæ (& corda, & præmium)
quia tu secundum meritum tri-
buis mercedem (absolue nos nexu

Deus tuorum militum
Sors, & corona, præmium:
Laudes canentes martyris
Absolue nexu criminis.

Hic nem.

criminis) id est laqueo peccatorum: nos dico (canentes laudes martyris) scilicet huius: cuius hodie festum celebratur.

Hic nempe mundi gaudia,
Et blandimenta noxia,
Caduca ritè deputans,
Peruenit ad coelestia.

Pœnas cucurrit fortiter,
Et sustulit viriliter:
Pro te effundens sanguinem,
Aeterna dona possidet.

Ob hoc precatu supplices
Te poscimus piissime,
In hoc triumpho martyris
Dimitte noxam seruilis.

Martyr Dei, qui vnicum
Patris sequendo filium,
Victis triumphans hostibus,
Victor fruens coelestibus:

Tui precatus munere
Nostrum reatum dilue:
Arcens mali contagium,
Vitæ remouens tædium.

tatem, frigus: scilicet donando nobis temporalia necessaria in hoc mundo.

Soluta sunt iam vincula
Tui sacrati corporis:
Nos solue vinclis sæculi
Amore filij Dei.

¶ Hic martyr deputans) id est iudicans vel estimans (ritè). i. rectè (gaudia mundi, & blandimenta noxia & caduca) supple esse (peruenit nèpe) id est certè, ad coelestia regna.

¶ Et ipse fortiter) id est constans fortissimo (pœnas) id est tormèta huius mundi (cucurrit) id est festinanter trāsuit (& sustulit) id est sustinuit illas pœnas viriliter, effundens sanguinem suum, & ideò possidet aeterna dona.

¶ Ob hoc) id est propter hoc: quia sanguinem fudit: o piissime pater (nos supplices poscimus te) id est precamur te (precatu) id est precibus humilibus (in hoc triumpho) id est in hac victoria martyris (dimitte noxam) id est culpam seruilis.

¶ Materia huius hymni est, vt relictis delectationibus & vanitatibus huius sæculi bona opera exercendo Deum consequamur. (O martyr Dei) qui fuisti victor victis hostibus, tu dico triumphans sequendo vnicum filium patris, es modò fruens coelestibus bonis.

¶ Et quia tātis bonis fruens dilue) id est extingue (reatum) id est peccatum nostrum: tu dico (arcens contagium mali) id est diaboli (remouens tædium vitæ). s. famem, sitim, nuditatem.

¶ Et quia vincula tui sacrati corporis sunt iam soluta à nexib⁹ hui⁹ sæculi dissoluti, & es cum Christo: sic & solue nos à vinclis sæculi) id est absolue nos à peccatis nr̄is, tuis precibus, & hoc amore filij Dei.

¶ Carmen est, quale illud, Nocte surgentes.
Canitur in festo Confessorum.

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Materia huius hymni est, q̄ totis viribus Deum super oia laudare debemus. Intēdit etiā author in hoc hymno tractare de ascensione illius confesso-

ris, in cuius memoria præfens hymnus totis laudibus celebratur. Iste confessor Domini sacratus à Domino (latus). i. exultās (meruit hodie). i. in hac die (scandere). i. ascendere (secreta cœli). i. ad cœlos (festa cuius). f. sancti (plebs) deuota. f. celebrat per totum orbem. ¶ ANTO. Hoc die latus legit, pro quo legēbatur, hodie latus: vt sit trochæus in primo loco, & non pyrrhichius si hodie legatur. Legit etiā sacrata & non secreta.

¶ Qui, f. cōfessor (fuit pius). i. sanctus & misericors: imò erga Deū religiosus, & præceptorum suorū obseruantissimus (prudēs). i. puidēs & sapiens circa diaboli, mūdi, atq; carnis

irritamēta (humilis). i. non superbus, cui animæ facilitas erat omnis expers iracundiæ (pudicus). f. in verbis (sobrius) in cibis (castus). f. in corpore & in anima (& quietus). i. trāquillus (dum). i. donec (vegetauit). i. nutriuit (artus). i. membra corporis eius (præfens vita) id est quando erat in hoc sæculo.

¶ Ad sacrū tumulū cuius). f. confessoris (membra languentum). i. egrotatium (restitutum modo). i. in præfenti (sanitati). i. saluti (frequētatione) id est cum frequētatione (quolibet morbo) id est à quacūq; infirmitate illa membra fuerint grauata.

¶ Vnde nunc noster chorus). i. nostrorū fratrū (canit hunc hymnum in honore ipsius). f. confessoris (libenter). i. voluntariē: & ad quid canimus? (vt iuuemur piis meritis). i. patrociniis & orationibus eius (per

¶ Sit laus) id est gloria (decus). i. honor (atq; virtus) scilicet semper erit illi Deo (qui residens supra cacumen) id est supra altitudinem cœli (trinus) in personis (& vnus) in essentia (gubernat machinam) id est fabricam totius mundi.

Iste confessor Domini sacratus,
Festa plebs cuius celebrat per orbem,
Hodie latus meruit secreta
Scandere cœli.

Qui pius, prudens, humilis, pudicus,
Sobrius, castus fuit & quietus:
Vita dum præfens vegetauit eius
Corporis artus.

Ad sacrum cuius tumulum frequenter
Membra languentum, modò sanitati
(Quolibet morbo fuerint grauata)
Restituuntur.

Vnde nunc noster chorus in honore
Ipsius hymnum canit hunc libenter:
Vt piis eius nœritis iuuemur
Omne per æuum.

Sit laus illi, decus, atq; virtus,
Qui supra cœli residens cacumen,
Totius mundi machinam gubernat
Trinus & vnus. Amen.

¶ Carmen est quale illud, Primo dierum. Canitur
in festo virginum: in quarum laude versatur.

Iesu corona virginum,
 Quem mater illa concepit,
 Quæ sola virgo parturit,
 Hæc vota clemens accipe.

Maria (quæ sola). s. mater inter alias virgo parturit: tu clemens (accipe). i. suscipe (hæc vota nra). i. has preces. **3. ANTO.** Quem mater illa concepit, sic legendum præcipit, non cõcepit: & est præsens pro præterito, ex ratione carminis: quod non recipit spondeum vel trochæum in quarto loco.

Qui pascis inter lilia,
 Septus choreis virginum,
 Sponsus decorans gloria,
 Sponsifq; reddens præmia.

¶ Tu qui pascis. i. lætaris (inter lilia). i. bona opera (septus) id est circumdatus (choreis) id est ordinibus virginum: & es (decorans) id est coronans (sponsus gloria, & reddens sponsis præmia.

Quocunq; pergis, virgines
 Sequuntur, atq; laudibus
 Post te canentes cursitant,
 Hymnosq; dulces psonant.

¶ Quocunq; (id est ad quemcunq; locum) pergis: illæ virgines sequuntur te: atque canentes cursitant) id est currunt (post te laudibus: que) pro & (personant) id est valde sonant illæ virgines (dulces hymnos). i. laudes.

Te deprecamur, largiùs
 Nostris adauge sensibus,
 Nescire prorsus omnia
 Corruptionis vulnera.

¶ Et quia virgines personant tibi laudes (deprecamur te adauge largiùs) id est augmẽta amplius nostris sensibus: & (da prorsus) id est omnino nobis omnibus nescire vulnera corruptionis.

¶ Carmen est, quale illud, Nocte surgentes. Canitur sicut superius in festis sanctarum virginum.

Virginis proles, opifexq; matris,
 Virgo quæ gestit, pepitq; virgo,
 Virginis festu canim' trophæu:
 Accipe votum.

¶ Materia huius hymni est canere deo laudes: & sequi vestigia eius. Commemoratio sctarum virginum agitur in isto hymno (O proles). i. o fili Mariæ virginis, & o (opifex) i. creator matris, quem sctæ (virgo)

.s. Maria (gestit). i. portauit (v' go). s. Maria (pepit). i. parturit (nos canim' festu virginis, trophæu). i. victoriã, & ideo (accipe). i. suscipe (votu). i. preces nostras.

Hæc tua virgo duplici beata
 Sorte, duin gestit fragilẽ domare
 Corporis sexũ, domuit cruentũ
 Corpore sæclum.

¶ Hæc tua virgo est beata duplici sorte). s. castitate, virginitate, & martyrio (dum gestit). i. desideravit (domare). i. macerare (fragilem sexum). i. foemineum: quia sexus fragilis est, & illa (domuit). i. deuicit (cruentum). i. sanguinolentũ vel crudelem (sæclum). i. diabolum (corpore.

G iij. Vnde

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Vnde quia domuit fragilem sexū .i. corpus suū (nec) p & non fuit (pauescens). .i. timens mortem (nec seua gna pœnarū: nec fuit amica mortis) .i. diaboli vel peccati, & ideo (sanguine fuso). .i. consuminato martyrio: ipsa virgo (meruit scandere). .i. ascendere (secreti cœli). .i. ad cœlos. **¶ ANTO.** Secreta scandere cœli, castigata sacrata, vt stet versus. Secreta enim primū producit: essetque spōdæus in quarta sede: cum debeat esse in quarto loco trochæus.

¶ Et quia meruit scandere cælum, ò **Huius obtentu deus alme nostris**
 alme deus (parce iam culpīs). .i. peccatis (obtentu). .i. proce vel oratione
 hui⁹ virginis vitia remittēs (quò) pro
 vt (nos puri). .i. casti (resonemus al-
 mū hymnū). .i. canticū. .i. cātemus san-
 ctam laudem (tibi). .i. ad honorem tuum: Gloria tibi domine qui natus.

¶ Carmen est cacometrum, quale illud, **Lustra sex. Ca**
nitur in dedicatione ecclesiæ.

¶ In hac cōmemoratiōe cœlestis Hierl'm autor laudat deū, q hoc sacro tēplo in fundit iugiter suam benedictiōnē: quapropter rogare deū debemus vt in hoc templo sancto suo omnes promereamur acquirere æterna bona, & adepta cum suis sanctis perēniter possidere.
 ¶ Hierusalem beata vrbs). .i. ciuitas cœlestis cōstituta vel constructa de aiabus sctōrum: qui sunt viui lapides (est dicta). .i. interpretata (visio pacis: quæ) hierl'm (cōstruitur in cœlis ex viuis lapidibus). .i. sanctis animabus: illa dico vrbs beata hierusalē (coornata). .i. angelis (vt sponsata). .i. sponsa (comite). .i. sponso: id est sicut mulier ornata est viro .i. sponso: ita ecclesia Christo.

¶ Ista noua sponsa). .i. sctā ecclesia (ueniens è cælo). .i. xpō: ista dico (preparata nuptiali). .i. ginali (thalamo). .i. lecto vel lauacro baptismatis (vt) pro sicut (sponsata copuletur). .i. coniungatur (Dño: plateæ). .i. vie. .i. perfecti ambulantes in viis Dñi (& muri). .i. prædicatores illius sponsæ sunt (ex auro purissimo). .i. ex splēdore sctōrum, q splēdidū efficiunt vt aurū purissimum.

¶ Lapidēs. .i. sancti martyres (expoliti). .i. aptati ad ædificandū (tunfionibus). .i. pcosionibus: & afflicti (pressuris). .i. tribulationibus. Sicut lapides in muro sunt ædificati: ita anime sctōrum sunt ordinate in paradiso (q;) pro & (aptant). .i. ordinant: vel disponunt suis locis (per manus artificis). .i. p manus filij Dei: lapides dico (permāfuri sacris ædificijs). .i. cœlestibus ædificijs.

DE DEDICATIONE ECCLE. Fo. LII.

Porte nitēt margaritis adytis patētibus, ¶ Porta .i. illi⁹ tēpli (nitēt) .i. splēdēt (margaritis) .i. virtutibus (adytis) .i. liminib⁹ vel introitu (patētibus) .i. aptis (ois)

¶ Oīs, q⁹ p⁹ Chri noīe in hoc mūdo p⁹mit. .i. Chriānus (q⁹ Chri nomine p⁹mit) .i. cruciat (in hoc mūdo) .i. in hoc sēculo (introducūt illuc) .i. i cōlestē hier⁹l⁹m (virtute meritorū) .i. in bonorū operū suorū.

Angularis fundamētū lapis Chrs missus est, ¶ Chrs dī lapis āgularis, qui a Iudais fuit reprobatus. Vnde David, Lapidē quē reprobauerūt adificātes &c. Tū duos ppl⁹os in vnū cōiūxit. .i. Iudaicū & gentilē (qui) .i. Chrs filius perduxit nos ad eter⁹nā b⁹titudinē (sū⁹ni regis) .i. Dei pris: Chrs fundamētū totū eccl⁹ię (missus ē) a pre: vel fact⁹ ē lapis āgularis (q⁹ lapis nectū) .i. cōiūgīf (cōpage) .i. cōiūctiōe parietis (i vtroq⁹) .i. i duob⁹ ppl⁹is. .i. i Iudaico & gētili (quē) .i. Chriān (Sion suscepit) Sctā Sion interpretat eccl⁹a vel speculatio (in quo) .i. Chriſto. vel eccl⁹ia (credēs) .i. Chriſtian⁹, q⁹ credit (p⁹manet) firmiter. stat. .i. in fide sctē eccl⁹ię.

Quē sctā Sio suscepit: in q⁹ credēs p⁹manet. quē reprobauerūt adificātes &c. Tū duos ppl⁹os in vnū cōiūxit. .i. Iudaicū & gentilē (qui) .i. Chrs filius perduxit nos ad eter⁹nā b⁹titudinē (sū⁹ni regis) .i. Dei pris: Chrs fundamētū totū eccl⁹ię (missus ē) a pre: vel fact⁹ ē lapis āgularis (q⁹ lapis nectū) .i. cōiūgīf (cōpage) .i. cōiūctiōe parietis (i vtroq⁹) .i. i duob⁹ ppl⁹is. .i. i Iudaico & gētili (quē) .i. Chriān (Sion suscepit) Sctā Sion interpretat eccl⁹a vel speculatio (in quo) .i. Chriſto. vel eccl⁹ia (credēs) .i. Chriſtian⁹, q⁹ credit (p⁹manet) firmiter. stat. .i. in fide sctē eccl⁹ię.

Omnis illa Deo sacra & dilecta ciuitas, ¶ Ois illa ciuitas. .i. eccl⁹ia mīlitās (Deo) .i. ad honorē Dei (ē sacra) .i. sacrata (& dilecta) .i. amata a Deo (& plena modulāta) .i. cātu, vel (canore iubilo) .i. duplici exultatiōe. Iubil⁹ est gaudiū illd⁹ qd⁹ est interi⁹ in hoīe, qd⁹ oīno nō pōt referri, nec oīno tacef⁹ prae animi exultatiōe: & sctā eccl⁹ia (p⁹dicat tēnū Deū) .i. in personis (quoq⁹) pro & vnū in substātia vel essentia (cū fauore) .i. cū prece.

Trinū Deū vnū q⁹ cū fauore p⁹dicat. ¶ O summe Deus exoratus .i. a nobis. i. tu deprecatus: (aduēni) per gratiam (in hoc templo) .i. in ista ecclesia (& suscipite vota) .i. preces vel orationes deuotas (precū) .i. rogantiū te (clemēti bonitate) .i. tua mīa vel pietate (infunde) .i. immitte (hic iugiter) .i. perēniter vel assidue largam benedictionē.

Hoc i tēplo sūme Deus exorat⁹ adueni, ¶ Hoc .i. in sacra ecclesia: vel Et clemēti bonitate precū vota suscipe, (hic) .i. in isto loco, congregatio oīm fidelīū vel oēs fideles (p⁹mereant) .i. mereant (acquirere) .i. adipisci (& obtinere petita) .i. iustas & sctās suas petitiones (& mereantur possidere) .i. retinere (perenniter) .i. perpetuō (adepta) .i. precibus suis acquisita: & mereant (introire) .i. ingredi (paradisum) .i. cōelum (cū sanctis) .i. iustis: fideles dico (translati in requiem) .i. in gaudium sempiternū. Amen.

Largā bñdictionē hic infunde iugiter. ¶ Hic .i. in sacra ecclesia: vel

Hic p⁹mereantur oēs petita acquirere: ¶ Hic .i. in isto loco, congregatio oīm fidelīū vel oēs fideles (p⁹mereant) .i. mereant (acquirere) .i. adipisci (& obtinere petita) .i. iustas & sctās suas petitiones (& mereantur possidere) .i. retinere (perenniter) .i. perpetuō (adepta) .i. precibus suis acquisita: & mereant (introire) .i. ingredi (paradisum) .i. cōelum (cū sanctis) .i. iustis: fideles dico (translati in requiem) .i. in gaudium sempiternū. Amen.

Et adepta possidere cū sctis penniter: ¶ Hic .i. in isto loco, congregatio oīm fidelīū vel oēs fideles (p⁹mereant) .i. mereant (acquirere) .i. adipisci (& obtinere petita) .i. iustas & sctās suas petitiones (& mereantur possidere) .i. retinere (perenniter) .i. perpetuō (adepta) .i. precibus suis acquisita: & mereant (introire) .i. ingredi (paradisum) .i. cōelum (cū sanctis) .i. iustis: fideles dico (translati in requiem) .i. in gaudium sempiternū. Amen.

Paradisum introire trāslati in requiē. ¶ Hic .i. in isto loco, congregatio oīm fidelīū vel oēs fideles (p⁹mereant) .i. mereant (acquirere) .i. adipisci (& obtinere petita) .i. iustas & sctās suas petitiones (& mereantur possidere) .i. retinere (perenniter) .i. perpetuō (adepta) .i. precibus suis acquisita: & mereant (introire) .i. ingredi (paradisum) .i. cōelum (cū sanctis) .i. iustis: fideles dico (translati in requiem) .i. in gaudium sempiternū. Amen.

¶ Carmen est dimetrum iambicum cacometrū. Canit in festo beatę Marię Magdalenę ad vespertinas horas. Memorat quē admodū poenitētia ducta, ante Christi pedes delictorū suorū veniā cōsecuta est: adeō vt ipsum resurgētē a mortuis prima videre mereretur. Eamq⁹; exorat, vt pro nobis stet aduocata.

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Materia presentis hymni est laudare Deum in conuersione Mariæ Magdalene: cuius habitus & cõsuetudinẽ præteritã tangit, gloriosam conuersionẽ eius celebrãdo: narrat enim author quemadmodũ prius peccatrix, & ferẽ iam ab ipsa fauce tartari detenta, redit ad vitã ianuã per lamenta pœnitentiæ & lachrymarũ affluentia: cuius conuersionẽ imitantes pœtõres, ad eius beatitudinẽ peruenire merebũtur. (O mater ecclesia). i. õ fidelis cõgregatio Christianorũ (lauda). i. verbis extolle, (clementiã). i. misericordiã Christi (qui purgat). i. emũdat & extirpat ex Maria Magdalena (septẽ vitia). i. septẽ pœtã mortalia: & hoc (per septiformẽ gratiã). i. per septẽ dona Spũs scti, quẽ sunt sapiẽtia, intellectus, consiliũ, fortitudo, sciẽtia, pietas & amor: vel dic p septiformẽ grã. i. p septẽ virtutes q̃ opponunt pœtis, vt humilitas superbix, & castitas luxuriæ, & diligentia acediæ, & sic de singulis.

¶ Declarat qualis fuerit ante conuersionẽ, & qualis effecta sit post, dicẽs (Maria). f. Magdalena, à Magdalo castro cognominata: & dicta est Maria. q. amarũ mare: & Magdalena. q. manẽs rea, hoc aperiet Catalogus sctõrum (soror Lazari q̃ cõmisit tot crimina). i. tãta & tã in honesta genera pœtõrum quod, amisso nomine, peccatrix dicebat & sic cognoscebatur (redit ad præmia) id est ad dona, vel limina (vitæ). f. a ternã: & hoc (ab ipsa fauce tartari).

¶ Fit). f. Maria Magdalena (phiala). i. vas aureũ pretiosũ: quo vt habet Exo. xxv. offerbant odoramẽta in tẽplo (ex lebete). i. ex vase illo, p qd' ei' pœtã designant: q̃a lebes olla cœnea ẽ, seu vas coquẽdi aliqd sup ignẽ: & hoc (post scãdala). i. post peccata scãdala (carnis fluxæ). i. fragilis & spurcissimã (translata in vas gloriæ) id est in habitaculũ Dei (de vase cõtumeliæ). i. malitiæ & lutulentissimi peccati.

¶ Aegra). f. Maria Magdalena. i. infirma põdere pœtõrũ (currit ad medicũ). f. Chẽm: q̃a vite pristinẽ non sustinuit detrimentũ: sed afflata sctõ Spũ iuit ad domũ Simonis Leprosi (ferẽs vas aromaticũ). i. plenũ vnguenti nardi pistici pretiosi. aromaticus. a. um. ab aroma, tis, Græcẽ descendit, qd' Latinæ sonat odoramentũ ex speciebus odoriferis confectũ (& curat). i. sanatur (à multiplici morbo). i. ab immundissima peccatorũ lepra: & hoc (voce). i. per vocem (medici) quia dixit Iesus, Remittũtur ei peccata multa: quia dilexit multũ.

¶ Vnctio contriti cordis). f. ipsius Magdalene perurgentis dũm (cum fluuio) id est abundantia lachrymarũ (& actio pietatis) id est actus vel demonstratio pietatis siue exercitium: quia deuotis lachrymis cœpit rigare pedes Domini & capillis ter-

Lauda mater ecclesia,
 Lauda Christi clementiã:
 Qui septem purgat vitia
 Per septiformem gratiam.

Maria soror Lazari,
 Quæ tot commisit crimina,
 Ab ipsa fauce tartari
 Redit ad vitæ præmia.

Post fluxæ carnis scãdala
 Fit ex lebete phiala:
 In vas translata gloriæ
 De vase contumeliæ.

Aegra currit ad medicum
 Vas ferens aromaticum:
 Et è morbo multiplici
 Voce curatur medici.

Contriti cordis vnctio
 Cum lachrymarum fluuio,
 Et pietatis actio,
 Ream soluit à vitio.

Surgentem

gere (soluit) zeugma est ab inferiori, nam hoc verbum respondet supradictis nominatiuis: soluit dico. i. absoluit (ream). i. Magdalenā peccatricem (à vitio) id est à peccato.

**Surgentem cum victoria
Iesum vidit ab inferis:
Prima meretur gaudia,
Quæ plus ardebat cæteris.**

stantium eius aduentum: & quia (ardebat plus cæteris). s. discipulis dominici Iesu (meretur prima gaudia). s. resurrectionis dominicæ, & poterit esse prima tam nominatiuus quàm accusatiuus.

**Vni Deo sit gloria
Pro multiformi gratia:
Qui culpas & supplicia
Remittit, & dat præmia.**

conuersis peccatoribus concedit gloriam æternam, hoc est seipsum, cuius fruitio est gloria æterna.

¶ Diximus quòd per affluentiam lachrymarum & magnam contritionem curata fuit à medico, declarat autem quantum valere lachrymæ illæ. s. quòd prima vidit Iesum. s. post Mariam matrem (surgentem ab inferis cum victoria). s. propter spoliū animarum sanctarum expectantium.

¶ Et quia Christus remisit tot tantaque peccata Mariæ Magdalene, vt daret fiduciam peccatoribus sperandæ pietatis (gloria sit vni deo pro sua gratia multiformi). i. infinita (qui remittit culpas & etiam supplicia). i. tormenta, siue pœnas debitas pro peccatis (& dat præmia). i. restituit.

¶ Carmen est dimetrū iambicum cacometrum. Canitur ad horas vespertinas in festo beatæ Annæ matris Mariæ genitricis dei. Narrat quemadmodum diuino nutu cõcepit, & peperit gloriosissimā virginē Mariam.

**CLara diei gaudia
Decantet nunc ecclesia,
In Anna dei famula
Pangens cæli miracula.**

mum, ex quo progeniuit Mariam matrem redemptoris: & post eius obitum, annuente domino, habuit alterum, cuius nomē Cleophas, ex quo habuit alteram Mariam matrem Iacobi maioris & Simonis & Iudæ: deinde habuit tertium virum, qui fuit Zebedæus: ex quo habuit Mariam matrē Ioānis euangelistæ, & Iacobi minoris. Itaque per eius intercessionem petit nobis autorem omnium reddi propitium, dicens (ecclesia decantet nunc gaudia clara diei). s. huius præsentis festiuitatis anniuersariæ diuæ Annæ (pangens). i. decantans (miracula cæli). s. esse completa (in Anna famula). i. serua Dei.

¶ Totus hic hymnus tractat de laudibus beatæ Annæ præcellæ genitricis dei Mariæ matris: cuius genealogiam à regibus & sacerdotibus tangit, eiusque vitæ statum demonstrat, dicens quòd matrimonio foeliciter nupta fuit nobili viro Ioachim pri-

¶ Laudat

EXPOSITIO HYMNORVM.

¶ Laudat eam à genere & ab operib⁹, quibus genealogiam suam decorauit (Anna) appositiuè (progenies regū).i. descendens à genere regū: & existēs caput generationis regis regū (& series).i. ordo & discursus sacerdotū & patriarcharū (donauit suis actibus).i. suis

operibus & meritis sanctis dedit, vt decebat, semper orationibus & ieiunijs insistendo (patribus).i. suis antecessoribus (stirpem).i. filiam Mariam (illustrem).i. nobilem: non enim prima visa est, nec habere secundam.

¶ Ne pta. .i. coniugata fuit Anna (iudicio Dei).i. diuina voluntate (matrimōio fidei).i. debita castitate celebrato, cui peccatū deest, vt ait Beda (cōcepit fructum cœlicum).i. Mariam reginam cœlorū (iuxta verbū angelicum) dixit enim angel⁹, Anna, ecce Ioachim vir tuus, ex quo concipies: vestras enim

¶ Infœcunda. .f. fuit beata Anna. .i. sterilis (pro tempore). .f. aliquo & multo suæ ætatis, vel gratia temporis. .i. fenestutis suæ (marcescens).i. marci. la vel exiccata (prole). .i. quo ad prolem (corpore). .f. exiccato: cuius causa pōtifex despexit Ioachim: quia non reliquerat prolem in Israel iam senex (sed per patrem luminum).i. gratia patris luminum, hoc est Dei omnipotentis (parit iam reginam virginum) id est virginem Mariam, virginum decus egregium.

¶ Petit beatæ Annæ intercessionem apud Deum dicens (Maria filia plena gratia reddat).i. efficiat nobis (autorem omnium).i. Deū omnipotentem (propitiam).i. mitem & misericordē: & hoc (obtentu).i. interuentione Annæ. .f. matris suæ.

¶ Laus sit paterno lumini. .i. Deo patri & (filio: vel) id est etiam (flamini) id est spiritui sancto (qui). .f. Deus trinus & vnus (translucet) accipe simplex verbum solum & dic, (ducat nos transaditum cœli) id est intra ipsum cœlum (per meritum Annæ). .f. matris Mariæ genitricis Dei. Amen.

Anna regum progenies,
Et sacerdotum series,
Stirpem illustrem patribus
Suis donauit actibus.

Nupta Dei iudicio
Fideli matrimonio,
Iuxta verbum angelicum
Fructum concepit cœlicum.

¶ In precibus Deus exaudiat.

Infœcunda pro tempore,
Prole marcescens corpore,
Sed iam per patrē luminum
Parit reginam virginum.

Obtentu Annæ filia
Maria plena gratia,
Nobis autorem omnium
Reddat semper propitium.

Sit laus paterno lumini,
Sit filio, vel flamini:
Qui nos per Annæ meritum,
Cœli translucet aditum.

HYMNORVM LIBELLVS

Fœliciter finitur.

T A B V L A.
 H Y M N O R V M T A B V L A.
 A D P R O M P T I V S I N V E N I
 endum hymnos per ordinem Alphabeti
 & foliorum numeros.

¶ De incipientibus ab. A.

Ad cenam agni prouidi, & stolis. fol. xxxiiij.
 Aeternae rerum conditor. fol. v.
 Aeterna caeli gloria. fol. xvij.
 Aeterna Rex altissime. fo. xxxv.
 Aeterna Christi munera, Apostolorum. &c. fol. xlvij.
 Ales diei nuntius. fol. xiiij.
 A solis ortus cardine ad vsque terrae limitem. fol. xxij.
 Audi benigne conditor. fol. xxviiij.
 Aue maris stella. fol. xxiiij.
 Aurea luce & decore. fo. xliiiij.
 Aurora iam spargit. fo. xviiij.
 Aurora lucis rutilat. fol. xxxiiij.

¶ De incipientibus à. B.

Beata nobis gaudia. fol. xxxvij.

¶ De incipientibus à. C.

Caeli deus sanctissime. fo. xv.
 Chorus nouae Hierl'm. fol. xxxij.
 Christe sc̄torū decus atque. fo. xxvij.
 Christe qui lux es & dies. fol. x.
 Christe redemptor gentium. fo. xxj.
 Christe redemptor omnium. fo. xlvj.
 Christe sc̄torum decus angelorum. ibi.
 Clarum decus ieiunij. fol. xxix.
 Conditor alme syderum. fo. xix.
 Consors paterni luminis. fo. xiiij.

¶ De incipientibus à. D.

Dicamus omnes cernui. fol. xxix.
 Doctor egregie Paule. fo. xlv.
 Deus tuorum militum. fo. xlix.

¶ De incipientibus ab. E.

Ecce iam noctis. fol. vij.
 Ecce tempus idoneum. fo. xxvij.
 Ex more docti mystico. fol. xxix.
 Exultet caelum laudibus. fo. xlvij.

¶ De incipientibus ab. F.

Fœlix per omnes festum mundi cardines. fol. xliij.

¶ De incipientibus ab. H.

Hostis Herodes impie. fol. xxiiij.

¶ De incipientibus ab. I.

Iam lucis orto sydere. fo. vij.
 Iam Christe sol iustitiæ. fol. xxvij.
 Iam xps astra ascenderit. fol. xxxvij.
 Iesu nostra redemptio. fo. xxxvj.
 Iesu saluator sæculi. fol. xlvij.
 Iesu corona virginum. fo. lj.
 Immense caeli conditor. fo. xj.
 Iste confessor domini sacratu. fol. l.

¶ De incipientibus ab. L.

Lauda mater ecclesia. fo. liij.
 Lucis creator optime. fol. ix.
 Lustra sex qui iam peracta. fo. xxxij.
 Lux ecce surgit aurea. fol. xv.

¶ De incipientibus ab. M.

Martine par Apostolis. fol. xlvij.
 Magne Deus potentiae. fo. xvj.
 Martyris ecce dies Agathæ. fo. xxvj.
 Martyr Dei, qui uincum. fol. l.

T A B V L A

¶ De incipientibus ab. N.		fitentium.	fo. xlix.
Nocte surgentes.	fo. vj.	¶ De incipientibus ab. S.	
Nox atra rerum contegit.	fo. xv	Sacris solenijs iuncta sint gaudia. fo. xl.	
Nox, tenebræ, & nubila.	fo. xiiij.	Sanctorum meritis inclyta gaudia	(fol. xlvij.
Nunc sancte nobis.	fo. viij.	Somno refectis artibus, spreto cubili,	& ce. fol. xj.
Nuntium vobis fero de supernis: natus est.	fo. xxij.	Splendor paternæ gloriæ, de luce lucem proferens.	fo. xij.
¶ De incipientibus ab. O.		Summa Deus clementiæ, mundi que factor, & c.	fol. xvij
O gloriosa domina.	fo. xxv.	¶ De incipientibus à. T.	
O lux beata trinitas.	fo. xix.	Te lucis ante terminum rerum creator.	fol. x.
O nimis felix meriti que.	fo. xliij.	Telluris ingens conditor, mundi folium.	fol. xiiij.
O quam glorifica luce.	fo. xxv.	Tibi Christe splendor patris, vita, virtus.	fol. xlv.
¶ De incipientibus à. P.		Tu trinitatis vnitas, orbem potenter, & ce.	fol. xvj.
Pange lingua gloriosi prælium certaminis.	fo. xxxj.	¶ De incipientibus ab. V.	
Pange lingua gloriosi corporis mysterium.	fo. xxxvij.	Veni redemptor gentium, ostende paratum.	fo. xx.
Plasmator hominis Deus.	fo. xvij.	Veni creator spiritus.	fol. xxxvj.
Primo dierum omnium.	fo. iij.	Verbum supernum prodiens, à patre olim.	fol. xix.
¶ De incipientibus à. Q.		Vexilla regis prodeunt, fulget crucis mylste.	fol. xxx.
Quem terra, pontus.	fo. xxiiij.	Virginis proles.	fol. lj.
Quod chorus vatum.	fo. xxv.	Vox ecce clara intonat: obscura que.	fol. xx.
¶ De incipientibus ab. R.		Vrbs beata Hierusalem.	fo. lj.
Rector potens verax.	fo. ix.	Vt queant laxis.	fol. xlj.
Rerum Deus tenax vigor: immotus, & ce.	ibidem.		
Rerum creator optime: rector que noster.	fo. xiiij.		
Rex æterne Domine, rerum creator omnium.	fo. xxxij.		
Rex Christe Martini decus, hic laus tua, & c.	fo. xlvij.		
Rex gloriose martyrum, corona com-			

D E O G R A T I A S.